

Vilniaus universitetas

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

INESA DAGYTĖ

IV kurso studentė

PRIEVARTINĖ DIPLOMATIJA: KONCEPTUALAUS TEORINIO MODELIO PAIEŠKOS

BAIGIAMASIS BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas: doc. dr. Deividas Šlekys

Vilnius, 2019

Bakalauro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro darbo recenzentas/ė:

M. Šešelgytė

.....
(v., pavardė)

Bakalauro darbo gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:
Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas bakalauro darbas „Prievartinė diplomatija: konceptualaus teorinio modelio paieškos“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateikta kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Inesa Dagtė

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Dagytė I. Prievartinė diplomatija: konceptualaus teorinio modelio paieškos: Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas doc. dr. D. Šlekys . – V., 2019 – p.

Reikšminiai žodžiai: prievartinė diplomatija, moderni diplomatija, atgrasymo strategija, privertimo strategija, šantažo strategija, diplomatija, strateginė prievarta, prievartinės diplomatijos strategija.

Šiame darbe yra nagrinėjamas prievartinės diplomatijos teorinis modelis. Atspirties tašku pasirinkta prielaida, kad egzistuojantis prievartinės diplomatijos teorinis laukas yra komplikotas dėl sutartų apibrėžimų ir paaiškinimų, kas yra prievarta, kas yra tas, kuris verčia, ir tas, kuris yra verčiamas bei kaip apibrėžti sėkmingą prievartinę diplomatiją, trūkumo. Manoma, kad chaotišką prievartinės diplomatijos teorinį lauką galima paaiškinti ir supaprastinti, išanalizavus konfliktą tarp skirtingai prievartinę diplomatiją aiškinančių autorių. Dėl šių priežasčių bakalauro darbe bandoma išsiaiškinti ir pateikti, kokie yra pagrindiniai prievartinės diplomatijos teorijų skirtumai, diskusiniai argumentai bei aiškinamoji logika. Šiam tikslui pasiekti yra analizuojami akademiniai prievartinės diplomatijos teoriją aiškinantys darbai.

Siekiant ištirti chaotišką prievartinės diplomatijos teorinį lauką, yra suformuluojamas tyrimo dizainas bei sukuriamas tyrimo modelis, kurio pagrindu bus nagrinėjami autoriai. Prievartinės diplomatijos teorinis modelis yra susistemintas suskirstant autorius į tris mokyklas ir analizuojant jas sudarius bendrą klausimų rinkinį. Analizuojant egzistuojančias prievartinės diplomatijos teorijas buvo pastebėta, kad autorius galima suskirstyti į tris mokyklas pagal prievartos ir diplomatijos santykio vertinimą. Skirtingos prievartinės diplomatijos grupės analizėje yra laikomos mokyklomis. Pirmajai mokyklai siūloma priskirti autorius analizuojančius prievartinę diplomatinių procesų prigimtį. Antrajai mokyklai siūloma priskirti akademikus, kurie pasisako už karinių instrumentų naudojimą. Trečiajai mokyklai siūloma priskirti autorius, kurie analizuoja prievartos įgyvendinimą tiek per fizinę prievartą, tiek per diplomatinius procesus. Naudojant pasiūlytą trijų mokyklų prieigą ir sudarytą klausimų rinkinį yra plėtojamos lyginamojo pobūdžio išvalgos apie aspektus lemiančius to paties reiškinių aiškinimų įvairovę.

TURINYS

ĮVADAS	6
Problema ir jos aktualumas	6
Tikslas ir uždaviniai	12
1. METODOLOGIJA	15
1.1. Tyrimo organizavimas	15
1.2. Tyrimo metodas	17
2. ANALIZĖ	21
2.1. Prievartinės diplomatijos sąvokos apibrėžimas	21
2.1.1. Pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla	21
2.1.2. Antroji prievartinės diplomatijos mokykla	25
2.1.3. Trečioji prievartinės diplomatijos mokykla	29
2.1.4. Pirmojo analizės klausimo apibendrinimas	32
2.2. Prievartinės diplomatijos priemonės	33
2.2.1. Pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla	33
2.2.2. Antroji prievartinės diplomatijos mokykla	37
2.2.3. Trečioji prievartinės diplomatijos mokykla	41
2.2.4. Antrojo analizės klausimo apibendrinimas	44
2.3. Skirtis nuo kitų jėgos panaudojimo formų	45
2.3.1. Pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla	46
2.3.2. Antroji prievartinės diplomatijos mokykla	48
2.3.3. Trečioji prievartinės diplomatijos mokykla	49
2.3.4. Trečiojo analizės klausimo apibendrinimas	51
2.4. Sėkmingos prievartinės diplomatijos sąlygos	53
2.4.1. Pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla	53
2.4.2. Antroji prievartinės diplomatijos mokykla	55
2.4.3. Trečioji prievartinės diplomatijos mokykla	57
2.4.4. Ketvirtojo analizės klausimo apibendrinimas	58
IŠVADOS	60
LITERATŪROS SĄRAŠAS	62
Summary	67

ĮVADAS

Problema ir jos aktualumas

Diplomatijos studijos yra svarbus tarptautinių santykių ir tarptautinės tvarkos objektas. Diplomatijos esminis tikslas yra valdyti tarptautinių aktorių santykius taikiomis priemonėmis, o jėgos panaudojimas ilgą laiką vertintas kaip nepavykusios diplomatijos simbolis ir rezultatas. Nepaisant to, kad diplomatijos dėmuo figūruoja tarptautinių santykių teorijose, diplomatija laikoma kiek nuošaliau nuo politinių teorijų plėtojimo.¹ Ilgą laiką diplomatija buvo siekiama suteikti valstybėms įrankį, kuris leistų atstovauti, ginti ar įgyvendinti savo užsienio politiką nenaudojant fizinės jėgos, propagandos ar įstatymų² bei užtikrintų abipusio bendradarbiavimo galimybę formaliais susitarimais. Ir nors diplomatinis procesas yra sudarytas iš daugelio atstovų, šalutinių veiksmų ir procesų: informacijos rinkimo, lobizmo, privačių pokalbių ir korespondencijos, motyvų, lemiančių tam tikras veiksmų kryptis, privačių interesų,³ diplomatija kartu su jėgos balansu, kuri tuo pačiu sustiprina ir atspindi, yra viena svarbiausių valstybių, sudarančių tarptautinę valstybių sistemą, institucijų.

XX a. viduryje, kartu su krizių valdymo (angl. *crisis management*) strategija, pastebėtas naujas ryšys tarp galios ir tvarkos, pradėta manyti, kad protingai naudojama jėga galėtų pasitarnauti diskretiems diplomatiniais tikslams.⁴ Kitaip tariant, pradėta teigti, kad kartu sukombinavus prievartą ir diplomatiją, galėtų atsirasti nauja doktrina – prievartinė diplomatija. Prievartinę diplomatiją pradėta laikyti strategija,⁵ naudojančia grasinimus nubausti ar limituotą jėgą, kad oponentas būtų įtikintas nutraukti pradėtus veiksmus.⁶ Ši nykstanti riba, tarp diplomatinės veiklos ir

¹Keith Hamilton, Richard Langhorne, *The Practice of Diplomacy. Its Evolution, Theory and Administration*. 2 leid. London: Routledge, 2011, 2.

²Turima omenyje modernios diplomatijos formavimosi procesą, prasidėjusį Italijoje XV a. pabaigoje. Vienas iš fundamentaliausių aspektų yra laikomas ambasadorių atsiradimo, įsitvirtinimo ir išplitimo reiškinys, sudaręs prielaidas pastovios nuolatinės diplomatijos atsiradimui. Šaltinis: Geoffrey R. Berridge, *Diplomacy Theory and Practice*. 3 leid. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan, 2005, 7. Itališka diplomatijos sistema buvo perimta prancūzų, kartu su naująja Prancūzijos Respublika suaktyvėjo įgūdžių ir diplomatinio mechanizmo veikimo principų išgryninimas, žodis „diplomatinis“ tapo bendrai naudojamu terminu. Šaltinis: Daniel Frigo, „Prudence and Experience: Ambassadors and Political Culture in Early Modern Italy“, *Journal of Medieval and Early Modern Studies*, 38:1, 2008, 15-34. Prancūziška diplomatinė sistema buvo pilnai išvystyta XX a. bei tapo modernios dvišalės sistemos pagrindu. 1961 m. kartu su Vienos konvencija „Dėl diplomatinės santykių“ paprotinė tarptautinė teisė tapo kodifikuota. Šaltinis: Hamish Scott, *Cultures of Power in Europe during the Long Eighteenth Century*. New York: Cambridge University Press, 2007, 84.

³Berridge, *Diplomacy Theory and Practice*, 6.

⁴Coral Bell, *The Conventions of Crisis: A Study in Diplomatic Management*. London: Oxford University Press, 1971, 2. iš James A. Nathan, *Soldiers, Statecraft, and History – Coercive Diplomacy and International Order*. Greenwood Publishing Group, 2002, 151.

⁵Akademinėje literatūroje egzistuoja daug strategijos apibrėžimų, analizuojančių teoriją ar konceptualizuojančių strategijos taikymą, šiame darbe strategija apibūdinama kaip organizuotos jėgos naudojimo politiniais tikslais teorija ir naudojimo bei grasinimų jėga praktika. Šaltinis: Colin S. Gray, *Modern Strategy*. Great Britain: Bookcraft Ltd., 1999.

⁶Alexander L. George, *Coercive Diplomacy: Definition and Characteristics*, iš Alexander L. George and William E. Simons (eds), *The Limits of Coercive Diplomacy*. Boulder, Colo.: Westview Press, 2 leid., 1994, 7.

smurto, tapo vienas pagrindinių pokyčių, apibūdinančių modernią diplomatiją,⁷ kurios kitas svarbus bruožas yra tradicine diplomatine užduotimi laikoma, tačiau pastaruoju laikotarpiu suaktyvėjusi, pareiga apsaugoti.⁸ Nacionalinio saugumo intelektualai po Karibų krizės, atskleidusios, kad prievartinės diplomatijos pranašumas yra ne tik krizės metu mažesniais kaštais pasiekti pagrįsti tikslai, bet ir galimybė išvengti padarinių, kurių išvengti nepavyktų naudojant tik tradicinę karinę strategiją, prievartinę diplomatiją įvardijo kaip naujai atrastą sprendimo būdą, nepagrįstam jėgos panaudojimui sumažinti.⁹ Šaltojo karo pabaiga ir Sovietų Sąjungos griūtis buvo akivaizdus įrodymas, kad karinė jėga yra svarbus tarptautinę politiką formuojantis įrankis.¹⁰ O istoriniai XX a. įvykiai, ypač Šaltojo karo bipoliškumas, ne tik keitė požiūrį į jėgos panaudojimą, bet ir formavo strateginių kultūrų įvairovę Europoje.¹¹ Fizinė valstybės jėga, tarptautinių santykių srityje, ypač po Berlyno sienos griūties, tapo vis aktualesnė, paremta prielaidomis, kad diplomatinės priemonės praranda svarbą ir vis labiau netenka potencialo suvaldyti galimus karinius konfliktus ateityje.¹² Tačiau Šaltojo karo pabaiga nereiškė konfliktų pabaigą, minėti istoriniai įvykiai sudarė palankias sąlygas prievartinės diplomatijos naudojimui ir sparčiam populiarėjimui, pavyzdžiui, nuo 1990 iki 2001 m. Jungtinių Amerikos Valstijų užsienio politika išsiskyrė intensyviu prievartinės diplomatijos pasitelkimu, pasireiškusiu karinių instrumentų naudojimu, daugeliu atveju ir įvairiapusiškai gynusių šalies politinius tikslus.¹³

Esminis diplomatijos siekis, iš valstybės perspektyvos, yra patarti, formuoti ir įgyvendinti valstybės užsienio politiką. Tačiau diplomatijos tikslas yra ne tik tvarkos valdymas, diplomatinė užduotis yra pokyčio valdymas ir išlaikymas, užtikrinantis tvarką pačiuose pokyčiuose.¹⁴ Viena

⁷Nagrinėjama šiuolaikinės diplomatijos koncepcija apima laikotarpį nuo 1960 – šių dienų. Šaltinis: Ronald. B. Barston, *Modern Diplomacy*, 5 leid. Abingdon, Oxon, New York, NY: Routledge, 2019.

⁸Diplomatinės užduotis autorius suskirsto į šešias sritis: ceremonialinę, valdymo, informacinę ir komunikacinę, tarptautinių derybų, pareigą apsaugoti, įnašą į tarptautinę tvarką. Suaktyvėjusi „pareigos apsaugoti“ funkcija, laikoma tradicine, tačiau išaugusi kartu su suaktyvėjusiu piliečių mobilumu, tarptautiniais renginiais, tarptautiniais konfliktais, lėmusiais įvairių apsaugos tipų svarbą ir problemišumą. Šaltinis: Ronald B. Barston, *Modern Diplomacy*, 10.

⁹Bruce W. Jentleson, “Coercive Diplomacy: Scope and Limits in the Contemporary World.” *The Stanley Foundation*, 2006, 134.

¹⁰Robert J. Art, Patrick M. Cronin, *The United States and Coercive Diplomacy*, United Institute of Peace, Washington, 2004.

¹¹Straipsnyje analizuojama kaip keitėsi Europos šalių požiūris į jėgos panaudojimą Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje, Vokietijoje, Lenkijoje po Antrojo Pasaulinio ir po Šaltojo karų. Pagrindinis autorės teiginys yra, kad Europos strateginė kultūra atspindi individualią šalių patirtį ir saugumo aplinką XX a. antroje pusėje. P Šaltojo karo dauguma Europos šalių pirmenybę teikia atgrasymui, ribojimui ir minkštajai galiai, kas susiduria su besikeičiančiais saugumo iššūkiais laikoma neadekvačiu pasirinkimu. Šaltinis: Adrian Hyde Price, „European Security, Strategic Culture, and the Use of Force“, *European Security*, 13:4, 2010, 323-343.

¹²Peter V. Jakobsen, *Western Use of Coercive Diplomacy After the Cold War: A Challenge for Theory and Practice*, Great Britain: Macmillan Press LTD, 1998.

¹³ Analizuojami aštuoni atvejai, kurių metu JAV naudojo prievartinę diplomatiją: Somalyje (1992-1994), Haityje (1994), Šiaurės Korėjoje (1994), Bosnijoje (1995), Kinijoje (1996), Irake (1990-1998), Kosove (1999) ir kovoje su terorizmu (1993, 1998, 2001). Šaltinis: Robert J. Art, Patrick M. Cronin, *The United States and Coercive Diplomacy*.

¹⁴ Barston, *Modern Diplomacy*, 5.

vertus, prievarta grįsti veiksmai diplomatiją nustumia į pilkąją zoną,¹⁵ kurioje diplomatija nebėra tik šalių sugebėjimas pasiekti tam tikrą abipusį naudos laipsnį derybomis. Diplomacija tampa prievartos įrankiu, keičiančiu požiūrį į nusistovėjusius elgesio modelius, taikų ginčų sprendimą, siekianti priverstinų pokyčių grasinimais, sankcijomis, panaikinant ar atšaukiant tam tikrą atpildą. Prievartinė diplomatija vertinama ir kaip vienas pavojingiausių būdų panaudoti valstybės karinę jėgą, svyruojantis tarp dviejų ekstremumų: prievartos nesėkmės atveju, valstybė turi pasirinkti tarp atsitraukimo ir tarp karo paskelbimo, viena vertus, prarasdama derybų poziciją ateityje, kita vertus, rizikuodama savo karių gyvybėmis ir galimu karo pralaimėjimu.¹⁶ Nepaisant to, prievartinė diplomatija dažniausiai vertinama kaip strategija, naudojanti jėgą kaip įtakos darymo priemonę ar įrankį, skirtą suvaldyti politinius veikėjus, įvykius, problemas, grasinančias agresijos proveržiu ar turinčias potencialo sukelti karinius konfliktus.

Prievartinė diplomatija, kaip užsienio politikos strategija, nėra vertinama kaip konkretus atvejis, metodas ar modelis, kurį būtų galima sėkmingai pritaikyti. Tokia situacija susiklostė dėl sutartų apibrėžimų trūkumo, paaiškinančių, kas yra prievarta, kas yra tas, kuris verčia, ir tas, kuris yra verčiamas bei kaip apibrėžti sėkmingą prievartinę diplomatiją.¹⁷ Akademinė literatūra atskleidė, kad egzistuoja daug skirtingų prievartinės diplomatijos įvaizdžių, pavyzdžiui, diplomatinė strategija, turinti apibrėžtą prievartos laipsnį,¹⁸ politinė strategija, įtraukianti limituotą jėgos panaudojimą grasinimo sustiprinimui, kad būtų pakeistas priešininko elgesys,¹⁹ diplomatija, veikianti „morkų ir lazdų“ principu.²⁰ Prievartinei diplomatijai apibūdinti naudojami ir tokie epitetai kaip krizės žaidimas tarp dviejų valstybių: prieštaraujančios ir taikinio,²¹ kurios tikslas yra paskatinti politikos pokyčius pasitelkus grasinimus,²² tačiau nesiekiant fizinio oponento sunaikinimo. Naudojamą prievartos logiką, kai kurie autoriai apibūdina per ekonominę prizmę, pavyzdžiui, kaip pastangas pakeisti valstybės elgesį manipuliuojant kaštais ir nauda,²³ o nesėkmingą

¹⁵ Analizuodamas metodus, naudojamus šiuolaikinėje diplomatijoje, autorius pateikia argumentą, kad valstybės praktikoje egzistuoja pilka zona, kuri ribojasi, remia ar yra tiesiogiai susijusi su karinės jėgos naudojimu, prievarta, slaptomis operacijomis, kuri kelia daug klausimų susijusių su veiksmo legalumu ir suderinamumu su diplomatija, Barston, *Modern Diplomacy*, 15.

¹⁶ Daniel Ellsberg, “The Theory and Practice of Blackmail.” Lowell Institution, 1968, 37. <<https://archive.org/details/TheTheoryAndPracticeOfBlackmail%3e>> [Žiūrėta 2019-03-13].

¹⁷ Patrick C. Bratton, “When Is Coercion Successful?” Daktaro disertacija, Washington, D.C.: Naval War College Review: 2005. <<https://digital-commons.usnwc.edu/nwc-review/vol58/iss3/6>> [Žiūrėta 2019-03-12].

¹⁸ Jentleson, *Coercive Diplomacy: Scope and Limits in the Contemporary World*, 2.

¹⁹ Daniel L. Byman, Matthew C. Waxman, “Kosovo and the Great Air Power Debate.” *International Security*, Vol. 24, No. 4, 2000, 5-38.

²⁰ Jentleson, *Coercive Diplomacy: Scope and Limits in the Contemporary World*, 4.

²¹ Kenneth A. Schultz, *Democracy and Coercive Diplomacy*. Cambridge University Press, 2004, 26.

²² Daniel R. Lake, “The Limits of Coercive Airpower: NATO’s “Victory” in Kosovo Revisited.” *International Security*, Vol. 34, No.1, 2009, 83 – 112.

²³ Robert A Pape, *Bombing to Win: Air power and Coercion in War*, London: Cornell University Press, 1996, 4.

derybų tarp valstybių išdavą apibūdina kaip asimetrinės informacijos, sukombinuotos su konfliktuojančiomis preferencijomis gėrybių paskirstymo atžvilgiu, pasekmę.²⁴

Kartu su prievartinės diplomatijos koncepcijos atsiradimu, akademinėje erdvėje prasidėjo debatai, kuriuose esminiu objektu tapo nesutarimas dėl prievartos naudojimo ir panaudojimo tikslo suderinamumo su diplomatija. Viena vertus, imta ieškoti prievartinės diplomatijos prigimties pačiose diplomatinėse praktikose, pradėta kalbėti apie prievartos įgyvendinimą diplomatinėmis priemonėmis,²⁵ prievartinę diplomatiją laikant atskirtą nuo būtinybės naudoti jėgą²⁶, tačiau leidžiančią sau pavyzdinį prievartos panaudojimą.²⁷ Kita vertus, prievarta imta asocijuoti tik su jėgos panaudojimu, dažniausiai turint omenyje oro pajėgas,²⁸ bet neatmetant ir kitų prievartos formų²⁹ arba pasisakant už prievartos įgyvendinimą tiek per jėgos panaudojimą, tiek per diplomatinės paskatas.³⁰

Pastebėta, kad egzistuojanti literatūra apie prievartinę diplomatiją neturi konceptualių rėmų, kurie palengvintų prievartinės diplomatijos atvejų ir teorijos analizavimą. Ilgą laiką autoriai siekė pateikti savo prievartinės diplomatijos idėjas, o ne peržiūrėti kitų autorių teorijas.³¹ Prievartinės diplomatijos studijose, nebuvo pastebėti bendrai išsikristalizavę kriterijai, kurie padėtų kvalifikuoti sėkmingą prievartinės diplomatijos panaudojimą. Skirtingi autoriai, formuoja savo „sėkmės“ apibrėžimus ir pritaiko juos atvejų analizėse,³² tad neretai tas pats istorinis įvykis vertinamas skirtingai. Pavyzdžiui, Persijos Įlankos krizė, neretai vertinama kaip nesėkmingas prievartinės

²⁴Kenneth A. Schultz, *Democracy and Coercive Diplomacy*, 24.

²⁵Tokia prielaida kyla iš autorių teiginio, kad prievartinės diplomatijos strategija nereikalauja pavyzdinio jėgos naudojimo, krizinė situacija gali būti išspręsta ir be pavyzdinės prievartos panaudojimo. Šaltinis: Alexander L. George, William E. Simons, *The limits of coercive diplomacy*. 2 leid. Westview Press, 1994, 10.

²⁶Pirmuosiuose darbuose apie prievartą, autorė analizuoja pakitusį diplomatijos diskursą, kurį apibūdina kaip grėsmės ir ultimatumų kalbą. Dėmesys skiriamas grėsmių retorikai ir logikai išanalizuoti. Prievarta apibūdinama kaip menas paveikti kito elgesį grasinimais. Šaltinis: Daniel Ellsberg, *The Theory and Practice of Blackmail*, 2.

²⁷Pavyzdinis prievartos panaudojimas apibūdinamas kaip pakankamas kiekis tinkamo tipo jėgos, jei yra būtinybė demonstruoti prievartą, kuri naudojama parodyti apsisprendimą ginti apibrėžtus interesus bei esant poreikiui, nusiteikimą naudoti didesnį jėgos kiekį. Šaltinis: Alexander L. George, *Forceful persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1991.

²⁸Vienas iš pagrindinių prievartinės diplomatijos teorijos trūkumų, yra prievartinės diplomatijos atskyrimas nuo realaus konteksto užsienio politikoje. Neretai analizuojami prievartinės diplomatijos įrankiai, tokie kaip skirtingo tipo oro pajėgos, ekonominių sankcijų efektyvumas, trumpalaikė prievartinės diplomatijos sėkmė. Kai tuo tarpu turėtų būti keliami klausimai, kaip ir kodėl prievartinė diplomatija pasitarnauja politikos formuotojams, įgyvendinant užsienio politikos siekius. Šaltinis: Patrick C. Bratton, *When Is Coercion Successful*, 102.

²⁹Daniel Byman, Matthew Waxman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and the Limits of Military Might*, United Kingdom: Cambridge University, 2002, 89.

³⁰Thomas C. Schelling, *Arms and Influence. With a New Prefaces and Afterword*, New Haven and London: Yale University Press, 2008, 172.

³¹Bratton, *When Is Coercion Successful*, 100.

³²Prievartinės diplomatijos teoriją apibūdinams kaip išblukusių linijų rinkinys, prasidedantis nuo prievartos įrankių tokių kaip ultimatumas pritaikymo iki atomazgos pasireiškiančios karo eskalavimu. Šaltinis: Aida M. Perez, “Coercive Diplomacy in the 21st Century: A New Framework for the “Carrot and Stick”.” Daktaro disertacija, University of Miami, 2015.

diplomatinės pavyzdys³³, nes neprivertė Saddam Hussein pasitraukti iš aneksuoto Kuveito³⁴ ir JAV su sąjungininkėmis deklaravo karą prieš Iraką. Kita vertus, Janice Stein teigia, kad nuo 1990 iki 1991 m. vykęs Persijos įlankos karas buvo nesėkmingos prievartos strategijos (angl. *deterrence*) pasekmė, pasak autorės, jei JAV iš tikrųjų būtų bandžiusi atgrasyti Iraką dar prieš įsiveržimą į Kuveitą, atgrasymo strategija būtų apsaugojusi nuo tokios atakos.³⁵ Robert A. Pape, analizuodamas Persijos įlankos krizę, teigė, kad šis įvykis buvo sėkmė prievartinės karinės strategijos paneigimui.³⁶ Šis pavyzdys atskleidžia, kad abstraktus prievartinės diplomatijos modelis gali nusakyti tik bendrą sėkmingos prievartinės diplomatijos panaudojimo logiką bei remiasi racionalaus oponento prielaida, kuri teigia, kad priešininkas geba įvertinti informaciją, tai yra, apskaičiuoti ar rizika ir kaštai nusveria naudą, kurios tikimasi imantis tam tikrų veiksmų.³⁷

Be minėtų svarbių istorinių lūžių, pastaruoju laikotarpiu tarptautinėje sistemoje ir diplomatinuose metoduose įvyko svarbių pokyčių, pakeitusių diplomatijos procedūras ir turinį. Diplomatinis turinys smarkiai išsiplėtė³⁸, pasikeitė ir įsitraukiančių į šį procesą veikėjų skaičius bei tarpusavio santykis. Prievartinės diplomatijos instrumentai sparčiai vystosi, tačiau išlieka neatsakyti esminiai prievartinės diplomatijos teoriniai ginčai. Šiandien didžiosios valstybės kibernetinį sabotажą derina su karinėmis jėgomis ir kitais prievartiniais diplomatiniais instrumentais,³⁹ kare pasitelkdamos autonominius ginklus, keliančius mažesnę pavojų žmogaus gyvybei bei keičiančius tarptautinių konfliktų raidą,⁴⁰ tačiau tarptautinių santykių teoretikus ir politikos formuotojus vis dar domina, kokiomis politinėmis aplinkybėmis ar kokiomis krizės sąlygomis galima pritaikyti prievartinę diplomatiją kaip efektyvų užsienio politikos įrankį.⁴¹ Taip pat svarstoma, kur yra prievartinės diplomatijos ribos⁴² ir kuomet prievartinė diplomatija yra agresyvi, o kada gynybinė?⁴³

³³Persijos įlankos karas pateikiamas kaip nesėkmingos prievartinės diplomatijos pavyzdys, Kosovo krizės atvejis yra pateikiamas kaip sėkmingas prievartinės diplomatijos pavyzdys. Šaltinis: Peter V. Jakobsen, *Western Use of Coercive Diplomacy After the Cold War: A Challenge for Theory and Practice*, 2.

³⁴George, *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 60.

³⁵Janice G. Stein, "Deterrence and Compellence in the Gulf, 1990–91: A Failed or Impossible Task.?" *International Security*, 17(2),1992, 147-179.

³⁶Pape, *Bombing to win: Air Power and Coercion in war*, 2.

³⁷George, Simons, *The Limits of Coercive Diplomacy*, 13.

³⁸Tai atspindi tokių naujų sąvokų kaip: „naftos diplomatija“, „išteklių diplomatija“, „logistikos diplomatija“, „visuotinis valdymas“, „humanitarinė diplomatija“ ir t.t. atsiradime. Šaltinis: Andrew F. Cooper, Jorge Heine, Ramesh Thakur, *The Oxford handbook of modern diplomacy*, United Kingdom: Oxford University Press, 2015,349.

³⁹Jon R. Lindsay, „Stuxnet and the Limits of Cyber Warfare.“ *Security Studies* 22(3),2013, 365–404; Rebecca Slayton, „What is the Cyber Offense-Defense Balance? Conceptions, Causes, and Assessments.“ *International Security* 41(3),2016, 72–109. iš Benjamin Jensen, Brandon Valeriano, Ryan Maness, „Fancy Bears and Digital Trolls: Cyber Strategy with a Russian Twist.“ *Journal of Strategic Studies*, 42(2), 2019, 212-234.

⁴⁰Ciara Sterbenz, Robert Trager, „Autonomous Weapons and Coercive Threats.“ UCLA: The Program on Understanding Law, Science, and Evidence (PULSE), 2019, 4. <<https://escholarship.org/uc/item/2zx599j8>> [Žiūrėta 2019-03-18].

⁴¹Aida M. Perez, „Coercive Diplomacy in the 21st Century: A New Framework for the “Carrot and Stick”.“Daktaro disertacija, University of Miami, 2015. <https://scholarlyrepository.miami.edu/oa_dissertations/1557> [Žiūrėta 2019-03-30].

⁴²Thomas C. Schelling, *The Strategy of Conflict*. Cambridge MA: Harvard University Press,1980, 71.

Atsiradęs kolektyvinio veiksmo poreikis taip pat tampa svarstymų objektu, siekiama išsiaiškinti, ar tai trukdo, ar palengvina efektyvų prievartinės diplomatijos naudojimą?⁴⁴

Vertinant iš normatyvinės perspektyvos, prievartinės diplomatijos veikimo principų suvokimas nėra būdas galingoms valstybėms kontroliuoti silpnas valstybes. Prievartinės diplomatijos studijos nesiekia pasiūlyti agresorėms strateginius įrankius prievartos įgyvendinimui.⁴⁵ Prievartinės diplomatijos esminis tikslas yra sustabdyti ar neutralizuoti pradėtus agresyvius oponento veiksmus, galinčius virsti krize ar sukelti tarptautinį konfliktą. Karinės prievartos studijų aktualumas šiai dienai yra svarbesnis vykdomai šalių politikai, nei, tarkim, buvo Šaltojo Karo laikotarpiu,⁴⁶ tačiau dauguma prievartinės diplomatijos analizių nėra pajėgios išspręsti dabartinių politikos formuotojų poreikių, nes yra būdingos ypatingoms Šaltojo karo sąlygoms.⁴⁷ Šiandieninės aktualijos ir spartus technologijų vystymasis didesnę dėmesį verčia skirti nebe tikimybę atsirasti turinčioms problemoms, bet efektyviam netikėtai atsiradusių grėsmių neutralizavimui.⁴⁸ Nepaisant augančios prievartinės diplomatijos svarbos, dėmesys tokioms studijoms išlieka nedidelis. Nors susidariusią situaciją gali paaiškinti prievartos tapatinimas su agresyviais, vietoj gynybiniais šalies nacionaliniais tikslais⁴⁹ bei žinių trūkumas, trukdantis racionaliai įvertinti, kas yra patikimas grasinimas jėga,⁵⁰ poreikio analizuoti, kaip valstybės naudoja jėgą, norėdamos įgyvendinti savo politinius užmojus, ignoruoti negalima.

Prievarta, kitaip vadinama prievartinė diplomatija, vienareikšmiškai tapo priskiriama “tamsiajai” tarptautinių santykių pusei.⁵¹ Tačiau sprendimai, turintys dideles moralines pasekmes,

⁴³ Andrew S. Bowen, „Coercive Diplomacy at the Donbas: Explaining Russian Strategy in Eastern Ukraine.“ *Journal of Strategic Studies*, 42(3-4), 313-343, 2019.

⁴⁴ Vienas iš pagrindinių autoriaus tyrimo tikslų, nagrinėjant Vakarų šalių naudotą prievartinę diplomatiją po Šaltojo karo, yra atsakyti į klausimą kaip kolektyvinio veiksmo poreikis paveikia sėkmės perspektyva ir kokios problemos kyla ir koalicinio prievartinės diplomatijos naudojimo. Šaltinis: Peter Viggo Jakobsen, *Western Use of Coercive Diplomacy After the Cold War: A Challenge for Theory and practice*, 10.

⁴⁵ Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*, 3.

⁴⁶ Robert P. Haffa, „The Future of Conventional Deterrence: Strategies for Great Power Competition.“ *Strategy Studies Quarterly*, Vol. 12, No. 4, 2018, 94-115.

⁴⁷ Turima omenyje, kad didžioji dalis prievartinės diplomatijos literatūros buvo pradėta ir išplėta 1960 m. Prievartinės diplomatijos teorijos klasikais galima laikyti tokius autorius ir kūrinius kaip: Daniel Ellsberg, *Theory and Practice of Blackmail*, Santa Monica, California: Rand Corporation, 1968; Morton A. Kaplan, “The Strategy of Limited Retaliation, Center of International Studies Memorandum”, 19, Princeton: Center of International Studies, Woodrow Wilson School of Public and International Affairs, Princeton University, 1959; Thomas C. Schelling, *Strategy of Conflict*, Cambridge: Harvard University Press, 1960.; Thomas C. Schelling, *Arms and Influence*, New Haven: Yale University Press, 1966.; Alexander L. George, Some Thoughts on Graduated Escalation, RM-4844-PR (Santa Monica, Calif.: Rand Corporation, December 1965); and George, William E. Simons, and David K. Hall, *Limits of Coercive Diplomacy: Laos, Cuba, and Vietnam* (Boston: Little, Brown, 1971) iš Pape, *Bombing to Win: Air power and Coercion in War*, 3.

⁴⁸ Ten pat, 4.

⁴⁹ Pape, *Coercive Air Power in the Vietnam War*, 15.

⁵⁰ Viena iš autoriaus tyrimo išvadų yra ta, kad Vakarų valstybėms trūksta valios pareikšti patikimą grasinimą jėga, kuris yra vienas kertinių sėkmingos prievartinės diplomatijos sąlygų, nebent kyla tiesioginė grėsmė šalies interesams arba suvokiama, kad yra didelė karinės sėkmės perspektyva. Šaltinis: Peter Viggo Jakobsen, *Western Use of Coercive Diplomacy After the Cold War: A Challenge for Theory and practice*, 2.

⁵¹ Pape, *Bombing to Win: Air power and Coercion in War*, 3.

pradėti konfliktą, kuris gali baigtis karu, turi būti pagrįsti subjekto išmanymu, nepaliekant vietos intelektualiniam vakuumui, kuris sudarytų laisvas sąlygas blogų veiksmų iniciavimui ir nuojauta grįštai politikai. Staigūs, dramatiški, neprognozuojami pokyčiai užsienio politikoje, gali turėti didelę įtaką tiek veiksmo iniciatoriui, tiek tiesioginiam objektui ar tikslui, tiek visai tarptautinei valstybių sistemai. Todėl šio bakalauro darbo tikslas – prievartinės diplomatijos teorijų atskleidimas, sisteminimas bei silpnybių analizavimas, nes žinios apie prievartinę diplomatiją kaip užsienio politikos strategiją, tai yra gebėjimas suprasti kada, kodėl ir kaip prievartinė diplomatija naudojama, tampa sėkminga ir yra atskiriama nuo kitų prievartos formų, yra svarbi tema dėl teorinių, politinių ir moralinių priežasčių.

Tikslas ir uždaviniai

Pirminis šio darbo tikslas – ištirti chaotišką prievartinės diplomatijos teorinį lauką. Atsižvelgiant į akademinės literatūros trūkumus, daroma prielaida, kad iš chaotiško prievartinės diplomatijos teorinio lauko galima išskirti konceptuales teorinius rėmus, kurie padėtų susisteminti egzistuojančias prievartinės diplomatijos teorijas.

Minėtiems tikslams pasiekti išsikeliama šie uždaviniai:

1. Atlikti giluminę akademinės prievartinės diplomatijos literatūros analizę bei išanalizuoti egzistuojančią polemiką tarp skirtingų autorių;
2. Suskirstyti autorius į mokyklas pagal pirminį prievartos ir diplomatijos santykio vertinimą;
3. Išskirti svarbiausius prievartinės diplomatijos teorijos klausimus, sudaryti klausimų rinkinį, pagal kurį toliau analizuojamos pasiūlytos prievartinės diplomatijos mokyklos, atlikti analizę ir pateikti rastus atsakymus į probleminius prievartinės diplomatijos teorijos klausimus;
4. Apibendrinti analizės duomenis, paaiškinti konkuruojančias prievartinės diplomatijos teorijas;

Analizuojant debatus tarp prievartinės diplomatijos autorių, siekiama palengvinti prievartinės diplomatijos koncepcijos suvokimą. Teorinio lauko neišmanymas neretai trukdo objektyviai įvertinti istorinius įvykius ar suprasti tų įvykių esmines prieštaravimo priežastis. Todėl pirmojo uždavinio tikslas yra analizuoti autorių, kalbančių apie prievartinę diplomatiją, akademinis darbus, ieškoti bendrų, persidengiančių ar teoriją papildančių aspektų bei pristatyti bendrą prievartinės diplomatijos supratimą bei pagrindines prievartinės diplomatijos sąvokas. Pagal pagrindinį diskusinį aspektą –

prievartos ir diplomatijos santykio vertinimą, siekiama pagrįsti arba paneigti teiginį, kad prievartinės diplomatijos autoriai gali būti suskirstyti į tris mokyklas.

Kodėl tyrimo problema aktuali ir svarbi šiandien? Aplinkybės sąlygojusios prievartinės diplomatiją atsiradimą ir populiarumą nebuvo pašalintos, o politinių sprendimų rėmimas jėga išliko patrauklus pasirinkimas. 2018 m. Nacionalinėje JAV gynybos strategijoje teigiama, kad: “<...> pagrindiniai iššūkiai JAV gerovei ir saugumui yra ilgalaikės, strateginės konkurencijos atsinaujinimas <...> Kinija ir Rusija siekia formuoti pasaulį atitinkantį jų autoritarinį modelį – įgyti veto autoritetą prieš kitų tautų ekonominius, diplomatinius ir saugumo sprendimus.”⁵² Atsinaujinančios varžybos tarp didžiųjų valstybių skatina peržiūrėti prievartinės diplomatijos teoriją ir strategiją. Prievartinės diplomatijos teorijų analizė yra akademinės medžiagos (autorių darbų) sisteminimas ir mokslinė analizė, kuria siekiama atskleisti požiūrius į prievartinės diplomatijos teoriją ir išanalizuoti teikiamus pasiūlymus politikos formuotojams. Šiame darbe, sisteminant ir analizuojant prievartinės diplomatijos teorijas, pateikiami įvairūs istoriniai įvykiai, kurie leidžia suprasti prievartinės diplomatijos veikimo principus. Daroma prielaida, kad prievartinės diplomatijos koncepcijos suvokimas padėtų geriau suvokti šiandienines tarptautines krizes ir konfliktus ir specifines priemones, kuriomis tokia diplomatija dažniausiai įgyvendinama. Tačiau taip pat paaiškintų įvairių istorinių interpretacijų gausą, pavyzdžiui, kodėl, praėjus dvidešimt metų po Kosovo karo, vis dar negalime įvertinti prievartinės diplomatijos įtakos karo pabaigai.

Neatmetama galimybė, kad polemiką tarp skirtingų prievartinės diplomatijos mokyklų, galima supaprastinti, suvokiant jas kaip viena kitą papildančias „bangas“, išsidėsčiusias viena nuo kitos erdvinio nuotoliu ir teorija atliepiančias į to meto aktualijas. Teorijos išgryninimu, siekiama eliminuoti prievartinės diplomatijos teorijos silpnybes ir sumažinti apibrėžtų apibrėžimų stygių. Atliekant išsikeltus uždavinius, siekiama pateikti kritiką konkuruojančių prievartinės diplomatijos teorijų atžvilgiu, išanalizuoti minėtų teorijų privalumus ir trūkumus bei pateikti rekomendacijos tolimesnėms prievartinės diplomatijos studijoms.

Šiame darbe siekiama apginti šiuos teiginius:

1. Norint suprasti chaotišką prievartinės diplomatijos teoriją, reikia analizuoti egzistuojančią polemiką tarp prievartinės diplomatijos autorių;
2. Prievartinės diplomatijos autorius, pagal egzistuojančią polemiką, galima suskirstyti į tris mokyklas pagal tai kaip yra vertinamas jėgos ir prievartos santykis;

⁵² US Department of Defense (DOD), “Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America: Sharpening the American Military’s Competitive Edge.” Washington, DC: DOD, 2018.

Darbo struktūra: 1) Metodologija – pristatomas tyrimo dizainas ir šaltinių pasirinkimas; 2) Analizė – pristatomi tyrimo rezultatai, prisidedantys prie tyrimo tikslo įgyvendinimo.

1. METODOLOGIJA

Šiame darbe siekiama analizuoti prievartinės diplomatijos fenomeną, todėl tyrime dėmesys sutelkiamas į akademinę prievartinės diplomatijos literatūrą. Šiuo atžvilgiu, šio atvejo studija nesiekia pateikti gryną empirinę analizę, neapsiribojama siauru metodiniu požiūriu, o, priešingai, yra plėtojama lyginamojo pobūdžio išvalgos, susijusios su įvairių aspektų sąveika, lemiančia to paties reiškinio aiškinimą įvairovę.⁵³ Siekiam analitiškai apžvelgti esamą prievartinės diplomatijos teorijos situaciją, susisteminti egzistuojančias prievartinės diplomatijos teorijas ir pateikti aiškinimą, kodėl ir kaip atsiranda skirtis tarp autorių, kurie analizuoja prievartinę diplomatiją ir jos atvejus. Šioje dalyje yra aprašoma įgyvendinamos analizės specifika, teorinio tyrimo logika bei aiškinama analizės eiga. Taip pat yra pristatomas sukonstruotas tyrimo dizainas bei pateikiami pagrindiniai etapai, kurie bus naudojami analizuojant tyrimo medžiagą.

1.1. Tyrimo organizavimas

Šioje analizėje prievartinės diplomatijos reiškinį siūloma analizuoti suskirsčius autorius į tris mokyklas. Daroma prielaida, kad norint paaiškinti bei analizuoti egzistuojančius prievartinės diplomatijos teorijos trūkumus ar pasiūlyti galimus sprendimo būdus ateities studijoms, pirmiausia, reikia išanalizuoti prievartinės diplomatijos akademinę literatūrą, sudarytą iš prievartinės diplomatijos teorijų ir jų autorių. Prievartinės diplomatijos autoriai laikoma klase ar analizės kategorija. Šaltojo karo laikotarpiu atsiradusią prievartinės diplomatijos teoriją, siūloma išskirti į tris grupes pagal vieną požymį – prievartos ir diplomatijos santykio vertinimą prievartinės diplomatijos strategijoje. Šios grupės požiūriai toliau analizėje yra vadinami mokyklomis (žr. 1 pav.).

Pirmajai mokyklai priskiriami autoriai, kurie analizuoja prievartinę diplomatinį procesą prigimtį. Tai sudaro prielaidas kalbėti apie prievartos įgyvendinimą diplomatinėmis priemonėmis, atskiriant prievartinę diplomatiją nuo būtinybės naudoti jėgą. Teigiama, kad prievartinės diplomatijos strategija gali sėkmingai išspręsti krizinę situaciją net be pavyzdinės jėgos panaudojimo. Šiai mokyklai priskiriamas autorius yra Alexander L. George, kuris laikomas vienas iš prievartinės diplomatijos teorijos pradininkų, jo akademiniai darbai yra laikomi pirmosios mokyklos pagrindu bei toliau yra naudojami analizėje.

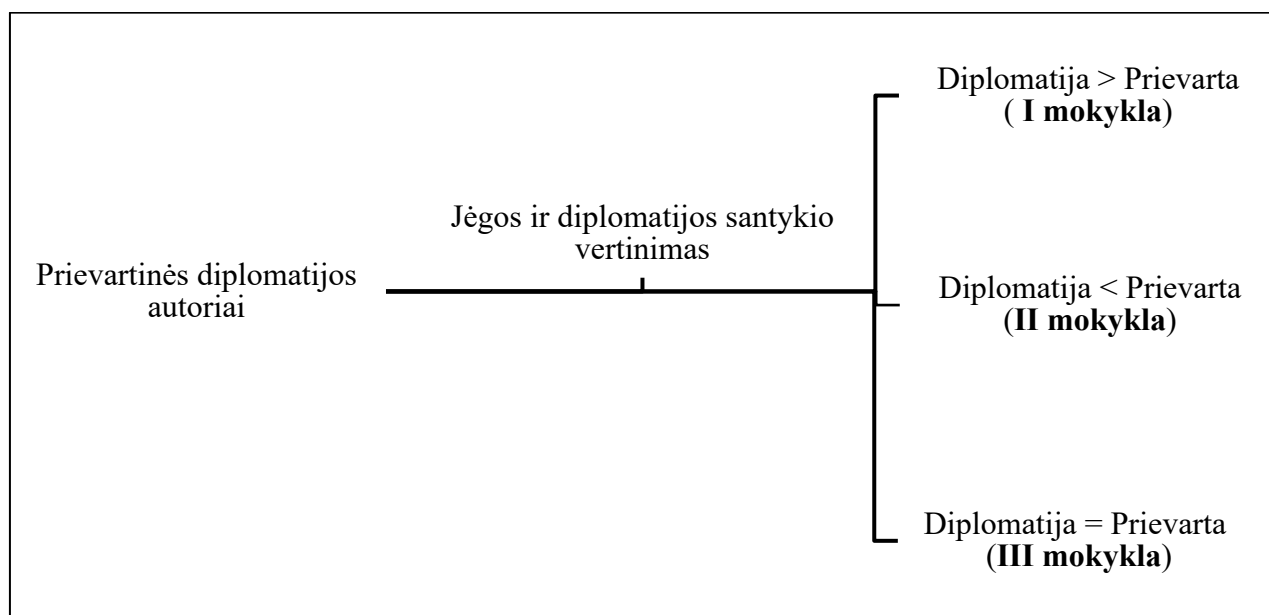
Nepaisant naudojamų ekonominių, diplomatinį ir kitų prievartos darymo priemonių, pasak antrosios mokyklos, rizika neveikia. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas karinių instrumentų naudojimui, nes būtent tai dažniausiai pasitelkiama prievartos forma, kurios naudojimas turi

⁵³Algimantas Valantiejus, "Sociologijos metodas. Istorinio proceso analizė." *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 1, 2006, 42-60.

didžiausias fizines ir normatyvines pasėkmes.⁵⁴ Tradicinės prievartos sėkmė gali būti pasiekta tik tuo atveju, jei prievartos iniciatorius yra pilnai pasiruošęs įgyvendinti savo tikslus naudodamas jėgą.⁵⁵ Antrajai mokyklai priskiriamas teiginys, kad karinė prievarta yra naudojama tam, kad priešininkas pakeistų savo elgesį, prievarta vykdoma per karinius instrumentus. Šiai mokyklai priskiriami autoriai yra Robert A. Pape, Daniel L. Byman ir Matthew C. Waxman. Minėtų autorių darbai yra naudojami analizėje kaip antrosios prievartinės diplomatijos mokyklos pagrindas.

Trečiajai mokyklai priskiriamas teiginys, kad prievarta įgyvendinama tiek per jėgos panaudojimą, tiek per grasinimus jėga. Prievarta apibūdinama kaip sutrukdantis veiksmas, tačiau tuo pačiu metu ir verčiantis veiksmas, kuriam įtaką daro pasekmių baimė. Trečioji mokykla, grindžiama teiginiu, kad prievartinės diplomatija yra pagrįsta galia sužeisti, kuri gali būti panaudojama, tačiau sėkmingiau yra tuomet, kai laikoma rezerve.⁵⁶ Pasak trečiosios mokyklos autorių, įtikinamas grasinimas karu gali atgrasyti agresorę, tačiau problema yra padaryti grasinimą įtikinančiu, kad tai neskambėtų kaip apgaulė. Trečiosios mokyklos pagrindu yra laikomi Thomas C. Schelling idėjos ir darbai, kuris taip pat yra laikomas vienas iš prievartinės diplomatijos pradininkų.

Taigi, pagal tai, kaip autoriai vertina jėgos ir diplomatijos santykį, autoriai suskirstomi į tris poklasius arba subkategorijas, toliau laikomas atvejais:

1 pav. Prievartinės diplomatijos autorių klasė suskirstyta į prievartinės diplomatijos autorių poklasius pagal pasirinktą kriterijų – vertinamą jėgos ir diplomatijos santykį. I mokykla – diplomatijos daugiau nei fizinės jėgos; II mokykla – fizinės jėgos daugiau nei diplomatijos; III mokykla – fizinės jėgos ir diplomatijos lygybė.

Šaltinis: darbo autorius

⁵⁴ Pape, *Bombing to Win: airpower and Coercion in War*, 4.

⁵⁵ Ten pat, 316.

⁵⁶ Schelling, 3.

1.2. Tyrimo metodas

Egzistuojančių prievartinės diplomatijos teorijų analizei, sudaromas klausimų rinkinys, kad būtų išskirti pagrindiniai prievartinės diplomatijos aspektai bei įvertinti skirtingi teorijos pjūviai. Manoma, kad atvejų analizavimas sudarius bendrą klausimų rinkinį leistų sistemingai kaupti ir lyginti galimų atvejų išvadas bei palengvintų konceptualių prievartinės diplomatijos teoriją paaiškinančių rėmų sudarymą. Klausimų rinkinys yra sudarytas skaitant akademinę literatūrą ir egzistuojančius prievartinės diplomatijos debatus bei yra naudojamas, analizuojant kiekvieną išskirtą mokyklą – atvejį.

Analizuojant autorių grupes, siekiama atsakyti į šiuos klausimus:

1. Kokį prievartinės diplomatijos apibrėžimą pateikia autorius?

1.1. Ar autorius nurodo koks yra prievartos ir diplomatijos santykis?

1.1.1. Jei 1.1. klausimo atsakymas yra teigiamas, koks santykis tarp prievartos ir diplomatijos kiekvieno iš autorių yra pateikiamas?

Pirmasis klausimas buvo pasirinktas atsižvelgus į akademinėje literatūroje vyraujančią prievartinės diplomatijos apibrėžimų gausą, siekiant terminologinio aiškumo, atsakymas į klausimą: „kokį prievartinės diplomatijos apibrėžimą pateikia autorius?“, yra skirtas autoriaus požiūrio į prievartinės diplomatijos fenomeną išgryninimui. Sudėtiniai klausimai: „ar autorius nurodo, koks yra prievartos ir diplomatijos santykis?“ bei „koks santykis tarp prievartos ir diplomatijos kiekvieno iš autorių yra pateikiamas?“ laikomi būtinais, tam, kad būtų galima apibendrinti kiekvienos autorių grupės pagrindines idėjas, pradėdant nuo prievartinės diplomatijos sąvokos apibrėžimo.

2. Kokias prievartinės diplomatijos priemones analizuoja autoriai?

Nuo pastebėtos skirtingos prievartinės diplomatijos apibrėžimų skirties, siekiama pereiti prie prievartinės diplomatijos turinio analizės. Klausimas apie prievartinės diplomatijos įrankius yra pagrįstas ne tik požymiu, kad autoriai skirtingai vertina prievartos ir diplomatijos santykį, bet tuo pačiu yra linkę analizuoti ir skirtingus prievartos veikimo principus. Prievartinės diplomatijos mechanizmų ir priemonių išgryninimas reikalingas tam, kad būtų galima atsakyti į įvairius diskusinius klausimus, pavyzdžiui, ar vienos oro pajėgos gali nutraukti konfliktą ir kokie yra šio įrankio privalumai bei trūkumai?⁵⁷ Kada karinės oro pajėgos yra sėkmingos?⁵⁸ Koks yra

⁵⁷Martin Aguera, „Air Power Paradox: NATO’s „Misuse“ of Military Force in Kosovo and its Consequences.“ *Small Wars and Insurgencies*, 12:3, 2001, 115-135.

ekonominių sankcijų vaidmuo?⁵⁹ Minėti ir kiti klausimai yra svarbūs polemikos dėl prievartinės diplomatijos įrankių analizavimui ir prievartinės diplomatijos ribų suvokimui.

3. Kokią prievartinės diplomatijos skirtį autorius pateikia nuo kitų jėgos panaudojimo formų⁶⁰? Jei skirtis pateikiama:
 - 3.1. Kokia skirtis pateikiama tarp šantažo strategijos (angl. *blackmail*) ir prievartinės diplomatijos?
 - 3.2. Kokia skirtis pateikiama tarp privertimo strategijos (angl. *compellence*) ir prievartinės diplomatijos?
 - 3.3. Kokia skirtis pateikiama tarp atgrasymo strategijos (angl. *deterrence*) ir prievartinės diplomatijos?

Klausimas apie prievartinės diplomatijos skirtį nuo kitų jėga grįstų strategijų išskirtas kaip itin aktualus, nes terminologiniai nesutarimai pastebėti ir tarp tai pačiai mokyklai priskirtų autorių, pavyzdžiui, nesutariant dėl atgrasymo ir privertimo strategijų ryšio su prievartine diplomatija ir tokių pat naudojamų sąvokų turinio. Grasinimais grįstu ir susijusių teorijų laukas, kai kurių autorių, vertinamas kaip „terminologinė painiava“.⁶¹ Nepaisant to, kad dažniausiai akademinėje literatūroje diskutuojama dėl atgrasinimo (angl. *deterrence*) ir prievartinės diplomatijos strategijos, skirtis neretai praktikoje išnyksta ir tarp kitų jėga grįstų prievartos formų. Pavyzdžiui, JAV strategija Pearl Harbor'e prieš Japoniją 1941 m. apibūdinama kaip atgrasymo strategija,⁶² JAV oro atakos prieš Libiją 1968 m. arba politika Persijos įlankoje 1987-1988 m. apibūdinama kaip užsitęsusi atgrasymo strategija, mėginimai priversti Saddam Hussein pasitraukti iš aneksuoto Kuveito⁶³, NATO inicijuota bombardavimo kampanija 1995 m., taip pat kartais įvardijamos kaip atgrasymo strategijos, tačiau visuose minėtuose atvejuose buvo taikoma prievartinė diplomatija. Todėl atsakant į šį klausimą, siekiama išanalizuoti egzistuojančią polemiką tarp skirtingų jėgos panaudojimo formų ir pateikti teorinius skirtumus, kurie leistų atskirti prievartinę diplomatiją bei pažinti ir klasifikuoti skirtingas prievartos strategijas.

⁵⁸Pape, *Coercive Air Power in Vietnam War*, 107.

⁵⁹Robert A. Pape, "Why Economic Sanctions Do Not Work." *International Security*, Vol. 22, No. 2, 1997, 90-136.

⁶⁰Grėsmė grįstų ir susijusių strategijų kvalifikacija paimta iš Peter Viggo Jakobsen, *Western Use of Coercive Diplomacy After the Cold War: A Challenge for Theory and Practice*, 11.

⁶¹Ten pat, 11.

⁶²Maria Sperandei, *Bridging Deterrence and Compellence: An Alternative Approach to Study of Coercive Diplomacy*, 261.

⁶³Janice G. Stein, "Deterrence and Compellence in the Gulf, 1990-91: A Failed or Impossible Task." *International Security*, Vol. 17, No.2, 1992, 147-179.

4. Ar autorius pateikia sėkmingos prievartinės diplomatijos sąlygas?

Keliant klausimą ar ir kokias sėkmingos prievartinės diplomatijos sąlygas pateikia autoriai, siekiama išanalizuoti, kokie sprendimo būdai yra pateikiami valstybėms ir politikos formuotojams, kad grasinimai būtų paversti įtikinančiais, sėkmingai komunikuojančiais ketinimą įgyvendinti juos iki galo. Klausimo aktualumas grindžiamas ir tuo, kad prievartinės diplomatijos teorijos autoriai, sėkmingos prievartinės diplomatijos klausimu, yra linkę išsiskirti. Teigiama, kad sėkmės ir nesėkmės kriterijų reikia ieškoti sistemingai analizuojant sėkmingus ir nesėkmingus prievartinės diplomatijos istorinius atvejus.⁶⁴ Ar atidžiau žvelgiant į šalies politines vidaus institucijas, ypač tas, kurios yra susijusios su demokratija, analizuojant ar institucijos, netobulos informacijos sąlygomis, yra pajėgios teikti patikimus sprendimus, kad būtų išspręsta derybų dilema.⁶⁵ Pereinant prie konkretnių teiginių, kad modernioje karinėje prievartoje, svarbiausias instrumentas, skirtas analizuoti prievartos sėkmės ir nesėkmės priežastis, yra karinės oro pajėgos.⁶⁶ Sėkmingos prievartinės diplomatijos kriterijų išgryninimas reikalingas tam, kad padėtų suvokti skirtingų autorių bei mokyklų poziciją ir tam, kad kuriant efektyvią prievartinės diplomatijos versiją, būtų galima pasiūlyti tam tikrus kriterijus kaip gaires.

Siekiant išanalizuoti prievartinės diplomatijos teoriją, šiame darbe yra atliekama mokslinės literatūros analizė, kuri leido teoriškai išnagrinėti analizuojama reiškinių. Sudarytas klausimų rinkinys yra naudojamas kaip gairės skirtingų prievartinės diplomatijos mokyklų analizei. Pateikiant susistemintus atsakymus į sudarytą klausimų rinkinį, kompleksiskam prievartinės diplomatijos teorijos laukui, siekiama suteikti daugiau konceptualumo. Analizės skyriai yra padalinti pagal pagrindinius probleminius klausimus, kiekviename skyriuje siekiama atskirai pateikti trijų mokyklų poziciją nurodytų klausimų. Pirmoji darbo dalis skirta teorinio argumento išvystymui. Pirmojoje dalyje atskleidžiami pagrindiniai teoriniai prievartinės diplomatijos debatai, kylantys iš minėtų prievartinės diplomatijos sąvokų apibrėžimų gausos. Prievartinės diplomatijos sąvokos išgryninimu siekiama pagrįsti autorių skirsnį į mokyklas ir indukuoti tolimesnę tyrimo kryptį. Antrojoje analizės dalyje siekiama išanalizuoti prievartinės diplomatijos turinį bei atsakyti į probleminius klausimus susijusius su prievartinės diplomatijos mechanizmais ar įrankiais. Iškristalizavus prievartinės diplomatijos sąvokos apibrėžimą ir priemones, trečioje dalyje yra siekiama analizuoti prievartinės diplomatijos strategijos skirtumą nuo kitų prievarta grįstų strategijų. Ketvirtoje analizės dalyje siekiama analizuoti sėkmingos prievartinės diplomatijos kriterijus. Kiekvieno skyriaus pabaigoje

⁶⁴ Alexander L. George, David Hall, William Simons, *The Limits of Coercive Diplomacy: Laos, Cuba and Vietnam*, Boston: Little, Brown, 1971, 21.

⁶⁵ Schultz, 56.

⁶⁶ Pape, *Bombing to Win: Air Power And Coercion in War*, 55.

pateikiamas aiškinimas, kuris leidžia įvertinti kaip kiekvienas išskirtas probleminis klausimas padeda atsakyti į tyrimo klausimą, taip pat pateikiama kritika ir apibendrintas į mokyklas suskirstytų teorijų įvertinimas.

2. ANALIZĖ

2.1. Prievartinės diplomatijos sąvokos apibrėžimas

Šaltojo karo laikotarpiu atsiradusi prievartinės diplomatijos strategija šiandien yra vertinama kaip neapibrėžta, ypač dėl klausimo ar tokia strategija apima tik grasinimus panaudoti prievartą, ar įtraukia ir fizinės jėgos naudojimą. Skirtis tarp grasinimo jėga ir fizinės jėgos naudojimo daugeliu atveju yra linkusi išnykti, todėl klausimai apie tai, kokį prievartinės diplomatijos apibrėžimą pateikia autoriai bei kaip yra vertinamas jėgos ir prievartos santykis yra svarbūs, kad pavyktų suprasti ir paaiškinti egzistuojančias prievartinės diplomatijos teorijos variacijas.

Remiantis išsiskirtais tyrimo organizavimo principais ir pritaikius analizės metodą (žr. metodologija: 1.1. ir 1.2.), šioje dalyje bus pateikiami susisteminti prievartinės diplomatijos apibrėžimai. Tuo pačiu pagrindžiama daroma autorių skirtis į tris mokyklas pagal prievartos ir diplomatijos santykio vertinimą (žr. metodologija: 1.1.) Po atliktos autorių tekstų analizės, išskiriami trys pagrindiniai požiūriai į prievartinės diplomatijos strategiją: 1) gynybinė strategija; 2) agresyvi strategija; 3) tiek gynybinė, tiek agresyvi strategija;

2.1.1. Pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla

Alexander L. George yra vienas iš prievartinės diplomatijos teorijos pradininkų, savo darbuose beveik pirmasis pradėjęs naudoti „prievartinės diplomatijos“ sąvoką.⁶⁷ Paskatintas nesėkmingų prezidento Lyndon B. Johnson prievartinių pastangų 1965 m. naudoti oro pajėgas prieš Šiaurės Vietnamą, autorius pradėjo prievartinės diplomatijos tyrinėjimus.⁶⁸ Pagal savo paties sukurtą struktūrizuoto fokusuoto palyginimo metodą (angl. *the method of structured, focused comparison*)⁶⁹, autorius analizavo esmines užsienio politikos problemas, tarp jų ir prievartinę diplomatiją. Pirmajame leidime apie prievartinę diplomatiją (1971 m.) analizės objektu tapo Laosas, Vietnamas ir Kubos krizė, praėjus kiek daugiau nei dvidešimt metų, antrąjį leidimą autorius papildė naujais atvejais bei svarbiomis įžvalgomis, kurių viena teigia, kad tinkamai pritaikius prievartinę diplomatiją, atitinkamomis aplinkybėmis, galima išvengti karinių resursų naudojimo.⁷⁰ Pasak autoriaus, prievartinės diplomatijos strategija nereikalauja fizinės prievartos panaudojimo, tai

⁶⁷ Alexander L. George, David Hall, William Simons, *The Limits of Coercive Diplomacy: Laos, Cuba and Vietnam*, Boston: Little, Brown, 1971.

⁶⁸ Dan Caldwell, *Alexander L. George: A Pioneer in Political and Social Sciences*, 15 leid. Springer International Publishing, AG, part of Springer nature, 2019, 52.

⁶⁹ Metodas naudojamas teorijos tikrinimui, kai turimas mažas atvejų skaičius. Struktūrizuotas tuo atžvilgiu, nes išskiriami pagrindiniai klausimai, atspindintys pagrindinį tyrimo tikslą, iš statistinių analizės metodų paimama priemonė klausti tų pačių klausimų, skirtinguose atvejuose. Metodas yra fokusuotas tuo atžvilgiu, nes nagrinėja tik specifinius istorinių įvykių aspektus. Šaltinis: Alexander L. George, Andrew Bennett, *Case Studies and Theory Development in Social Sciences*, Cambridge, Massachusetts: Belfer Center for Science and International Affairs, 2005, 201.

⁷⁰ George, *The Limits of Coercive Diplomacy: Laos, Cuba and Vietnam*, 9.

reiškia, kad krizė sėkmingai gali būti išspręsta be karinės, net ir pavyzdinės prievartos.⁷¹ Teiginys, kad sėkmingai prievartinei diplomatijai nėra būtinas fizinės prievartos naudojimas, yra laikomas pirmosios prievartinės diplomatijos mokyklos atspirties tašku.

Prievartinę diplomatiją, kitaip prievartinį įtikinėjimą, Alexander L. George apibūdina kaip mažai kam suprantamą koncepciją, kuri pirmiausia yra gynybinė strategija⁷², naudojama siekiant įtikinti užbaigti ar sutrukdyti pradėtus agresyviuos opoento veiksmus.⁷³ Tokia strategija apima grasinimą panaudoti jėgą arba minimalų pavyzdinį jėgos panaudojimą krizės metu, kad būtų atkurta taika.⁷⁴ Pasak autoriaus, gynybinės prievartinės diplomatijos tikslas yra įtikinti opoentą sustabdyti pradėtus veiksmus, bet ne radikaliomis priemonėmis, kuriomis beprasmiškai siekiama palaužti bet koki įmanomą pasipriešinimą. Prievartinė diplomatija pabrėžia politinės – diplomatinės dimensijos prievartinę prigimtį, tampančia alternatyva tradicinės karinės jėgos naudojimui, kuri skirta griauti ir užimti.⁷⁵ Prievartinės diplomatijos užduotis sudėtingėja priklausomai nuo keliamų reikalavimų opoentui,⁷⁶ todėl prievartinę diplomatiją, kaip gynybinę strategiją, siūloma supaprastinti suskirstant ją į tipus pagal tikslus, kuriuos galima pasiekti. Gynybinė prievartinė diplomatija pagal tikslus suskirstoma į tris tipus: A tipas apibūdina siekį sustabdyti opoento veiksmus; B tipas – siekį anuliuoti padarytus veiksmus ir padarinius (ar gražinti juos į pradinį tašką); C tipas apibūdina siekį priversti opoentą pakeisti valdžios kompoziciją ar režimo pobūdį.⁷⁷

Prievartinė diplomatija, apie kurią kalba Alexander L. George, yra grindžiama grasinimu nubausti, neatmetant pavyzdinės prievartos panaudojimo, kad priešininkas būtų įtikintas sustabdyti pradėtus veiksmus. Pavyzdinės prievartos panaudojimas neneigia šiam darbe daromai skirčiai, kuri Alexander L. George priskiria mokyklai pasisakančiai už prievartos įgyvendinimą diplomatinėmis priemonėmis. Pavyzdine prievarta siekiama paveikti opoento valią, o ne karinį pajėgumą priešintis.⁷⁸ Prievartinė diplomatija laikoma sėkminga, kai opoentas įtikinamas sustabdyti pradėtus veiksmus be fizinės prievartos įsikišimo. Šis teiginys implikuoja, kad jėgos panaudojimas prieš

⁷¹George, *The Limits of Coercive Diplomacy: Laos, Cuba and Vietnam*, 11.

⁷²Abstraktus prievartinės diplomatijos modelis pats savaime nėra strategija, tai tėra pradžios taškas konkrečios prievartinės diplomatijos strategijos konstravimui, norimam rezultatui pasiekti, autorius pateikia keturias užduotis: 1. Kintamųjų nusistatymas pagal keturis pateiktus klausimus 2. Pageidautino prievartinės diplomatijos strategijos varianto nusistatymas pagal keturis prieš tai išskirtus kintamuosius 3. Bendrosios prielaidos teigiančios apie opoento racionalumą pakeitimas empiriškai sukurtu elgesio modeliu 4. Atsižvelgimas į kontekstinius kintamuosius. Šaltinis: George, William E. Simons, *The Limits of Coercive Diplomacy*, 21.

⁷³George, *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 68.

⁷⁴Analizuojami septyni JAV vykdyti prievartinės diplomatijos pavyzdžiai: JAV ir Japonijos santykiai pasibaigę Pearl Harboru, Laoso krizė 1961- 1962, Karibų krizė, Vietnamo karas 1965, Ronald Reagan administracijos taikyta prievartinė diplomatija prieš Nikaragvą, JAV kova su Libijos inspiruotu terorizmu 1985-1986 metais bei Persijos įlankos krizė. Šaltinis: Ten pat, 9.

⁷⁵Patrick C. Bratton, *When Is Coercion Successful?* 102.

⁷⁶George, Simons, *The limits of coercive diplomacy*, 8.

⁷⁷George, Simons, *The limits of coercive diplomacy*, 9.

⁷⁸George Modelski, „The Limits of Coercive Diplomacy: Laos, Cuba, Vietnam by Alexander L. George, David K. Hall and William R. Simons.“ *The American Political Science Review*, Vol. 66, No. 1, 1972, 280-282.

oponentą būtų laikomas nesėkmingu prievartinės diplomatijos padariniu, tačiau fizinės prievartos pasitelkimas, turi būti grindžiamas klausimu, kokį pasirinkimą jėgos panaudojimas palieka oponentui? Pavyzdžiui, karinės oro ar vandens pajėgos, priešininkui palieka pasirinkimą – nusileisti reikalavimams ar priešintis, kai tuo tarpu teritorijos dėl kurios yra nesutariama užėmimas, nepaliktu išėities iš tiesioginės konfrontacijos.⁷⁹ Esminiu principu tampa tikslas, dėl kurio yra naudojama pavyzdinė jėga, vietoj to, kad būtų svarstoma ar fizinė prievarta implikuoja nesėkmingą prievartinę diplomatiją, koks kiekis jėgos yra pasitelkiamas ir kaip pavyzdinė jėga yra operacionalizuojama.⁸⁰ Nepaisant to, šis prievartinės diplomatijos aiškinimas netoleruoja pilnos karinės jėgos įtraukimo, kurios tikslas yra visiškai prieš sunaikinimas. Prievartinės diplomatijos tikslas yra išvengti karo, todėl tas, kuris naudoja prievartą yra pilnai suinteresuotas, kad priešas būtų įtikintas nusileisti be minimalios karinės konfrontacijos. Išimtis naudoti pavyzdinę fizinę prievartą, kuri oponentui pagrįstų iškeltų reikalavimų ir pasekmių tikrumą, yra galima, su sąlyga, kad agresorei paliekama apsisprendimo galimybė nusileisti ar toliau tęsti pradėtus veiksmus.

Pirmosios mokyklos požiūriu, prievartinė diplomatija yra patraukli strategija, nes pasiūlo, ginančiajam *status quo*, pasiekti pagrįstų tikslų krizės metu mažesniais kaštais, daug mažesni arba išvis jokio kraujo praliejimo, mažesnę politinę ir psichologinę kainą ir mažiau rizikos, kad nepageidaujamas konfliktas sparčiai eskaluosis.⁸¹ Taip pat tikėtina, kad krizė išspręsta prievartinėmis diplomatijos priemonėmis, ne taip pažeis ateities santykius tarp dviejų valstybių, kiek tą padarytų kilęs karas. Dėl šių priežasčių prievartinės diplomatijos strategija matoma kaip itin patrauklus pasirinkimas, kuris aklaip pritaikytas, siekiant įbauginti silpnesnę valstybę pasiduoti *status quo* atžvilgiu, gali pasirodyti labai apgaulingas ir paskatinti krizę virsti karine konfrontacija.⁸² Net ir mažiausias pavyzdinės jėgos panaudojimas, pavyzdžiui, prezidento John F. Kennedy įsakymas, JAV civilių patarėjams (angl. *civilian advisors*) Laose 1961 m. užsidėti uniformas, gali turėti neproporcingai didelį prievartinį poveikį, jei tuo pačiu susiejamas su patikima sekančio veiksmo grėsme.⁸³ Pasak autoriaus tiek grasinimas, tiek fizinė prievarta reikalauja atitinkamos komunikacijos su oponentu,⁸⁴ todėl prievartinės diplomatijos tikslas yra jėgą paversti daug lankstesniu, rafinuotu psichologiniu politikos instrumentu, kurio esmė yra sustabdyti oponentą ar atšaukti jo inicijuota kėsinimąsi, vietoj brutalių jėgos, kuri priešininką priverstų ar fiziškai sustabdytų nuo tolimesnių veiksmų.⁸⁵

⁷⁹ Lawrence Freedman, *Strategic Coercion*, iš Peter Viggo Jakobsen, *Western Use of Coercive Diplomacy After the Cold War: A Challenge for Theory and practice*, 15.

⁸⁰ Peter Jakobsen, 17.

⁸¹ George, Simons, *The Limits of Coercive Diplomacy*, 9.

⁸² Ten pat, 10.

⁸³ Ten pat, 11.

⁸⁴ Ten pat, 12.

⁸⁵ Ten pat, 12

Taigi, pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla teigia, kad prievartinės diplomatija pirmiausia yra gynybinė strategija, ši pozicija patraukli tuo, nes dera su tarptautinės teisės reikalavimais, pabrėžiančiais teisę į savignyą. Vis dėlto prievartinės diplomatijos teisėtumas turi mažai potencialo tapti universalia tiesa, nes veiksmų legitimumas turi būti įvertintas kiekvienu konkrečiu atveju.⁸⁶ Prievartinės diplomatijos apibrėžimas, pagal pirmąją mokyklą, yra grasinimų naudojimas ar limituotas jėgos panaudojimas, kurių tikslas yra įtikinti oponentą sustabdyti arba gražinti į pradinį tašką pradėtus veiksmus. Pagrindinis pastebėtas apibrėžimo trūkumas yra tas, kad, pavyzdinį jėgos panaudojimą apibrėžime įvardijus išimtimi, toliau teorijoje tai nėra operacionalizuojama, kas leistų atskirti pavyzdinį jėgos panaudojimą nuo visos apimties jėgos. Taip pat pastebėta, kad gynybinės prievartinės diplomatijos skirstymas į tipus pagal tikslus iš dalies yra prieštaringas gynybinės logikos koncepcijai: trečiasis prievartinės diplomatijos tipas teigia, kad prievartinės diplomatijos tikslas gali būti siekis priversti oponentą pakeisti valdžios kompoziciją ar režimo pobūdį, toks teiginys iš dalies praranda skirtį nuo agresyvių tikslų ir iškreipia gynybinių tikslų suvokimą.⁸⁷ Lentelėje nr. 1 pateikiama pirmosios mokyklos analizės santrauka, apibendrinanti pirmosios mokyklos siūlomą prievartinės diplomatijos apibrėžimą.

Mokykla	Strategija	Tipas	Apibrėžimas
Pirmoji mokykla (Alexander George)	Prievartinė diplomatija	Gynybinė strategija	Grasinių naudojimas ar limituotos prievartos panaudojimas, kurių tikslas yra įtikinti oponentą sustabdyti ar gražinti į pradinį tašką pradėtus veiksmus

1 lentelė. Pirmosios mokyklos analizės santrauka

Šaltinis: darbo autorius

⁸⁶ Peter Viggo Jakobsen, *Western Use of Coercive Diplomacy After the Cold War: A Challenge for Theory and practice*, 14.

⁸⁷ Lawrence Freedman, *Strategic Coercion*, iš Peter Viggo Jakobsen, *Western Use of Coercive Diplomacy After the Cold War: A Challenge for Theory and practice*, 13.

2.1.2. Antroji prievartinės diplomatijos mokykla

Pasak Robert A. Pape, Šaltojo karo pabaiga sumažino pagrindines nacionalines grėsmes JAV ir Vakarų valstybėms, atitinkamai padidindama šalių veikimo laisvę užsienio politikos klausimais.⁸⁸ Tačiau tuo pačiu metu išaugo Vakarų valstybių intervencijos poreikis įvairiuose incidentuose ir konfliktuose. Po Šaltojo karo kalbame nebe apie atgrasymo poreikį, kuris Šaltojo karo metu buvo laikomas tarptautinės valstybių sistemos problema, bet apie intervencijos poreikį krizinėse situacijose – prievartos problemą, kurios valstybėms tenka imtis, norint suvaldyti tarptautines krizes.⁸⁹ Autorius į šią problemą siūlo pažiūrėti iš praktinės pusės, nepaisant intensyvių bandymų naudoti ekonomines, diplomatinės ar kitas nekarines priemones, kariniai įrankiai tapo dažniausiai naudojamu prievartos instrumentu.⁹⁰ Nors šalys yra linkusios apgaudinėti viena kitą, grasinti, net ir tuo atveju, kai realių ketinimų pradėti karą nėra, strategijos, kurių tikslas yra pagrasinimu ir rizika priversti priešininką keisti savo elgesį, neveikia. Nepaisant to, kad daromos diplomatinės prievartos efektyvumas priklauso nuo keliamos rizikos patikimumo, dažniausiai jis yra žemas, nes grasinimai yra įgyvendinami vyriausybių, kurios, instituciškai yra apribotos šalies viduje,⁹¹ o modernios tautinės valstybės neretai išlieka atsparios prievartai net ir rimtuose ginčuose.⁹² Autorius teigia, kad išimtis taikoma tik atominės prievartos atveju, kai grėsmės, net ir turinčios mažą patikimumą, gali priversti oponentą keisti savo elgesį.⁹³ Todėl didesnis politikos formuotojų ir akademikų dėmesys turi būti atkreiptas į karinę prievartą, ypač prievartinių oro pajėgų galimybių ir apribojimų analizę, kuri gali padėti išvengti nepagrįsto pasitikėjimo formuojant politiką krizės ar karo metu.⁹⁴

Prievartinė diplomatija antrosios mokyklos akademinėje literatūroje apibūdinama kaip agresyvi taktika arba „šantažo strategija“.⁹⁵ Prievartinė diplomatija įtraukia įkalbinėjimus, keičiančius kaštų ir naudos skaičiavimus, kad oponentas sustabdytų vykstančius veiksmus ar pradėtų naują veiksmų kryptį.⁹⁶ Grasinant ateityje panaudoti karinę jėgą arba panaudojus pavyzdinę karinę prievartą, siekiama daryti įtaką oponento veiksams ir jo sprendimams. Prievartos ir

⁸⁸Robert. A. Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in war*, London : Cornell University Press,1996, 329.

⁸⁹Nuo 1898 iki 2016 m. skaičiuojami 145 JAV karinės intervencijos atvejai, pagausėję po Antrojo pasaulinio karo, suintensyvėję Šaltojo karo metu ir išlikę stabilūs po Šaltojo karo. Karinės intervencijos apibrėžimas apima du komponentus: dydį ir veiklos tipą, vienoje iš galimų sričių. Karinės intervencijos apibrėžimas yra koduojamas pagal tam tikrus matmenis, pavyzdžiui, žemės pajėgų intervencija laikoma tada, kai 100 karių metus laiko yra dislokuoti kitoje šalyje. Jūrų pajėgų intervencija, kai operacijoje po 1945 m. dalyvauja “Carrier Strike Group”, o laikotarpiu prieš 1945 m. atitinkamas karių dydis. Oro pajėgų intervencija laikoma, kai yra apie 80 lėktuvų arba įvykdomos tam tikros atakos ar incidentai. Iš Jennifer Kavanagh, et.al. *Characteristics of Successful U.S. Military Interventions*. Santa Monica, California: RAND Corporation, 2019, 30.

⁹⁰Ten pat, 4.

⁹¹Robert. A. Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in war*, 316.

⁹²Ten pat, 255.

⁹³Ten pat, 316.

⁹⁴Ten pat, 330.

⁹⁵George, Simons, *The Limits of Coercive Diplomacy*,7.

⁹⁶Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*, 2.

pavyzdinės karinės atakos yra grindžiamos siekiu paveikti oponento sprendimų priėmimą ir kitus su politiniu procesu susijusius veiksmus. Priešingai, nei naudojant prievartinę diplomatiją gynybiniais tikslais, kurios tikslas yra gražinti inicijuotus agresyvius veiksmus į pradinę padėtį ar juos anuliuoti, iš oponento reikalaujama pradėti naują veiksmų kryptį, nebūtinai užtikrinant prieš konflikto pradžią egzistavusį *status quo* ar siekiant didesnių *status quo* pokyčių savo naudai.⁹⁷ Šis prievartinės diplomatijos apibrėžimas teigia, kad grasinimai turi būti paremti realiomis materialinėmis galimybėmis, grėsmė turi būti patikima ir apskaičiuota, tai reiškia, kad karinės pajėgos turi būti užtikrintos gebėjimais daryti realią žalą priešininkui.⁹⁸ Antrosios prievartinės diplomatijos mokyklos teorija remiasi prievarta, nes analizuojamos karinės prievartos pranašumas yra praktinis: užsibrėžtus tikslus dažniausiai pavyksta įgyvendinti, o sprendžiant sunkiai prognozuojamas ar netikėtai iškilusias krizes, karinių oro pajėgų vaidmuo tik didėja. Kai valstybė turi pasirinkti, ar nusileisti prievartos iniciatoriui, ar tvarkytis su padariniais, pasirinkus toliau tęsti pradėtus veiksmus bei ignoruojant reikalavimus,⁹⁹ tada kalbame apie prievartą, kurios logika apima beveik visus įmanomus bandymus priversti priimti pokyčius *status quo* atžvilgiu, praktiškai net ir karus.¹⁰⁰ Prie karinės prievartos populiarumo prisideda ir šalių lyderiai, linkę pritarti karinei prievartai, kuri vertinama kaip greitas ir pigus sprendimo būdas sprendžiant keblias ir kitu atveju brangias tarptautines problemas.¹⁰¹

Bandydami atsakyti į klausimą, kodėl po Šaltojo karo didžiulis karinis JAV pranašumas negalėjo užtikrinti nuoseklios sėkmingos užsienio politikos, Daniel L. Byman ir Matthew C. Waxman pateikia jėgos panaudojimo analizę, aiškindami jos apribojimus kylančius iš politinės sistemos, sudėtingo diplomatijos ir prievartos koordinavimo bei atkreipia dėmesį į abipusį prievartos naudojimą faktą tarp konfrontuojančių šalių.¹⁰² Autoriai prievartą apibūdina kaip grasinimų jėga panaudojimą ir tam tikrai atvejais limituotą jėgos naudojimą grasinimui pagrįsti, kad priešininkas būtų paskatintas elgtis priešingai nei elgtųsi.¹⁰³ Trumpiau prievarta apibūdina kaip manipuliacija priešininko politiniais sprendimais ir sprendimų priėmimu, realybėje pasireiškianti tarp abiejų ar daugiau konflikto dalyvių.¹⁰⁴ Autoriai siūlo vengti prievartinės diplomatijos kaip atskirų įvykių, grįstų linijine logika, vertinimo, implikuojančio, kad prievartos iniciatorius inicijuoja

⁹⁷ Alexander L. George and Williams E. Simons, *The limits of Coercive Diplomacy*. 2 leid. Boulder, CO: Westview Press, 1994, 7.

⁹⁸ Ten pat, 8.

⁹⁹ Ten pat, 13.

¹⁰⁰ Ten pat, 12.

¹⁰¹ Ten pat, 12.

¹⁰² Daniel L. Byman, Matthew C. Waxman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and the Limits of Military Might*, United Kingdom: Cambridge University, 2002, 9.

¹⁰³ Ten pat, 30.

¹⁰⁴ Ten pat, 30.

grėsmę, į kurią oponentas atsako pakludamas arba pasipriešindamas.¹⁰⁵ Prievarta laikoma dinamiškomis, dviejų ar daugiau ištraukiančių veikėjų, varžybomis, kuriose priešininkas taip pat veikia, paveikdamas kaštus ir naudą, susijusius su tam tikru veiksmu.¹⁰⁶ Todėl prievartos strategiją siūloma analizuoti tiek iš prievartos iniciatoriaus, tiek iš priešininko perspektyvos. Pasak autorių, prievarta nėra lygi destrukcijai, tačiau kartais destrukcija tampa sudedamąja prievartos dalimi, sėkminga tada, kai priešininkas pasiduoda dar turėdamas resursų priešintis.¹⁰⁷

Nepaisant to, kad pagal antrąją mokyklą prievartai yra būdingas išorinio poveikio siekis, vengiant brutalaus jėgos naudojimo, antrosios mokyklos siūlomas prievartinės diplomatijos koncepcija nepalieka priešininkui galimybės derėtis, siekiama priversti oponentą keisti savo elgesį, kol priešininkas dar yra pajėgus organizuotam kariniam pasipriešinimui, tačiau renkasi nepanaudoti turimų resursų.¹⁰⁸ Nors konfrontacija siekiama tokių pat tikslų kaip ir kariaujant, dėmesys kreipiamas į mažesnius kaštus abejoms pusėms: prievartos iniciatorius mažesnius kaštus užsitikrintų nekariaujant, agresorė mažesnius kaštus galėtų pasiekti priimdama reikalavimus bei nutraukdama karinius veiksmus.¹⁰⁹ Šiam tikslui pasiekti į prievartinės strategijos apibrėžimą autoriai taip pat įtraukia minimalų karinės prievartos panaudojimą, apie kurį kalba ir pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla, tačiau pavyzdinės prievartos naudojimas laikomas priemone, kuri gali tapti pagrindiniu prievartinės strategijos komponentu.¹¹⁰ Prievartinė jėga laikoma tiesioginės destrukcijos įrankiu, paveikiančiu priešininko tolimesnį sprendimų priėmimą ir politikos sprendimus. Veiksmai pagrįsti kaštų ir naudos prieiga bei racionalių mąstymu, kai numatomos pasekmės agresorei, susijusios su tam tikro prievartos iniciatorės grasinimo įgyvendinimu, viršija numatomą naudą, kurią būtų galima įgyti nepaklusnumu.¹¹¹

Autoriai teigia, kad pasirinkimas panaudoti prievartą priklauso nuo instrumento efektyvumo, kaštų ir politinio konteksto, kuriame jis yra pasitelkiamas.¹¹² Prievartos mechanizmai padeda geriau suprasti prievartos strategiją, todėl autoriai pateikia penkis dažniausiai naudojamus mechanizmus: galios bazės erozija – keliami grėsmė režimo santykiams su pagrindiniais rėmėjais; neramumai – kuriamas visuotinis nepasitenkinimas režimu; dekapitacija – keliamas pavojus lyderio asmeniniam saugumui; silpninimas – silpninama visa šalis; paneigimas – kliudoma karinei sėkmei mūšio lauke

¹⁰⁵ Byman, Waxman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and the Limits of Military Might*, 37.

¹⁰⁶ Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*, 256.

¹⁰⁷ Byman, Waxman, *The dynamics of coercion, American foreign policy and the limits of military might*, 3.

¹⁰⁸ Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*, 13.

¹⁰⁹ Ten pat, 13.

¹¹⁰ Byman, Waxman, *The dynamics of Coercion, American Foreign Policy and the Limits of Military Might*, 4.

¹¹¹ Ten pat, 10.

¹¹² Ten pat, 87.

ar politinei pergalei, kuri siekiama karine agresija.¹¹³ Tačiau nėra mechanizmo, kuris būtų vertinamas kaip geriausias, keli derinami mechanizmai gali padėti dominuoti konflikto intensyvėjimo procese, padidindami daromo spaudimo laipsnį ir sumažindami oponento gebėjimą priešintis.¹¹⁴ Kaip ir skirtingų prievartos mechanizmų, taip ir skirtingų įrankių derinimas gali padėti palaikyti persvarą ir užtikrinti efektyvesnę prievartinės diplomatijos įgyvendinimą, tačiau alternatyviai gali nepasisiekti ir turėti atvirkštinį poveikį.

Verta paminėti, kad priežastį analizuoti prievartos įgyvendinimą, pasitelkiant oro pajėgas, Robert A. Pape 1996 m. grindė augančia oro pajėgų svarba, ypatingai JAV vykdomai strategijai.¹¹⁵ Per daugiau nei dvidešimtmetį, karinių oro pajėgų spektras smarkiai išaugo, tačiau susiduriama su problema, kai valstybės nebegali prisiimti visiško pažangių technologijų monopolio.¹¹⁶ Pasak Robert A. Pape, JAV pergalę Bosnijoje, Afganistane, Kosove ir Irake 1991 ir 2003 m., lėmė koordinuotas oro ir žemės pajėgų naudojimas. Pagal autorius, kurie teigia, kad sėkminga prievarta yra įgyvendinama karinės jėgos panaudojimu, NATO karinė prievarta buvusioje Jugoslavijoje laikoma sėkme, privertusia Serbus atsitraukti iš Kosovo ir įsileisti NATO taikos palaikymo grupes.¹¹⁷ Kosovo krizės pavyzdys iliustruoja antrosios mokyklos siūlomą prievartinės diplomatijos modelį bei pavyzdinės jėgos logiką, pagrįstą karine prievarta. Taip pat skatina diskusijas ar Bosnijos karo užbaigimas pademonstravo jėgos, ypač karinių oro pajėgų prieš diplomatiją, viršenybę,¹¹⁸ kuriose pagrindiniu argumentu tampa spartus technologijų vystymasis: šiandien įvairios technologijos, satelitai, pažangūs žvalgybiniai orlaiviai, kiti jutikliai vis sparčiau ir tiksliau gali įgyvendinti ataką prieš karinius priešo taikinius ir pasiekti užsibrėžtų tikslų mūšio lauke.

Taigi, karinė prievarta antrosios mokyklos yra apibūdinama kaip pastangos pakeisti valstybės elgesį manipuliuojant kaštais ir nauda.¹¹⁹ Po Šaltojo karo prievartinė diplomatija tarp valstybių naudojama intensyviau, tačiau realus pastebimas pokytis yra tas, kad intervencijų kiekis išliko panašus, skiriasi tik intervencijų intensyvumas ir pasiskirstymas regionuose. Daugiau nei penkiasdešimt penki procentai intervencijų buvo pagrįstos politiniu tikslu sustiprinti JAV regioninius ir globalius interesus.¹²⁰ Šaltojo karo metu JAV tikslai buvo susiję su konfrontacija tarp

¹¹³Autoriai nurodo, kad panaši tipologija siūloma ir Robert A. Pape darbuose, kuriuose strategijos yra išskiriamos į: nubaudimą, riziką, neigimą ir dekapitaciją. Byman, Waxman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and the Limits of Military Might*, 50.

¹¹⁴Ten pat, 85.

¹¹⁵Ten pat, 314.

¹¹⁶Ash Rossiter, „Drone Usage by Militant Groups: Exploring Variation in Adoption.“ *Defence and Security Analysis*, 34:2, 113-126, 2018.

¹¹⁷Atkreipdami dėmesį į Serbijos prezidento kapituliaciją 1999 m. po septyniasdešimt aštuonias dienas trukusio NATO bombardavimo, teigia, kad karinių oro pajėgų atakų pirmą kartą buvo pakankama, kad priešininkas kapituliuotų ir tai nepareikalavo nei vienos NATO kario gyvybės.Šaltinis: Daniel L. Byman, Matthew C. Waxman, „Kosovo and the Great Air Power Debate“, *International Security*, 24(4), 5-38.

¹¹⁸ Carl Bildt, „Force and Diplomacy“, *Survival*, 42(1),141-148.

¹¹⁹ Robert. A. Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in war*, 12.

¹²⁰ Ten pat, 14.

JAV ir Sovietų Sąjungos bei komunizmo plitimo ribojimu, pastaraisiais metais JAV siekia atgrasyti priešininkes nuo tam tikrų regionų, pavyzdžiui Rusiją nuo Europos ar Kiniją nuo Rytų Azijos.¹²¹ Robert A. Pape teiginys, kad atgrasymo strategijos problema išnyko kartu su Šaltuoju karu, o ją pakeitė prievartos poreikis, pasitvirtino tik iš dalies. Daniel L. Byman ir Matthew C. Waxman teorija, analizuojanti laikotarpį po Šaltojo karo, užpildo antrosios mokyklos prievartinės diplomatijos teorijos spragą. Prievartinė diplomatija antrosios mokyklos vertinama kaip agresyvi strategija, naudojanti grasinimus jėga ir tam tikrais atvejais limituotą jėgos naudojimą, kad grasinimai būtų patikimesni, o priešininkas būtų paskatintas elgtis priešingai nei elgtųsi. Svarbus tampa pavyzdinės prievartos elementas, apibūdinamas kaip priemonė padidinti patikimumą ar pademonstruoti nepaklusnumo padarinius, o naudojant net ir menkiausią prievartą prieš oponentą, siekiama paveikti tolimesnį sprendimų priėmimą ir politikos veiksmus, nebūtinai siekiančius prieš konfliktą egzistavusio *status quo*. Lentelėje nr. 2 pateikiama antrosios mokyklos analizės santrauka, apibendrinanti antrosios mokyklos siūlomą prievartinės diplomatijos apibrėžimą.

Mokykla	Strategija	Tipas	Apibrėžimas
Antroji mokykla (Robert Pape, Daniel Byman, Matthew Waxman)	Prievartinė diplomacija	Agresyvi strategija	Grasinimų jėga panaudojimas ir tam tikrai atvejais limituotas jėgos naudojimas grasinimams pagrįsti, kad priešininkas būtų įtikintas elgtis priešingai nei elgtųsi

2 lentelė. Antrosios mokyklos analizės santrauka

Šaltinis: teksto autorius

2.1.3. Trečioji prievartinės diplomatijos mokykla

Ekonomisto ir žaidimų teorijų stratego Thomas C. Schelling knyga „Arms and Influence“ padėjo pagrindus analizuoti kaip valstybės naudoja grasinimus ir limituotą jėgą, kad pakeistų kitos valstybės elgesį. Analizuodamas kaip valstybės naudoja smurto galią derybose, kokios gali būti sėkmės bei nesėkmės priežastys, su kokiais sunkumais ir pavojais susiduriama, autorius atskleidžia abstrakčius prievartinės diplomatijos principus, pateikdamas istorinių įvykių pavyzdžius kaip iliustracijas. Tradicinį karinės strategijos modelį, norintį primesti priešininkui savo valią, sunaikinant jo gebėjimą pasipriešinti, autorius siekia pakeisti nauja karine diplomatija. Karinė

¹²¹2018 metų Nacionalinėje gynybos strategijoje JAV pabrėžia tris regionus, kuriuose siekiama atgrasyti agresores: Indijos-Ramiojo vandenyno regionas, Europa, Vidurio Rytai. Šaltinis: Ann Mezzell, „Deterring Terrorists Abroad.“ *Strategic Studies Quarterly*: Vol. 13, No. 1, 2019, 134-152.

strategija analizuojama kaip prievartos, įbauginimo ir atgrasymo menas. Thomas C. Schelling siūlo analizuoti problemas susijusias su diplomatiniu smurto ar prievartos panaudojimu, prievartinę diplomatiją vertindamas kaip meną naudoti grasinimus ar taikyti prievartą derybų tikslais.¹²² Pagrindinis autoriaus tikslas yra „smurto diplomatijos“, kuri yra būdinga tarptautinei grėsmių sistemai, vadinamai pasaulio tvarka, analizė.¹²³ Laikomasi nuomonės, kad prievartinė diplomatija yra pagrįsta galia sužeisti (angl. *power to hurt*).¹²⁴ Nepaisant to, kad galia sužeisti kare nėra nauja, modernios šiuolaikinės technologijos drastiškai sustiprino gryo, nekonstruktyvaus, skausmo ir žalos strateginę svarbą, sustiprindamos karo ir grasinimų karu, kaip įtakos darymo techniką, reikšmę.¹²⁵ Skirtis tarp galios sužeisti ir galios užimti ar laikyti per prievartą yra svarbi skirtis moderniuose, dideliuose ir mažuose, hipotetiniuose ar tikruose karuose.¹²⁶ Branduoliniame amžiuje grasinimai ir derybos tapo vienu svarbiausių valstybės valdymo meno komponentų, todėl destrukciją, užkariavimą ar gynybą, keičia atgrasymas, prievarta, įbauginimas bei derybos.¹²⁷

Diplomatija apibūdinama kaip derybos, siekiančios rezultatų, kurie nėra idealūs nei vienai iš šalių, bet yra geresni, nei daugelis alternatyvų. Nors turint pakankamai karinės galios, valstybei gali neprireikti derėtis,¹²⁸ vien prievartos neužtenka, autoriaus teigimu, brutali jėga veda prie nebendradarbiavimo.¹²⁹ Nepaisant to, kad galia sužeisti gali būti skaičiuojama tarp išpūdingiausių karinės jėgos atributų, kančių sukėlimas pats savaime tiesiogiai nieko nesaugo ir negina, bet gali keisti elgesį tų, kurie siekia nepalankių situacijų išvengti. Sėkmingi grasinimai, pasak autoriaus, yra grasinimai, kurie nėra įgyvendinami, todėl prievartos logika yra grindžiama žalos baime arba tikimybe, kad iš prievartos iniciatoriaus gali būti sulaukta didesnės žalos, skatinančios priešininką derybose nusileisti.¹³⁰ Baimė, kad iš prievartos iniciatoriaus gresia sulaukti daugiau smurto, gali paskatinti keisti elgesį ir pasirinktų veiksmų kryptį, tačiau grasinimas žalos sukėlimu ar praradimu, jei oponentas nepaklus reikalavimams, pats savaime nėra efektyvus, reikia ir tam tikro garanto, kad susitaikydamas ir nusileisdamas reikalavimams, priešininkas išvengs nemalonių pasekmių ateityje.

Jei pirmoji mokykla laikosi nuomonės, kad fizinis prievartos panaudojimas nėra būtina sąlyga norimiems tikslams pasiekti, o antroji prieštarauja, kad rizikos kėlimas neveikia be karinių elementų panaudojimo, trečioji prievartinės diplomatijos mokykla teigia, kad karinės intervencijos taikymas reiškia ne ką kitą kaip nepasiteisinusią diplomatiją, kuri keičiama kitu valstybės valdžios įrankiu –

¹²²Laurence W. Martin, „Arms and Influence by Thomas C. Schelling.“ *The American Political Science Review*: Vol. 61, No. 3, 1967, 766-767.

¹²³Walter Golstein, „Arms and Influence. By Thomas C. Schelling: Containing the Arms Race: Some Specific Proposals. By Jeremy T. Stone.“ *Political Science Quarterly*, Vol. 85, No. 1, 1970, 121-123.

¹²⁴Schelling, *Arms and Influence*, 3.

¹²⁵Ten pat, 33.

¹²⁶Ten pat, 6.

¹²⁷Ten pt, 34.

¹²⁸Ten pat, 30.

¹²⁹Ten pat, 8.

¹³⁰Ten pat, 3.

jėga.¹³¹ Tačiau prievarta, apibūdinama kaip „jėga sužaloti“¹³², sėkmingiausiai veikia, kai yra laikoma rezerve. Jėgos laikymas rezerve atspindi pirmosios ir antrosios mokyklos naudojamą pavyzdinės jėgos koncepciją, kuri pirmosios mokyklos vertinama kaip nebūtina sąlyga, kad prievartinė diplomatija būtų sėkminga, tačiau galima priemonė, kad reikalavimai būtų labiau pagrįsti. Antroji mokykla teigia teoriją pagrindžianti atvejais, kuriuose buvo naudojama limituota jėga ir kurių dalyviai prieš naudodami prievartą aiškiai suprato, kad papildoma žala galėjo būti panaudota ir galėjo sukurti papildomą operacinę naudą.¹³³ Thomas C. Schelling atkreipia dėmesį, kad kartais efektyviausias yra tiesioginis jėgos panaudojimas, sukeliantis pakankamai skausmo ir žalos priešininkui, kad atliktų grasinantį vaidmenį,¹³⁴ tačiau tokia logika ne visada suveikia.

Jėgos panaudojimas yra laikomas sudedamąja prievartinės diplomatijos dalimi, Thomas C. Schelling naudojama „strategijos“ sąvoka yra susijusi su potencialios jėgos išnaudojimu, vietoj efektyvaus jėgos taikymo,¹³⁵ sėkmingi grasinimai yra tie, kurių netenka įgyvendinti. Po Deitono taikos sutarties pasirašymo 1995 m., grįžta prie diskusijų apie grėsmes kylančias iš skubėjimo naudoti jėgą, vietoj tvaresnių sprendimo būdų ieškojimo taikai garantuoti, o taikos sutartis įvertinta daugiau ar mažiau kaip tiesioginis oro atakų prieš serbų armijos pozicijas padarinys.¹³⁶ Vienareikšmiškai teigiama, kad diplomatija be jėgos elemento, ir atvirkščiai, vien tik jėga be diplomatijos, nebūtų pavykę užbaigti Bosnijos karo.¹³⁷ Pagal autorius, kurie teigia, kad prievarta turi būti įgyvendinama per diplomatiją ir per jėgos panaudojimą, Kosovo bombardavimo padariniai mažų mažiausiai gali būti matomi kaip dalinė sėkmė ar absoliuti nesėkmė. Derybose dėl Kosovo nepriklausomybės 1999 m. grasinimai panaudoti karines oro atakas tapo vienu pagrindinių prievartinės diplomatijos elementų,¹³⁸ kurių panaudojimas laikomas humanitarinės krizės priežastinimi. JAV vykdytos oro atakos buvusioje Jugoslavijoje neužkirto kelio etniniam valymui Kosove,¹³⁹ o taikos sutartis nesutarimus tik išaldė, jų neišspręsdama. Šis pavyzdys iliustruoja trečiosios mokyklos prievartinės diplomatijos logiką, kai ieškoma proporcingumo tarp prievartos ir diplomatinio mechanizmo panaudojimo, kad krizinės situacijos būtų išsprendžiamos visapusiškai sėkmingai.

Taigi, trečioji prievartinės diplomatijos mokykla atskleidžia bendrus prievartinės diplomatijos principus, istorinius atvejus pateikdama kaip iliustracijas, o ne empirinius įrodymus.

¹³¹ Cooper, Heine, Thakur, *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, 2.

¹³² Schelling, *Arms and influence*, 3.

¹³³ Byman, Waxman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and the Limits of Military Might*, 5.

¹³⁴ Ten pat, 8.

¹³⁵ Thomas Schelling, *The Strategy of Conflict*. Cambridge MA: Harvard University Press, 9.

¹³⁶ Bildt, *Force and Diplomacy*, 142.

¹³⁷ Ten pat, 143.

¹³⁸ Ten pat, 145.

¹³⁹ Mary Kaldor, “American Power: From 'Compellence' to Cosmopolitanism?” *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs), vol. 79, no. 1, 2003, pp. 1–22.

Nepaisant to, kad pirmosios ir antrosios mokyklos privalumas yra aktualios teorijos politikai kūrimas, teorinio argumento vystymas naudojant empirinius duomenis, trečioji mokykla pateikia sinerginį požiūrį į prievartinės diplomatijos vaidmenį, kuris gali būti naudojamas tiek dėl gynybinių tiek dėl agresyvių priežasčių. Prievartinė diplomatija trečiosios mokyklos yra apibūdinama iš dalies kaip gynybinė strategija, naudojanti grasinimus, kad oponentas būtų atgrasomas nuo tam tikrų veiksmų, bet tuo pačiu ir kaip agresyvi strategija, naudojanti pastangas aktyviai pakeisti egzistuojančią situaciją. Lentelėje nr. 3 pateikiama trečiosios mokyklos analizės santrauka, apibendrinanti trečiosios mokyklos siūlomą prievartinės diplomatijos apibrėžimą.

Mokykla	Strategija	Tipas	Apibrėžimas
Trečioji mokykla (Thomas Schelling)	Prievartinė diplomatija	Agresyvi – gynybinė strategija	Grasinimų naudojimas kaip prevencinė priemonė, kurių tikslas yra oponento atgrasymas per baimę ir (arba) grasinimų naudojimas, kurių tikslas yra aktyviai keisti egzistuojančią situaciją, verčiant priešininką keisti elgesį dėl pasekmių baimės

3 lentelė. Trečiosios mokyklos analizės santrauka

Šaltinis: darbo autorius

2.1.4. Pirmojo analizės klausimo apibendrinimas

Pirmoji analizės dalis buvo skirta atsakyti į klausimą, kokį prievartinės diplomatijos apibrėžimą pateikia kiekviena autorių grupė. Po pirmosios analizės dalies galima pateikti susistemintus prievartinės diplomatijos apibrėžimus:

- 1) **Pirmoji mokykla** – grasinimų naudojimas ar limituotos prievartos panaudojimas, kurių tikslas yra įtikinti oponentą sustabdyti arba gražinti į pradinę padėtį pradėtus veiksmus;
- 2) **Antroji mokykla** – grasinimų jėga naudojimas ir tam tikrai atvejais limituotos jėgos naudojimas grasinimams pagrįsti, kad priešininkas būtų įtikintas elgtis priešingai nei elgtųsi;
- 3) **Trečioji mokykla** – grasinimų naudojimas, kad priešininkas būtų atgrasomas nuo tam tikrų veiksmų ir (arba) grasinimų naudojimas, kurių tikslas aktyviai keisti egzistuojančią *status quo*;

Bei tris pagrindinius požiūrius į prievartinės diplomatijos strategiją:

- 1) **Pirmoji mokykla** – gynybinė strategija;
- 2) **Antroji mokykla** – agresyvi strategija;
- 3) **Trečioji mokykla** – tiek gynybinė, tiek agresyvi strategija;

Kiekvieno skyriaus pabaigoje pateiktos ir į lenteles susistemintos trijų mokyklų analizės iš dalies sustiprina šio darbo ginamąjį teiginį, kad prievartinės diplomatijos autorius, pagal egzistuojančią polemiką dėl jėgos ir prievartos santykio vertinimo, galima suskirstyti į tris mokyklas. Atlikta skirtis yra būtina, bet nepakankama sąlyga ginamojo teiginio patvirtinimui ir konceptualaus teorinio prievartinės diplomatijos modelio aptarimui. Nepaisant to, kad pavyko išsamiau paaiškinti minėtą autorių skirstymą į tris mokyklas, pasireiškiantį prievartinės diplomatijos matymu kaip gynybine, agresyvia ar tiek gynybine, tiek agresyvia strategija, reikalinga tolimesnė prievartinės diplomatijos turinio analizė. Atrasta skirtis iš esmės pagrindė tolimesnės analizės reikšmę, todėl antrosios analizės dalies tikslas yra atskleisti prievartinės diplomatijos turinį.

2.2. Prievartinės diplomatijos priemonės

Robert Dahl galios samprata, teigia, kad A turi galią prieš B tiek, kiek jis gali priversti B ką nors atlikti, ko B paprastai nedarytų,¹⁴⁰ vadovaujantis šia logika, A naudoja tam tikrus įrankius ar mechanizmus, kad priverstų B: grąžinti pradėtus veiksmus į pradinę padėtį, sustabdytų pradėtus veiksmus, priverstų priešininką keisti veiksmų kryptį ar elgesį dėl pasekmių baimės (žr. analizė: 2.1.4.). Šioje analizės dalyje bus aptariami prievartinės diplomatijos įrankiai, nes prievartinės strategijos efektyvumas priklauso nuo pasirinktų metodų ir priemonių. Todėl ši analizės dalis yra skirta apžvelgti, kokias prievartinės diplomatijos priemones aptaria autoriai.

Diskusiją apie prievartinės diplomatijos įrankius pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla pradeda nuo gynybinės prievartos mechanizmo – „morkų ir lazdų“ principo analizės. Antroji prievartinės diplomatijos mokykla analizėje pateikia instrumentinį požiūrį, analizuoja karinių, diplomatinį ir ekonominių priemonių efektyvumą. Trečioji prievartinės diplomatijos mokykla prievartinės diplomatijos įrankiais siūlo laikyti privertimo ir atgrasymo strategijas.

2.2.1. *Pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla*

Priešingai, nei antroji ar trečioji prievartinės diplomatijos mokykla, Alexander L. George strategija yra orientuota į įtakos darymą oponento valiai priešintis, ne į poveikį oponento kariniams

¹⁴⁰ Steven Lukes, „Robert Dahl on Power.“ *Journal of Political Power*, 8:2, 261-271, 2015.

gebėjimams. Prievartinė diplomatija kaip nekarinė strategija¹⁴¹ siūlo spręsti bei ieškoti būdų kaip užbaigti konfliktą siekiant įtikinti oponentą nutraukti veiksmus, kurie vertinami kaip nepageidaujami. Todėl pirmosios prievartinės diplomatijos mokykla skiria didelį dėmesį mechanizmų ir jų veikimo principų, o ne specifinių įrankių logikai analizuoti. Visų pirma, politikoms formuotojams nerekomenduojama pasikliauti tik grasinimais prievarta, kad priešininkas priimtų keliamus reikalavimus.¹⁴² Kadangi prievartinė diplomatija yra krizės derybų (angl. *crisis bargaining*) forma, itin svarbia priemone tampa komunikacija su priešininku, kuri yra laikoma daugelio derybų pagrindu.¹⁴³ Derybose gali būti pasitelkiami: 1) Prievartiniai grasinimai; 2) Palankūs pasiūlymai; 3) Įtikinėjimai.¹⁴⁴ Tačiau politikos formuotojams yra būtina nuspręsti kokias minėtų elementų kombinacija ir kokių eiliškumu yra naudojama.¹⁴⁵ Autoriaus teigimu, tiek teorijoje tiek praktikoje yra nepakankamai įvertinama įtikinėjimo proceso reikšmė. Kadangi prievartinė diplomatija yra laikoma gynybine strategija, naudojama kaip atsakas į agresyvius oponento veiksmus, ginančiojo *status quo* reikalavimai neretai yra pagrįsti tarptautine teise ir normomis, todėl reikalavimų teisėtumu ir įgyta parama, tarptautiniu bei vietiniu lygmeniu, galima daryti didesnę spaudimą priešininkui, įtikinant jį, kad agresyvūs veiksmai yra nepateisinami ir jokių atvejų negalimi.¹⁴⁶

Prievartinės diplomatijos mechanizmą autorius pateikia analizuodamas istorinius įvykius, pagrindinis principas, kuriuo remiamasi yra pastangos įtikinti oponentą sustabdyti pradėtus veiksmus be karinės prievartos. Pagrindinė prielaida, kuria yra grindžiama prievartinės diplomatijos strategija – priešininko racionalumas, reiškianti, kad jei oponentas yra racionalus, jis supras, kad nutraukti agresyvius veiksmus jam yra palanku.¹⁴⁷ Minėta racionalumo prielaida, laikoma svarbia, nes ja yra remiamasi renkantis strategijos įgyvendinimo įrankius, o psichologiniai, kultūriniai, politiniai kintamieji, gali lemti priešininkės elgesį susidūrus su ultimatumu.¹⁴⁸ Pavyzdžiui, Irakui užpuolus Kuveitą keletas valstybių rekomendavo neatidėliotinus karinius veiksmus, kad krizė greitai būtų išspręsta, tačiau Jungtinės Tautos pasitelkė prievartinę diplomatiją, naudodamos diplomatinės pastangas, kurios buvo sukombinuotos su grasinimais jėga.¹⁴⁹ Pirmiausiai buvo įvestos ekonominės sankcijos, paskelbtas embargas Irako importui ir eksportui, prie ekonominių sankcijų greitai buvo pridėta ir karinė prievarta. Nepaisant to, kad ekonominėms sankcijoms

¹⁴¹ George, Simons, *The Limits of Coercive Diplomacy*, 8.

¹⁴² George, *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 68.

¹⁴³ Paul G. Lauren, "Ultima and Coercive Diplomacy." *International Studies Quarterly*, Vol. 16, No. 2, 1972, 132-165.

¹⁴⁴ Ten pat, 68.

¹⁴⁵ Ten pat, 73.

¹⁴⁶ George, *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 68.

¹⁴⁷ Ten pat, 62.

¹⁴⁸ Ten pat, 63.

¹⁴⁹ Oscar Schachter, „United Nations Law in the Gulf Conflict.“ *The American Journal of International Law*. “ Vol. 85, No. 3., 1991, 452-473.

suveikti ir pasiekti didžiausią efektyvumą turėjo būti skirta pakankamai laiko,¹⁵⁰ kritikuojamas derybų tarp šalių nebuvimas: vienintelė siūloma paskata agresorei konflikto metu buvo, kad Irako atsitraukimo iš Kuveito atveju, bus išvengta karinės prievartos prieš Iraką. Su Irako lyderiu buvo atsisakyta bet kokių derybų, o prievartinė diplomatija paremta vien tik „lazdų“ principu.¹⁵¹ Pateikiama išvalga, kad Irako lyderiui turėjo būti pasiūlytos tokios nusileidimo sąlygos, kurios nesumenkintų jo turimo jėgos autoriteto.¹⁵² Pasak Alexander L. George, nulinės sumos žaidimo (angl. *zero sum game*) sąlygomis prievartinės diplomatijos strategija nėra pajėgi surasti kompromisą tarp konfliktuojančių pusių.¹⁵³

Pirmosios mokyklos siūlomu „morkų ir lazdų“ principu siekiama pabrėžti, kad prievartinės diplomatijos teorija yra per daug yra susitelkusi ties grasinimų jėga naudojimu ir fizinės prievartos įrankių operacionalizacija. Svarstant grasinimus, kuriuos būtų galima panaudoti prieš agresorę, autorius siūlo nepamiršti galimybę naudoti pozityvias paskatas, kurios itin pagerina strategijos lankstumą ir prisitaikymą bei suteikia didesnę pagreitį bei reikšmę deryboms.¹⁵⁴ Teigiama, kad politikos formuotojams yra kritiškai svarbu apsispręsti ar strategijos įgyvendinime yra naudojami tik grasinimai nubausti ar yra pasitelkiamos ir pozityvios paskatos,¹⁵⁵ nes tai ko negalima pasiekti grasinant ar naudojant limituotą jėgą („lazdas“), gali būti įmanoma pasiekti sukombinuojant ar naudojant paskatas („morkas“).¹⁵⁶ Ekonominės, politinės ir saugumo srities paskatos laikomos turinčiomis potencialą spręsti krizines situacijas, ginti žmogaus teises ar atstatyti karo nualintas visuomenes.¹⁵⁷ Pavyzdžiui, derybose su Iranu dėl šalies nusileidimo Tarptautinės atominės energijos agentūros reikalavimams, Prancūzija, Vokietija ir Didžioji Britanija taikė „morkų ir lazdų“ principą.¹⁵⁸ Viena vertus, įtraukdamos įvairias ekonomines ir politines sankcijas, kita vertus, naudodamos, paskatas, tokias kaip galimas derybas dėl Europos Sąjungos-Irano prekybos sutarčių, galimybę Iranui įstoti į Pasaulio prekybos organizaciją (PPO), nuolaidas ir garantijas dėl lengvųjų vandens reaktorių pardavimo ir ilgalaikio branduolinio kuro tiekimo garantijos, jei Iranas sugebės įrodyti, kad turimos branduolinės programos tikslai yra taikūs.¹⁵⁹

¹⁵⁰ George, *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 60.

¹⁵¹ George, *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 63.

¹⁵² George, Jerrold M. Post, *The Psychological Assessment of Political Leaders: With Profile of Saddam Hussein and Bill Clinton*, University of Michigan Press, 2003, 387.

¹⁵³ George, *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 64.

¹⁵⁴ Ten pat, 11.

¹⁵⁵ Ten pat, 12.

¹⁵⁶ Silvia Romeo, „Coercive Diplomacy, Theories and Application: a Case Study on US Administration and Libya.“ Magistro darbas, LUISS, 2016.

¹⁵⁷ Ten pat, 17.

¹⁵⁸ Jentleson, *Coercive Diplomacy: Scopes and Limits in the Contemporary World*, 9.

¹⁵⁹ Bruce W. Jentleson, „Sanctions Against Iran: Key Issues, A Century Foundation Report, 2007. < <https://production-tcf.imgix.net/app/uploads/2006/01/31000313/tcf-jentleson-2.pdf> > [Žiūrėta 2019-05-12].

Pirmosios mokyklos pozicija ekonominių sankcijų atžvilgiu yra ta, kad nepaisant nepasisekusių atvejų, kai taikomos ekonominės sankcijos nebuvo pajėgios išspręsti konflikto, ekonominių sankcijų poveikį reikia analizuoti sistemingiau ir išsamiau, o požiūris, kad ekonominės sankcijos yra linkusios dažniausiai ar beveik visada neveikti, yra atmetamas,¹⁶⁰ nes dėl sankcijų nesuveikimo tam tikrais atvejais gali būti kalta paradoksali situacija, kai politikos formuotojai ir akademikai sankcijas naudoja skirtingais tikslais.¹⁶¹ Pirmosios mokyklos naudojamas „lazdų ir morkų“ principas teigia, kad ekonominės sankcijos gali būti laikomos „lazdomis“ tiek pat kiek ir populiarė karinė prievarta, tačiau esminis kriterijus, kuriuos vadovaujamosi yra proporcingumas, abipusiškumas ir prievartos patikimumas. Nepaisant to, kad galutinė sėkmė ar nesėkmė gali būti nulemiama kelių faktorių, esančių ne politikos formuotojo ar jo priešininko tiesioginėje įtakoje,¹⁶² tendencija yra tokia, kad jei sankcionuojančios šalys nepasiūlo paskatų už bendradarbiavimą, tikėtina, kad šalies, kuri laikoma oponente, politiniai lyderiai nebus linkę priimti reikalavimų susijusių su užsienio politika.¹⁶³

Taigi, pirmosios mokyklos požiūriu, prievartinės diplomatijos sėkmė priklauso ne nuo specifinio prievartinės diplomatijos įrankio. Aklas pasitikėjimas bausme, grasinimu prievarta ar priklausomybė nuo vieno įrankio, vertinamas skeptiškai. Prievartinės diplomatijos veikimas „morkų ir lazdų“ principu yra grindžiamas septynių atvejų studija, tačiau, autoriai nepateikia aiškinimo, kaip ir kodėl buvo pasirinkti analizuojami atvejai bei kokie bendri klausimai ar kriterijai sudarė sąlygas tuos atvejus palyginti. Politikos formuotojams rekomenduojama prievartinę diplomatiją įgyvendinti vadovaujantis „morkų ir lazdų“ principu: kombinuojant grasinimus prievarta, pozityvias paskatas ir įtikinėjimus pagal pasirinktą eiliškumą. Tokiam prievartinės diplomatijos įrankių pseudoaiškinimui trūksta konkretumo, realių pasiūlymų kaip politikos formuotojams naudoti turimus resursus prievartinės strategijos įgyvendinimui. Kita vertus, autoriaus teigimu, atotrūkio tarp teorijos ir praktikos negalima eliminuoti, bet šias spragas galima bandyti sujungti.¹⁶⁴ Yra klaidinga tikėtis iš teorijos ar bendro žinojimo (angl. *generic knowledge*) detalių didelį patikimumą turinčių „receptų“ nenumatyto atvejų ar krizių kontrolei. Bendra informacija apie bendrines politikos formavimo problemas susijusias su atgrasymo, prievartinės diplomatijos ir kitomis strategijomis, yra tik pagalbinė priemonė aukšto lygio (angl. *high-level*) politikos formuotojams.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Alexander L. George, „Strategies fo Preventive Diplomacy and Conflict Resolutions: Scholarship for Plocymaking.“ *Political Science and Politics*, Vol. 33, No. 1, 2000, 15-91.

¹⁶¹David A. Baldwin, „The Sanctions Debate and the Logic of Choice.“ *International Security*, Vol. 24, No. 3, 2000, 80-107.

¹⁶²George, William, *The Limits of Coercive Diplomacy*, 268.

¹⁶³Dursun Peksen, Cooper A. Drury, „Economic Sanctions and Political Repression, Assesing the Impact of Coercive Diplomacy on Political Freedoms.“ *Human Rights Review*, Vol. 10, Issue 3, 2009,3 93-411.

¹⁶⁴Alexander L. George, „Knowledge for Statecraft: The Challenge for Political Science and History.“ *International Security*, Vol. 22, No.1, 1997, 44-52.

¹⁶⁵Alexander L. George, *On Foreign Policy: Unfinished Bussines*. Paradigm Publishers, 2006, 65.

Pirmosios mokyklos prievartinės diplomatijos strategija išsiskiria racionali oponento įtikinėjimu ir kompromisų ieškojimu, kuris kiekvienoje naujoje situacijoje yra skirtingas.

2.2.2. Antroji prievartinės diplomatijos mokykla

Praktikoje abstrakčios kaštų, naudos ir prievartos mechanizmų sąvokas reikia paversti realiomis politikomis. Diskusijos, apie priemones ir jų poveikį norimam pokyčiui oponento elgesyje pasiekti, reikalingos, kad būtų galima sėkmingai klasifikuoti sėkmingus ir nesėkmingus prievartinės diplomatijos atvejus.¹⁶⁶ Antroji mokykla pateikia instrumentinį požiūrį į prievartinę diplomatiją: tiek Robert A. Pape, tiek Daniel L. Byman ir Matthew C. Waxman plėtoja teiginį, kad prievarta tarp JAV ir jos sąjungininkių pasireiškia oro atakomis, kurios yra tapusios svarbiausiu instrumentu vietoj to, kad būtų laikomos vienu iš spaudimo darymo įrankių.¹⁶⁷ Be oro atakų dėmesys atkreipiamas ir į kitus pagrindinius prievartinius instrumentus: invazijas, užėmimus, grasinimus branduoliniais ginklais, ekonomines sankcijas, politinę izoliaciją ir net sukilimų rėmimą.¹⁶⁸ Nepaisant prievartinių įrankių pasirinkimo gausos, karinės oro pajėgos laikomos svarbiausiu modernios karinės prievartos instrumentu.¹⁶⁹ Pagrindinis karinių oro atakų pranašumas yra platus panaudojimo spektras ir galimybė kontroliuoti daromos žalos mastą: nuo kelių taikinių galima pereiti prie visiškų miestų sunaikinimo. Taip pat suteikiama galimybė sumažinti tiek finansinius, tiek žmogiškųjų išteklių kaštus, pavyzdžiui, jei oponentas nėra pajėgus efektyviai gynybai prieš oro atakas, prievartos iniciatorius turi galimybę įgyvendinti ataką be rizikos patirti didelį aukų skaičių.¹⁷⁰

Tradicinė strateginio bombardavimo tipologija pateikia tris pagrindinius oro pajėgų panaudojimo būdus: baudimą (angl. *punishment*), neigimą (angl. *denial*), dekapitaciją (angl. *decapitation*).¹⁷¹ Robert A. Pape, nurodo ir ketvirtą prievartinę oro strategiją – riziką, kuri kitų autorių yra laikoma baudimo strategijos forma.¹⁷² Tačiau tokia tipologija yra probleminė, nes ta pati taikymosi strategija gali tarnauti įvairiems tikslams bei veikti įvairiomis prievartos logikomis: tuo pačiu metu civiliai ar lyderiai gali būti puolami dėl įvairių prievartinių ir ne prievartinių priežasčių. Pagrindinėmis atgrasymo strategijomis įvardijamos prievartą baudžiant ir prievartą neigiant. Prievarta baudžiant yra laikoma klasikine strategija, kurios veikimo principas yra grįstas didinama rizika ar kaštais civiliams gyventojams. Tuo tarpu prievarta neigiant, siekiama nugalėti oponentą silpninant jį kariniu būdu, naudojant karines priemones, kad oponentas negalėtų pasiekti politinių ir

¹⁶⁶ Byman, Waxman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and The Limits Of Military Might*, 49.

¹⁶⁷ Ten pat, 88.

¹⁶⁸ Ten pat, 88.

¹⁶⁹ Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*, 55.

¹⁷⁰ George, *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 89.

¹⁷¹ Daniel R. Lake, *The limits of Coercive Airpower: NATO's „Victory“ in Kosovo Revisited*, 84.

¹⁷² Ten pat, 84.

teritorinių tikslų. Pasak autoriaus, prievarta veikia tik tuo atveju, kai yra bandomi paneigti priešininko gebėjimai pasiekti užsibrėžtų tikslų mūšio lauke.¹⁷³ Minėtų karinių strategijų efektyvumą siūloma pamatuoti pagal tai, kaip tiksliai naudojama jėga sunaikina duotą taikinį arba analizuoti, ar taikinio destrukcija padeda pasiekti politinius tikslus.¹⁷⁴ Matuojant kaip greitai ir pigiai pajėgos gali įgyvendinti karines misijas, matuojame karinį efektyvumą, bet tokios matavimo priemonės nematuoja politinių tikslų įgyvendinimo – strateginio efektyvumo.¹⁷⁵

Analizuodamas penkis strateginio bombardavimo atvejus XX a. amžiuje, autorius pateikia išvadą, kad nė vienas iš analizuotų įvykių : Sąjungininkių oro atakos prieš Vokietiją ir Japoniją Antrojo Pasaulinio karo metu, JAV oro pajėgos naudotos Korėjoje, Vietname, Persijos Įlankos krizės metu, nepatvirtino teiginio, kad strateginės oro pajėgos buvo lemiamas faktorius, privertęs oponentą sudaryti taikos sutartį. Strategijos, kurių tikslas yra bausti oponentą, pasak autoriaus, neveikia, nors gali turėti efektyvios prievartinės įtakos, prievarta, naudojama prieš valstybės civilius gyventojus, kuri konflikto metu laikomos agresore, generuoja daugiau visuomenės pasipiktinimo prieš atakos iniciatorių nei prieš adresato vyriausybę.¹⁷⁶ Pasak Robert A. Pape, sėkminga prievarta įgyvendinama darant žalą priešininko kariniams gebėjimas.¹⁷⁷ Autorius pateikia išvadą, kad negalima dėti lygybės ženklą tarp strateginio bombardavimo ir prievartinių oro pajėgų, nes baudimas, rizika, dekapitacija neveikia, o neigimo strategija turi potencialo veikti, tačiau ne strateginio bombardavimo rėmuose.¹⁷⁸

Daniel L. Byman, Matthew C. Waxman teigia, kad reikia analizuoti kaip ir kokiomis sąlygomis grasinimai karinėmis oro pajėgomis ar jų naudojimas prisideda prie prievartinių strategijų.¹⁷⁹ Autorių teigimu, didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas kelių įrankių kombinacijai ir kuriamam efektui analizuoti. Pavyzdžiui, analizuojant Kosovo krizę 1999 m., „invazijos grėsmės“ kintamasis turėtų būti analizuojamas ne tuo atžvilgiu, ar grėsmė išties egzistavo, bet ar oro atakos ir kiti manevrai prisidėjo prie tikimybės, kad grėsmė egzistuoja padidėjimo ir paskatino serbus kapituliuoti.¹⁸⁰ Analizuodami invazijos ir teritorijų užėmimo įrankį, autoriai teigia, kad daugelis šalių, neturinčių stiprių karinių oro pajėgų, yra linkusios remtis sausumos pajėgomis,¹⁸¹ tačiau sausumos pajėgų naudojimas, lyginant su oro pajėgų naudojimu, yra žymiai rizikingesnis, nes

¹⁷³ Robert. A. Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*, 314.

¹⁷⁴ Robert. A. Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in war*, 57.

¹⁷⁵ Ten pat, 58.

¹⁷⁶ Ten pat, 25

¹⁷⁷ Pape, *Air Power in Vietnam War*, 112.

¹⁷⁸ Robert. A. Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in war*, 59.

¹⁷⁹ Byman, Waxaman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and The Limits Of Military Might*, 99.

¹⁸⁰ Ten pat, 32.

¹⁸¹ Ten pat, 99.

galimas aukų skaičius ir kaina ženkliai didesnė.¹⁸² Nepaisant to grasinimai invazija gali daryti prievartinę poveikį,

1999 m. kovo mėn. NATO karinės pajėgos atakavo penkiasdešimt vieną taikinį Belgrade, tačiau tai neprivertė Slobodan Milosevic priimti NATO reikalavimus, priešingai, serbų armija nužudė per 2,400 civilių albanų Kosove, o iš šalies buvo ištremta per 900,000 gyventojų.¹⁸³ Šis pavyzdys atskleidžia, kad dėka sukombinuotų žemės ir oro pajėgų 1999 m. birželio 3 d. pavyko priversti serbus pasiduoti.¹⁸⁴ NATO tiesiogiai grasino užimti Kosovą ir grasinimus parėmė griežtomis priemonėmis: dislokavo daugiau kaip 35,000 karių prie Kosovo sienos ir sukvieta daugiau kaip 30,000 karių rezervistų. Daroma prielaida, kad rusai ir serbai NATO keliamą invazijos grėsmę laikė patikima ir stengėsi išvengti serbų pralaimėjimo,¹⁸⁵ o susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, oro pajėgos gali būti laikomos pagrindine karine jėga, žemės pajėgoms atliekant pagalbinį vaidmenį. Šiandien egzistuojantis oro pajėgų tikslumas yra penkiasdešimt kartų efektyvesnis, tai racionalizavo karą, padvigubinant sukombinuotų oro ir žemės pajėgų efektyvumą, kad priešininkas būtų sunaikintas.¹⁸⁶

Analizuojant kitus galimus prievartos įrankius, pastebima, kad retu atveju, vienas naudojamas įrankis gali daryti sėkmingą prievartą. Pavyzdžiui, grasinimų branduoliniais ginklais problema yra ta, kad tokie įrankiai yra per daug pražūtingi. Naikinamoji branduolinių ginklų jėga padaro juos per daug sudėtingais, keliančiais riziką pačiam tokio įrankio naudotojui, kad galėtų būti pasitelkiamas kaip prievartinės strategijos įrankis.¹⁸⁷ Tokios priemonės kaip ekonominės sankcijos taip pat tampa diskusijų objektu, pasak Robert A. Pape, ekonominės sankcijos yra tapusios liberalia alternatyva karui, neturinčia potencialo kada nors veikti.¹⁸⁸ Pirminė ekonominio spaudimo įrankių, tokių kaip sankcijos funkcija yra visos šalies nusilpninimas, plataus masto gyventojų nepasitenkinimo skatinimas, tačiau toks įrankis priklauso nuo prievartos iniciatoriaus gebėjimo užblokuoti oponentui prieigą prie alternatyvių ekonominių kanalų.¹⁸⁹ Ekonominės sankcijos yra patrauklus įrankis, nes jų kaina prievartos iniciatoriui yra nedidelė, tačiau ekonominis spaudimas, priešingai nei kiti prievartinės diplomatijos instrumentai, neretai reikalauja glaudaus bendradarbiavimo su kitomis valstybėmis.¹⁹⁰ Lyginant su karinėmis priemonėmis, ekonominėms

¹⁸² Ten pat, 100.

¹⁸³ Robert A. Pape, „The True Worth of Air Power.“ *Foreign Affairs*, Vol. 83, Issue 2, March/April, 2004, 116-130.

¹⁸⁴ Ten pat, 124.

¹⁸⁵ Ten pat, 128.

¹⁸⁶ Merrill A. McPeak, Robert A. Pape, “Hit or Miss: What Precision Air Weapons Do, Precisely A Neater Way to Win.” *Foreign Affairs*, Volume 83, No. 5, September/October, 2004, 160-164.

¹⁸⁷ Byman, Waxaman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and The Limits Of Military Might*, 105.

¹⁸⁸ Pape, Why Economic Sanctions Does Not Work, 90.

¹⁸⁹ Ten pat, 106.

¹⁹⁰ Ten pat, 107.

sankcijoms veikti reikalingas didesnis laiko tarpas,¹⁹¹ o suveikusios ar nesuveikusios ekonominės sankcijos dažniausiai pareikalauja didelio oponentės šalies aukų skaičiaus.¹⁹² Tačiau nepaisant tyrimų, rodančių, kad ekonominės sankcijos nėra pajėgios pasiekti pagrindinių užsienio politikos tikslų, nėra priežasties, kodėl jos negalėtų būti pasitelkiamos kartu su kitu prievartiniu instrumentu.¹⁹³ Todėl rekomenduojama suprasti tiek sankcijų, tiek jėgos panaudojimo limitus,¹⁹⁴ kad politikos formuotojai galėtų nuspręsti, kurį įrankį ir kaip kartu sukombinuoti.

Politinė šalies izoliacija, taip pat vertinamas kaip įrankis, turintis žemą kainą, bet naudojamas vienas – ribotą prievartinę įtaką, todėl laikomas sudedamąja tolimesnės, labiau prievartinės, strategijos sąlyga.¹⁹⁵ Tarptautinė šalies izoliacija gali prisidėti prie režimo sustiprinimo šalies viduje, tačiau taip pat neutralizuoti galimus agresorės pasirinkimus kontra-prievartai.¹⁹⁶ Pavyzdžiui, politinė Serbijos izoliacija, Kosovo krizės metu, sukombinuota su oro atakomis ir grasinimu sausumos invazija, buvo svarbi, nes Serbija nesugebėjo užsitikrinti Rusijos paramos NATO invazijos atveju ir buvo priversta kapituliuoti.¹⁹⁷ Kitas prievartos įrankis, keliantis grėsmę sustiprinti režimą oponentės šalyje, yra sukilimų rėmimas, kaip ir kiti prievartos įrankiai vienas pats, darantis ribotą įtaką. Priešingai, nei kitų prievartos instrumentų kontrolė, sukilimų rėmimas dažniausiai yra netiesioginis ir neišbaigtas, ilguoju ir trumpuoju laikotarpiu sunkiai prognozuojamas.¹⁹⁸ Daniel L. Byman ir Matthew C. Waxman teigia, kad akademinėje erdvėje daug diskutuojama apie skirtingų įrankių gebėjimą įgyvendinti prievarta grįstas strategijas, tačiau realybėje retai naudojamas kuris vienas įrankis, dažniausiai jie yra kombinuojami.¹⁹⁹ Tačiau net ir įrankių kombinavimas gali daryti neigiamą įtaką prievartiniam spaudimui: vieno įrankio pridėjimas gali diskredituoti ar silpninti kito įrankio patikimumą.²⁰⁰

Taigi, technologinė pažanga, tikslesnis atakų taiklumas ir žvalgybos kompetencijos gali padėti spręsti tam tikrus politinius karinių oro operacijų trūkumus, tačiau per didelis pasitikėjimas aukštosiomis technologijomis gali nukreipti dėmesį nuo politinių ir diplomatinių aplinkybių, kurios yra svarbi sėkmingos prievartos dalis. Nesėkmingai pasitelktas prievartinės diplomatijos instrumentas gali prarasti patikimumą ateityje. Byman ir Waxman teigia, kad sėkminga prievarta

¹⁹¹ Ten pat, 109.

¹⁹² Pateikiamas Jungtinių Tautų Saugumo tarybos sankcijų, taikytų prieš Iraką Persijos įlankos krizės metu pavyzdys. Ekonominės sankcijos galėjo būti priežtis, dėl kurios žuvo daugiau kaip pusė milijono vaikų. Šaltinis: Pape, *Why Economic Sanctions Do Not Work*, 110.

¹⁹³ Pape, *Why Economic Sanctions Does Not Work*, 90.

¹⁹⁴ Robert. A. Pape, „Why Economic Sanctions Still Do Not Work.“ *International Security*, Vol. 23, No. 1, 1998, 66-77.

¹⁹⁵ Byman, Waxman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and the Limits of Military Might*, 115.

¹⁹⁶ Ten pat, 116.

¹⁹⁷ Andrew Gilligan, „Russia, Not Bombs, Brought End to War in Kosovo Says Jackson.“ *London Sunday Telegraph*, August 1, 1999, iš Byman, Waxman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and the Limits of Military Might*, 116.

¹⁹⁸ Ten pat, 119.

¹⁹⁹ Byman, Waxman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and the Limits of Military Might*, 120.

²⁰⁰ Ten pat, 123.

yra grindžiama ne tik galimybių suvokimu, bet ir racionalių įrankių trūkumų įvertinimu.²⁰¹ Karinės oro pajėgos yra laikomos svarbiu modernios karinės prievartos instrumentu.²⁰² Robert Pape teigimu, oro atakos ir neigimo strategija (angl. *denial*) yra vienas optimaliausių karinės prievartos įgyvendinimo instrumentų. Kiti prievartos įrankiai veikia sinergiškai, didžiausią efektyvumą yra pajėgūs pasiekti, kai yra kombinuojami. Karinei intervencijai sėkmės prideda įvairios šalutinės priemonės, tokios kaip diplomatinės pastangos, ekonominė intervencija, pavyzdžiui, sankcijos ar embargas. Kitų autorių teigimu, karinė intervencija civiliniuose karuose bus sėkmingesnė suderinus ją su ekonomine intervencija²⁰³, o sankcijos sukombinuotos su karine intervencija sumažina pilietinių karų trukmę.²⁰⁴ Septyniasdešimt aštuonias dienas trukęs NATO bombardavimas Serbijoje nepareikalavo nė vieno NATO kario gyvybės,²⁰⁵ tačiau vienos oro pajėgos nebuvo pajėgios pasiekti Serbijos kapituliacijos, tam buvo reikalingos Europos Sąjungos ekonominis ir diplomatinis spaudimas Serbijos politiniam elitui, politinė Serbijos izoliacija bei NATO derybos su serbais, užtikrinusios politiškai geresnes kapituliacijos sąlygas.²⁰⁶ Maži intervencijos kaštai naudojant oro pajėgas gali paskatinti į konfliktus įsitraukti dažniau, tačiau problema renkantis prievartinės diplomatijos įrankius pasireiškia tada, kai siekiama totalios pergalės nenaudojant daugiau nei tik ribotas priemones, turinčias mažiausius kaštus.

2.2.3. Trečioji prievartinės diplomatijos mokykla

Thomas C. Schelling siūlomi prievartinės diplomatijos įgyvendinimo būdai yra susiję su grėsmės komunikavimu oponentui ir su limituotos jėgos panaudojimu, kad priešininkas būtų įtikintas išpėjimo tikrumu.²⁰⁷ Analizuodamas prievartos strategiją, autorius domisi veikėjų reakcija į aplinką ir kokią įtaką įmanoma daryti kitų aplinkos formavimui. Įkvėptas žaidimų teorijos Thomas C. Schelling prievartos strategiją grindžia dedukciniu samprotavimo būdu.²⁰⁸ Paimdamas iš žaidimų teorijos strategijos sampratą, autoriaus ją pritaiko konfliktų logikos suvokimui: į konfliktą galime įsitraukti patys, visi esame tarptautinio konflikto dalyviai, atitinkamai visi siekiame laimėti.²⁰⁹ Abstraktus prievartinės diplomatijos tikslas – siekis išvengti karo tarp konflikto dalyvių, tačiau nėra būdų kaip karo grėsmės išvengti visam laikui, galima kontroliuoti tik pasirinkimą imtis karo kaip

²⁰¹ Ten pat, 240.

²⁰² Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*, 55.

²⁰³ Patrick M. Regan, “Conditions of Successful Third-Party Intervention in Intrastate Conflicts,” *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 40, No. 2, 1996, pp. 336–35

²⁰⁴ David Lektzian and Patrick M. Regan, “Economic Sanctions, Military Interventions, and Civil Conflict Outcomes,” *Journal of Peace Research*, Vol. 53, No. 4, 2016, pp. 554–568.

²⁰⁵ Ten pat, 89.

²⁰⁶ Daniel R. Lake, *The Limits of Coercive Airpower: NATO's „Victory“ in Kosovo Revisited*, 86.

²⁰⁷ Schelling, *Arms and Influence*, 36.

²⁰⁸ Jakobsen, 18.

²⁰⁹ Schelling, *The Strategy of Conflict*, 4.

konflikto sprendimo įrankio, siūlant paskatas, mažinančias smurto poreikį.²¹⁰ Norint įgyvendinti prievartinės diplomatijos strategiją siekiama ne tik apskaičiuoti ar nuspėti oponento ketinimus, bet juos ir paveikti, šiuo atveju, sunkiausia užduotimi tampa savo intencijų komunikavimas.²¹¹

Karinė jėga tapo politiniu derybų įrankiu, kuri kitaip teorijoje apibrėžiama kaip galia sužeisti, reiškianti, kad siekiant priešininką priversti ką nors atlikti yra pasitelkiamas smurtas. Derybų metu galia taip pat gali būti laikoma rezerve ar naudojama kaip grasinimo priemonė galinti keisti priešininkės elgesį krizinėje situacijoje. Politikos formuotojams ir prievartinės strategijos vykdytojams Thomas C. Schelling siūlo suvokti skirtį tarp brutalią jėgą ir prievartos, lentelėje nr. 4 yra pateikiami pagrindiniai skirtumai tarp brutalią jėgą ir galią sužeisti (angl. *power to hurt*), kuria yra grindžiama prievartos teorija. Pasak autoriaus, smurtas yra efektyviausias, kai juo yra grasinama, o ne naudojama.²¹² Analizuodamas istorinius atvejus autorius teigia, kad ilgą laiką kariniai veiksmai buvo vertinami kaip alternatyva deryboms, o ne derybų proceso sudedamoji dalis.²¹³ Karinis priešininko silpninimas, naudojant strateginį bombardavimą ar blokadą, kurių tikslas buvo silpninti karinius priešininko resursus, virsdavo visos šalies silpninimu, žala daroma civiliams gyventojams.²¹⁴ Pateikiamas ir pavyzdys, susijęs su itin aktualia terorizmo problema, šiandien nesame pajėgūs atgrasinti teroristus nuo atakų, nes nėra aišku, ką reikia bausti ir kuo galėtų būti daromas spaudimas bei kas ir kur yra labiausiai teroristams vertinga. Tačiau autoriaus teigimu, net ir teroristai, naudojantys sprogmenis įtakos darymui, gali apsvarstyti, kad didelis žmonių skaičiaus sunaikinimas yra mažiau vertingas lyginant su spaudimo tokio įrankio darymu, grasinimais panaudoti turimus prievartos įrankius prieš karinius objektus.²¹⁵

²¹⁰ Thomas C. Schelling, „The Future of Arms Control.“ *Operations Research*, Vol. 9, No. 5, 1961, 722-731.

²¹¹ Schelling, *Arms and Influence*, 35.

²¹² Schelling, *Arms and Influence*, 10.

²¹³ Ten pat, 16.

²¹⁴ Ten pat, 16.

²¹⁵ Ten pat, 302.

Brutali jėga	Prievarta
1. Dėmesys skiriamas priešininko kariniam stiprumui, ne priešininko interesams;	1. Dėmesys skiriamas priešininko norų ir baimių panaudojimui;
2. Brutalios jėgos stiprumas yra matuojamas lyginant su priešininko kariniu stiprumu;	2. Galia sužeisti nėra sumažinama oponento galia naudoti atsakomąjį smurtą;
3. Sėkminga tada, kai yra panaudojama;	3. Prievarta sėkminga, kai yra laikoma rezerve;
4. Tikslas – įveikti priešininko stiprybes;	4. Tikslas – struktūruoti priešininko motyvus;
5. Norimą priešininko elgesį stengiamasi pasiekti brutalaus jėgos naudojimu;	5. Norimą priešininko elgesį stengiamasi paveikti didesnio smurto tikimybe;

4 lentelė. Trečiosios mokyklos pateikiama skirtis tarp brutalaus jėgos ir galios sužeisti, kuria yra grindžiama prievartinės diplomatijos strategija.

Šaltinis: darbo autorius

Prievartinės diplomatijos, įrankiais antrosios mokyklos požiūriu, yra laikomos atgrasymo ir privertimo strategijos, kurios taikos metu yra naudojamos kaip įtakos kitoms šalims darymo priemonės.²¹⁶ Autoriaus teigimu, ginklai ir karinės organizacijos retais atvejais gali būti laikomi tarptautinį konfliktą nulemiančiais faktoriais, tačiau tuo pačiu negali būti vertinami neutraliai, nes ginkluotė gali nulemti požiūrį į karą ir taiką. Tačiau įtaką, kuri neretai priskiriama karinėms technologijoms yra sudaryta iš daugelio komponentų: ginklų, struktūros, planų, geografijos, komunikacijos, įspėjimų sistemos, žvalgybos ir įsitikinimų bei doktrinų apie elgesį karo metu.²¹⁷

Analizuodamas branduolinio ginklo prievartinį pranašumą tarptautinių krizių derybų metu²¹⁸ Thomas C. Schelling teigia, kad abejonė kariniu masinio naikinimo ginklų efektyvumu, niekada neegzistavo. Diskusijoje dėl branduolinių ginklų, autorius teigia, kad atominiai ginklai padarė įmanomą didelio masto smurtą prieš oponentą, dar nė vienai iš pusių nelaimėjus karo,²¹⁹ taip konfliktą paverčiant mažiau kariniu, o masinio naikinimo ginklus atsakingais už sumažintą „karinės pergalės“ statusą.²²⁰ Reikšmingas skirtumas yra ne tik destruktijos apimtis, kuri gali būti pasiekta naudojant branduolinius ginklus, bet ir destruktijos vaidmuo bei sprendimų priėmimo procesas: masinio naikinimo ginklai gali pakeisti veiksmų greitį, eiliškumą. Tačiau šiandien ne ką svarbiau yra kalbėti apie branduolinių ginklų statusą, pasižymintį stipria tradicija prieš masinių ginklų panaudojimą, platinimą, vystymą ar gamybą, prie kurios prisijungia vis daugiau išsivysčiusių

²¹⁶ Harold Guetzkow, „Arms and Influence. By Thomas C. Schelling.“ *American Sociological Review*, Vol. 31, No. 6, 1966, 889-890.

²¹⁷ Schelling, *Arms and Influence*, 234.

²¹⁸ Todd S. Sechser, Matthew Fuhrmann, „Crisis Bargaining and Nuclear Blackmail.“ *International Organisation*, Vol. 67, No.1, 2013, 173-195.

²¹⁹ Ten pat, 22.

²²⁰ Schelling, *Arms and Influence*, 22.

šalių.²²¹ Nuo branduolinio ginklo panaudojimo Japonijoje, praėjo daugiau nei septyniasdešimt trys metai, tuo tarpu įvykusiųose karuose, valstybės, turinčios branduolinius ginklus, rinkosi jų nepanaudoti.²²² Branduolinių ginklų neplatavimo sutartis, buvo daug sėkmingesnė, nei kas galėjo įsivaizduoti. Tačiau autorius užduoda klausimą ar masinio naikinimo ginklų tabu ir jų slopinimas yra mūsų naudai ar prieš mus?²²³ Jei branduolinių ginklų slopinimas yra JAV interesas, tuomet priklausomybės nuo masinio naikinimo ginklų reklamavimas, pasireiškiantis JAV pasirengimu panaudoti tokio tipo įrankius ar naujų galimybių ir pajėgumo vystymas, branduoliniai bandymai, turi būti pasverti universalus požiūris į susilaikymą nuo branduolinių ginklų panaudojimo, išsivysčiusio per daugiau nei šešiasdešimt metų.²²⁴

Taigi, trečiosios mokyklos požiūriu įtaką kitos šalies sprendimams galima daryti apskaičiuojant ir siekiant paveikti oponento ketinimus, įgyvendinant atgrasymo strategiją arba siekiant priešininką priversti ką nors atlikti, naudojant galią sužeisti – privertimo strategiją. Prievartos strategijos įrankiais laikomos privertimo ir atgrasymo strategijos atsispindi ir trečiosios prievartinės diplomatijos mokyklos naudojamame prievartinės diplomatijos apibrėžime. Fizinė prievarta laikoma efektyvia, kai ji yra apibojama galia sužeisti.

2.2.4. Antrojo analizės klausimo apibendrinimas

Antroji analizės dalis buvo skirta atsakyti į klausimą, kokias prievartinės diplomatijos priemones analizuoja autoriai? Netinkamas prievartinio mechanizmo ar metodo pasirinkimas gali lemti prievartinės strategijos nesėkmę, ar visiškai priešingą efektą. Todėl prievartinės diplomatijos turinio analizė pradedama nuo galimų įrankių ir mechanizmų analizavimo. Išanalizavus antrąjį probleminį klausimą, galima pateikti susistemintą prievartinės diplomatijos priemonių apibendrinimą:

- 1) **Pirmoji mokykla** – gynybinės prievartinės diplomatijos teoriją siekiama pagrįsti “morkų ir lazdų” principu, eliminuojama prievartinės diplomatijos strategijos priklausomybė nuo vieno, kurio nors prievartos įrankio. Prievartos teorija papildoma racionalių oponento įtikinėjimu bei kompromisų ieškojimu. Prievartinės diplomatijos strategiją siūloma kurti kombinuojant grasinimus prievarta, pozityvias paskatas ir įtikinėjimus pagal pasirinktą eiliškumą;

²²¹ Autorius išskiria Šiaurės Korėją, Iraną ir kitas šalis, potencialias branduolinių ginklų turėtojas. Schelling, *Arms and Influence*, 300.

²²² Schelling, *Arms and Influence*, 7.

²²³ Ten pat, 303.

²²⁴ Ten pat, 343.

- 2) Antroji mokykla – agresyvi prievartinės diplomatijos teorija yra grindžiama karinių oro pajėgų naudojimu bei konkrečia neigimo strategija (angl. *coercion by denial*). Karinių oro pajėgų pranašumas yra argumentuojamas mažesniais kaštais prievartos iniciatoriui ir galimybe sumažinti galimų aukų skaičių. Neatmetamas teiginys, kad kiti prievartos įrankiai yra taip pat pajėgūs pasiekti didžiausią efektyvumą, kai yra tinkamai sukombinuojami;
- 3) Trečioji mokykla – trečiosios prievartinės diplomatijos mokyklos prievartos įrankiais yra laikomos atgrasymo ir privertimo strategijos, naudojamos kaip įtakos kitoms šalims darymo priemonės.

Antroji analizės dalis buvo skirta įvertinti prievartinės diplomatijos mechanizmus ir priemones, tiesa, analizuojamas prievartinės diplomatijos priemones susisteminti buvo sudėtinga. Antroji prievartinės diplomatijos mokykla pateikia instrumentinį požiūrį į oro pajėgų naudojimą prievartinės diplomatijos strategijoje, nurodydama šio įrankio privalumus ir trūkumus bei palygindama konkrečią priemonę su kitais prievartos įrankiais. Tuo tarpu, antroji ir trečioji prievartinės diplomatijos mokyklos priemonių analizę grindžia ne konkrečia operacionalizacija, bet įrankių naudojimo principų, mechanizmų bei logikos atskleidimu. Pastebėta skirtis iš dalies sustiprino šio darbo ginamąjį teiginį, kad prievartinės diplomatijos autorius, pagal egzistuojančią polemiką, dėl jėgos ir prievartos santykio vertinimo, galima suskirstyti į tris mokyklas. Nepaisant to, kad pavyko pateikti autorių skirtį, prievartinės diplomatijos įrankių atžvilgiu, reikalinga tolimesnė prievartinės diplomatijos turinio analizė. Trečiosios analizės dalies tikslas yra atskleisti prievartinės diplomatijos skirtumą nuo kitų jėga grįstų strategijų.

2.3. Skirtis nuo kitų jėgos panaudojimo formų

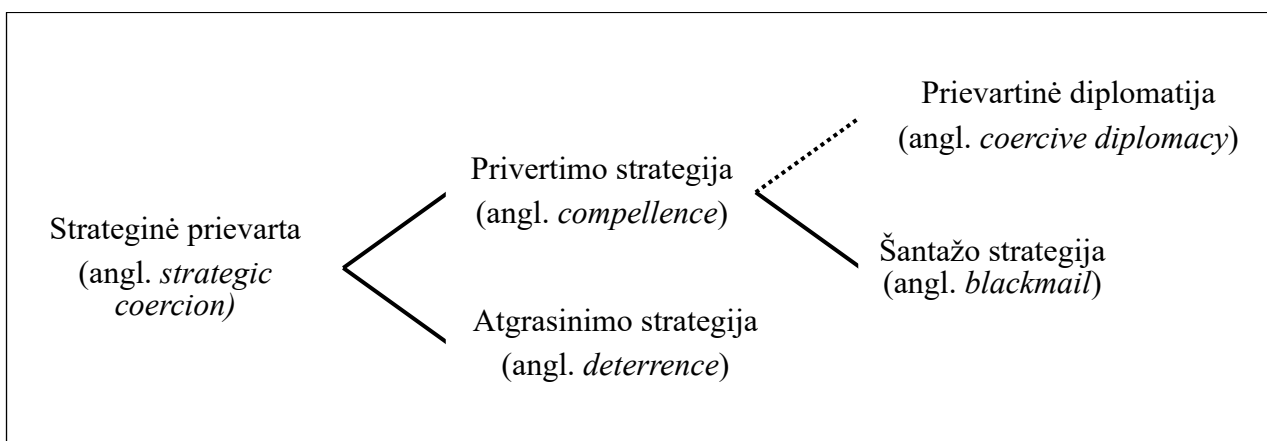
Ši analizės dalis yra skirta išanalizuoti, kokią prievartinės diplomatijos skirtį nuo kitų prievarta grįstų strategijų pateikia autoriai. Grasinimais grįstas strategijas galima susisteminti „strateginės prievartos“ (angl. *strategic coercion*) modeliu,²²⁵ kuris privertimo (angl. *compellence*), prievartinės diplomatijos, šantažo, atgrasymo strategijas apibrėžia kaip strateginės prievartos aktus (žr. 2 pav.).²²⁶ Pagrindinėmis strateginės prievartos šakomis yra laikomos atgrasinimo (angl. *deterrence*) ir privertimo (angl. *compellence*) strategijos.²²⁷ Abi strategijos yra grįstos ta pačia logika, tuo atžvilgiu, kad pasikliauja grasinimais, kad oponento veiksmai ir elgesys būtų

²²⁵ Lawrence Freedman, *Strategic Coercion: Concepts and Cases*, Oxford: Oxford University Press, 1998, iš Jakobsen, 11.

²²⁶ Ten pat, 12.

²²⁷ Ten pat, 14.

koreguojami ar keičiami. Atgrasinimo strategijos grasinimai yra iš prigimties pasyvūs, šios strategijos tikslas yra atgrasyti priešininką tuo tam tikro veiksmo atlikimo dar prieš tą veiksmą atliekant dėl pasekmių baimės. Atgrasymo strategijos komunikuojama grėsmė priešininkui yra ta, kad bus įvykdyta bausmė, jei oponentas atliks tam tikrą veiksmą, taip oponentą stengiamasi įtikinti, kad lemiamas žingsnis pradėti karinį konfliktą priklauso nuo jo. Privertimo strategija iš prigimties yra aktyvi, nes šios strategijos tikslas yra inicijuoti veiksmą, kad oponentas būtų priverstas atlikti tam tikrą veiksmą ar būtų sustabdytas nuo tam tikro veiksmo atlikimo. Privertimo strategijos komunikuojama grėsme ir jėgos panaudojimu siekiama įtikinti oponentą, kad nepaklusimo kaina yra per didelė. Šantažo strategija ir prievartinė diplomatija yra privertimo strategijos šakos, nes abi minėtos strategijos siekia priešininką įtikinti atlikti tam tikrą veiksmą arba sustabdyti oponentą nuo atitinkamo veiksmo atlikimo. Pagrindinis šantažo skirtumas nuo prievartinės diplomatijos yra tas, kad prievartinė diplomatija pasitelkiama, kai norima sustabdyti ar anuliuoti jau prasidėjusį veiksmą. Taigi, analizuojant prievartinės diplomatijos skirtumą nuo kitų prievarta grįstų strategijų, prievartinė diplomatija šiame darbe apibūdinama kaip privertimo strategijos šaka, naudojama siekiant neutralizuoti pradėtus oponento veiksmus.

2 paveikslas. Strateginės prievartos modelis. Pagrindinėmis strateginės prievartos šakomis yra laikomos atgrasymo ir privertimo strategijos. Privertimo strategijos šakomis laikomos prievartinė diplomatija ir šantažo strategija.

Šaltinis: darbo autorius

2.3.1. Pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla

Šaltojo karo laikotarpiu, Alexander L. George analizavo užsienio politikos krizes, kurios jo teigimu, tiesiogiai ar netiesiogiai kėlė riziką, kad trečiasis pasaulinis karas gali tapti vieno iš pasaulyje vykstančių konfliktų atomazga. Atgrasymo strategija autorius pradėjo analizuoti prasidėjus Korėjos karui, paskatintas įsitikinimu, kad šio konflikto buvo galima išvengti.²²⁸ Alexander L. George patvirtina, kad privertimo strategija bei atgrasinimo strategija yra laikomos

²²⁸ Dan Caldwell, *Alexander L. George: A Pioneer in Political and Social Sciences*, 52.

prievartos formomis, tačiau akademinėje erdvėje egzistuojantį konfliktą, tarp minėtų skirtingų strategijų tarpusavio ryšio ir santykio su prievartine diplomatija, autorius siūlo spręsti geriau suvokiant minėtų strategijų esmę.

Atgrasinimo strategija, pasak autoriaus, reiškia grasinimų naudojimą, kad priešininkas būtų įtikintas nesiimti kenksmingų veiksmų ateityje,²²⁹ tuo tarpu prievartinė diplomatija yra reakcija į jau atliktą veiksmą. Kaip užsienio politikos tikslams įgyvendinti skirta priemonė, atgrasymo teorija nėra pajėgi apibrėžti savo pritaikymo apimtį ir svarbą²³⁰ bei nepateikia kriterijų, kuriais remiantis būtų galima įvertinti, kada būtų galima šią strategiją pritaikyti užsienio politikoje. Nepaisant to, autorius atgrasymo strategijos neneigia ir jos neatmeta, pritaria, kad atgrasymo strategija gali būti naudinga trumpuoju laikotarpiu, bet ne visada – ilguoju.²³¹

Prievartinės diplomatijos skirtis nuo privertimo strategijos yra argumentuojama tuo, kad privertimo teorija nėra pajėgi atskirti gynybinį ir agresyvų prievartos naudojimą bei implikuoja būtinybę grasinti jėga, kad paveiktum priešininką,²³² kai tuo tarpu tai nėra vienintelė radikali ir būtina priemonė norimam efektui pasiekti. Todėl autoriaus teigimu, Thomas C. Schelling pristatyta privertimo teoriją (angl. *compellence*), kuri ilgainiui buvo pradėta naudoti šantažo ir prievartinės diplomatijos apibūdinimui (žr. analizė: 2.3.), siūloma netapatinti su prievartine diplomatija. Prievartinę diplomatijos teoriją autorius grindžia lankstesne diplomatija, kuri taip pat kaip ir grasinimus prievarta, geba naudoti neprievartinį įtikinėjimą ar susitarimą tarp konfrontuojančių šalių kaip alternatyvą priklausomybei nuo karinių veiksmų (žr. 3 pav.)²³³

Prievartinė diplomatija, pasak Alexander L. George, yra derybos krizės metu, kurios turi tris įmanomus elementus: deryboms gali būti pasitelkti grasinimai, gali būti teikiami pasiūlymai ar įtikinėjimai.²³⁴ Derybų elementai, pasak Alexander L. George, turi būti atskiriami nuo atgrasinimo ir privertimo strategijų, o įtikinėjimai krizių derybų metu teorijoje ir praktikoje neturi būti pervertinami, nes gynybinė prievartinė diplomatija imamasi kaip atsakas į agresyvius veiksmus, o kadangi prievartinę diplomatiją taikančios šalies reikalavimai neretai būna paremti tarptautinės teisės, *de jure* jau yra būdingas pranašumas ir galių balansas tarp šalių automatiškai pasidaro nelygus. Šantažo strategija (angl. *blackmail*) autorius apibūdinama kaip agresyvią strategiją, naudojančia grasinimus, kad auka būtų priversta keisti savo elgesį, užkertant kelią bet kokiam pasipriešinimui.²³⁵

²²⁹ George, *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 5

²³⁰ Alexander L. George, Richard Smoke, "Deterrence and Foreign Policy." *World Politics*, Vol. 41, No. 2., 1989, 170-182.

²³¹ Ten pat, 181.

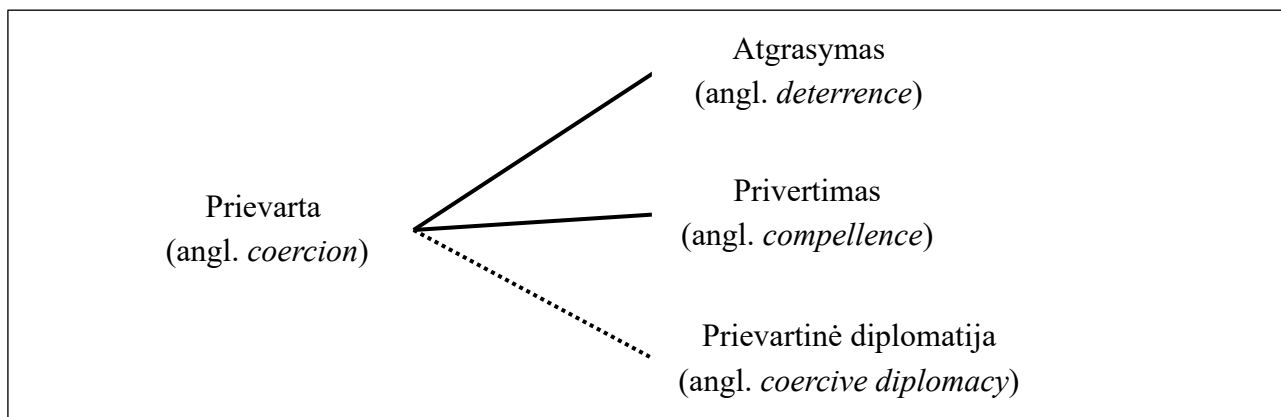
²³² Ten pat, 5

²³³ Ten pat, 5.

²³⁴ George, *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 68.

²³⁵ George, *Limits of Coercive Diplomacy*, 7.

Taigi, nepaisant pastebėtų skirtumų, privertimo (angl. *compellence*) ir atgrasymo (angl. *deterrence*) strategijos akademinėje literatūroje yra naudojamos kaip sinonimai prievartai ar prievartinei diplomatijai. Pirmoji mokykla prievartinę diplomatiją atskiria nuo atgrasinimo ir privertimo strategijų, prievartinę diplomatiją apibūdindama kaip savarankišką prievartos formą. 3 paveiksle pateikiama pirmosios prievartinės diplomatijos mokyklos skirtis nuo atgrasymo ir privertimo strategijų.

3 paveikslas. Pirmosios mokyklos pateikiama prievartinės diplomatijos skirtis nuo atgrasymo ir privertimo strategijų. Prievartinė diplomatija laikoma savarankiška prievartos forma.

Šaltinis: darbo autorius

2.3.2. Antroji prievartinės diplomatijos mokykla

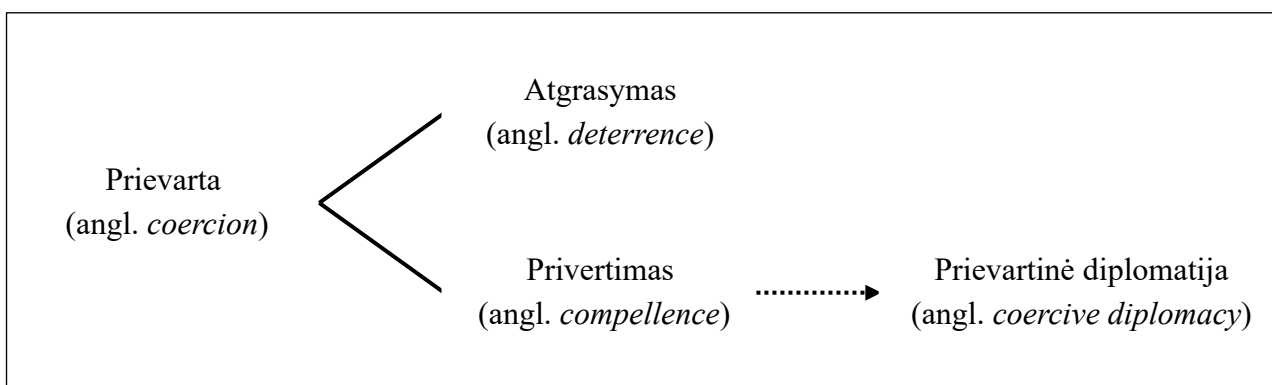
Robert A. Pape požiūriu atgrasymo ir prievartos strategijos veikia tuo pačiu principu, sutampa tuo atžvilgiu, kad siekia paveikti oponento elgesį, manipuliudamos kaštais ir nauda, tačiau pagrindinis atgrasymo strategijos siekis yra išlaikyti *status quo*, dedant pastangas, kad oponentas nekeistų savo elgesio.²³⁶ Nepaisant, kad abi šios strategijos yra glaudžiai susijusios, jos iškelia skirtingas teorines problemas. Pavyzdžiui, tuo pačiu metu, kaip prievartos iniciatorius bando priversti oponentą pakeisti savo elgesį, oponentas gali dėti pastangas atgrasyti prievartos iniciatorių nuo grasinimų įgyvendinimo.²³⁷ Atskirdamas prievartą nuo atgrasymo strategijos, karinės prievartos teorijos logiką autorius grindžia Thomas C. Schelling „privertimo“ (angl. *compellence*) strategijos suvokimu. Lyginant su oponentu, šalis, kuri siekia atgrasyti ir išlaikyti esamą kontrolę, bus pasiryžusi paaukoti daugiau, nei priešininko valia perimti tam tikrą gėrybių kontrolę. Nepaisant to, atgrasymo strategijos vykdomos grėsmės yra patikimesnės už prievartos grėsmes, šalis taikanti prievartos strategiją, patikimumą yra linkusi pasiekti pirmenybę teikdama grasinimas, kurie gali būti įgyvendinti palaiptai, o karo metu, kai apie priešiškus veiksmus nebėra abejonių, pilnai pasikliaudama prievartos strategija.

²³⁶ Pape, *Bombing to Win: Airpower and Coercion in War*, 4.

²³⁷ Ten pat, 20.

Daniel L. Byman ir Matthew Waxman atgrasymo ir privertimo strategijas,²³⁸ taip pat laiko prievartos subkategorijomis, kurios teorijoje dažnai atskiriamos, o praktikoje dažniausiai praranda skirtumus. Tokią skirtį, pasak autorių pavyksta padaryti tik atskyrus pavyzdinę prievartą nuo visos apimties prievartos. Papildydami Robert A. Pape teiginį, kad atgrasymo ir privertimo teorijos yra glaudžiai susijusios, autoriai teigia, kad bet kuris atgrasymo strategijos grasinimas gali būti pareiškiamas privertimo strategijos sąlygomis, o bet kuris privertimo strategijos grasinimas – atgrasymo strategijos sąlygomis.²³⁹

Taigi, prievartinę diplomatiją autoriai pasirenka vertinti kaip privertimo strategijos pogrupį, turėdami omenyje, kad atgrasymo strategija yra glaudžiai susijęs fenomenas, todėl aiškinant prievartinės diplomatijos atvejus, autoriai pasitelkia išvalgas iš abiejų strategijų.²⁴⁰ Antrosios mokyklos pateikiama prievartinės diplomatijos skirtis nuo kitų prievarta grįstų strategijų pavaizduota 4 paveiksle.

4 paveikslas. Antrosios prievartinės diplomatijos mokyklos siūloma prievartos strategijų skirtis. Prievartinė diplomatija tapatinama su privertimo strategija.

2.3.3. Trečioji prievartinės diplomatijos mokykla

Thomas C. Schelling, akademinėje literatūroje pristatė dvi prievartinę įtaką turinčias strategijas – atgrasymą bei privertimą, kurios yra vertinamos kaip prievartinės diplomatijos įrankiai. Pasak autoriaus prievarta apima tiek atgrasymo tiek privertimo intencijas (žr. 3 pav.).²⁴¹ Praėjus kiek daugiau nei keturiasdešimt metų nuo šių sąvokų pristatymo literatūroje, autorius teigia, kad atgrasymo logika tapo populiari ne tik karinėse strategijose, bet ir kriminalinėje teisėje.²⁴² Analizuodamas skirtumą tarp atgrasymo ir privertimo, autorius teigia, kad pagrindinis skirtumas yra

²³⁸ Daniel L. Byman, Matthew C. Waxman, Eric Larson, “Air power as a coercive instrument.” RAND Corporation, 1999, 11.

²³⁹ David A. Baldwin, „Power Analysis and World Politics: New Trends and Old Tendencies.“ *World Politics*, Vol. 31 no.1, 1979, 188. Iš Byman, Waxman, *The Dynamisc of Coercion, American Foreign Policy and the Limits of Military Might*, 7.

²⁴⁰ Byman, Waxman, *The Dynamis of Coercion. American Foreign Policy and Military Might*, 9.

²⁴¹ Schelling, *Arms and Influence*, 71.

²⁴² Ten pat, 10.

laike ir iniciatyvoje, kas pradeda pirmą žingsnį.²⁴³ Atgrasymas pasireiškia, kai priešininkui trukdoma atlikti tam tikrą veiksmą jį bauginant, atgrasymo strategijos logika yra grindžiama pasekmių baime, kad dėl galimų pasekmių oponentas bus priverstas atsisakyti tam tikrų veiksmų.²⁴⁴ Atgrasymui naudojami grasinimai yra neapribojami laiko, pavyzdžiui, grasinimas šauti savigynos tikslais, jei oponentas peržengs tam tikrą ribą, implikuoja, kad fizinė jėga įgyvendinant grasinimą, bus panaudojama tik tada, kai oponentas nuspręs rizikuoti ir peržengti ribą.²⁴⁵ Kitu atveju, jei oponentas neperžengia nustatytos ribos, atgrasinimo pavidalu pateiktas grasinimas gali egzistuoti nelimituotą laiką ateityje.

Privertimo strategija, priešingai nei atgrasinimo strategija, yra dinamiška, apibrėžta ir galutinė, turinti laiko, įgyvendinti tam tikrą veiksmą, limitą. Jei veiksmas neturi nustatyto termino, tai vertinama kaip pozicija, neturinti jokių pasekmių. Grasinimai ar reikalavimai pateikti privertimo strategijos forma yra neutralizuojami ir tampa nekenksmingi tik tada, kai oponentas į juos reaguoja, per pasekmių baime yra paskatinamas tam tikras elgesys.²⁴⁶ Todėl aktyvus vaidmuo privertimo strategijoje yra priskiriamas iniciatoriui, siekiančiam priversti oponentą atlikti tam tikrą veiksmą, kad būtų išvengta susidūrimo ir derybos sėkmingai būtų nutrauktos. Autoriaus teigimu, jei norime sustabdyti priešininką nuo jau atlikto veiksmo, siekiame pakeisti jo veiksmų kryptį, tada iš dalies naudojame tiek atgrasinimo nuo tęstinumo (angl. *deterrence of continuance*) tiek privertimo strategijos logika pagrįstus grasinimus.²⁴⁷ Taigi tai, kas yra vadinama prievartine diplomatija, kuri yra naudojama siekiant neutralizuoti pradėtus veiksmus, pasak autoriaus yra privertimo ir atgrasymo strategijos mišinys, kuris labiau statiškoje situacijoje siekia priversti oponentą kažko nedaryti, o labiau dinamiškoje – pakeisti priešininko elgesį.

Privertimo strategijos naudojama grasinimų rūšis yra aktyvesnė.²⁴⁸ Debatuose tarp privertimo ir atgrasymo strategijų, autorius išskiria juos kaip prievartinės diplomatijos įrankius, iš kurių vienas pasitelkiamas siekiant grasinimu priversti oponentą atlikti tam tikrą veiksmą, o kitas – sulaikyti nuo tam tikro veiksmo atlikimo.²⁴⁹ Atgrasymo strategija yra neterminuota laiko ir taktiškai statiška, kai tuo tarpu privertimo strategija yra apribota laiko, yra terminuota, nes negali laukti, kol oponentas inicijuos veiksmus, kad būtų efektyvi, todėl reikalavimai turi būti suformuoti, terminai nustatyti, o baudžiamieji veiksmai, atsižvelgus į situaciją, pradėti.²⁵⁰

²⁴³ Schelling, *Arms and Influence*, 70.

²⁴⁴ Ten pat, 71.

²⁴⁵ Ten pat, 72.

²⁴⁶ Ten pat, 72.

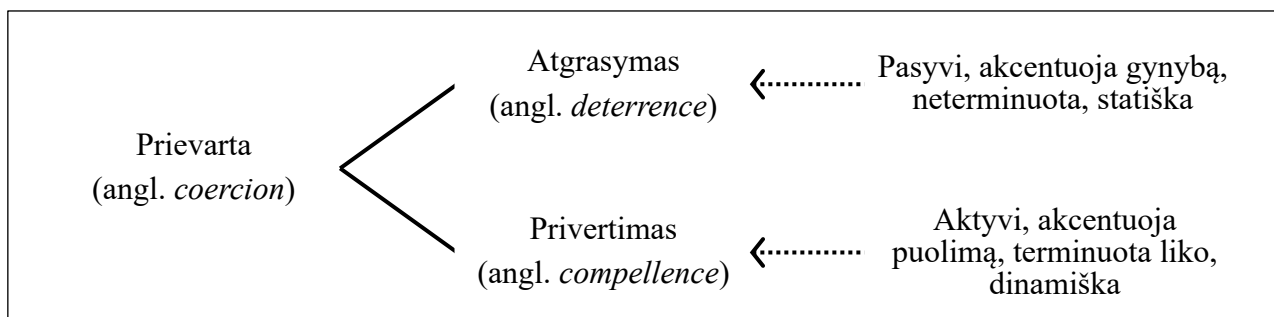
²⁴⁷ Ten pat, 77.

²⁴⁸ Schelling, 71.

²⁴⁹ Sperandei, *Bridging Deterrence and Compellence: An Alternative Approach to the Study of Coercive Diplomacy*, 255.

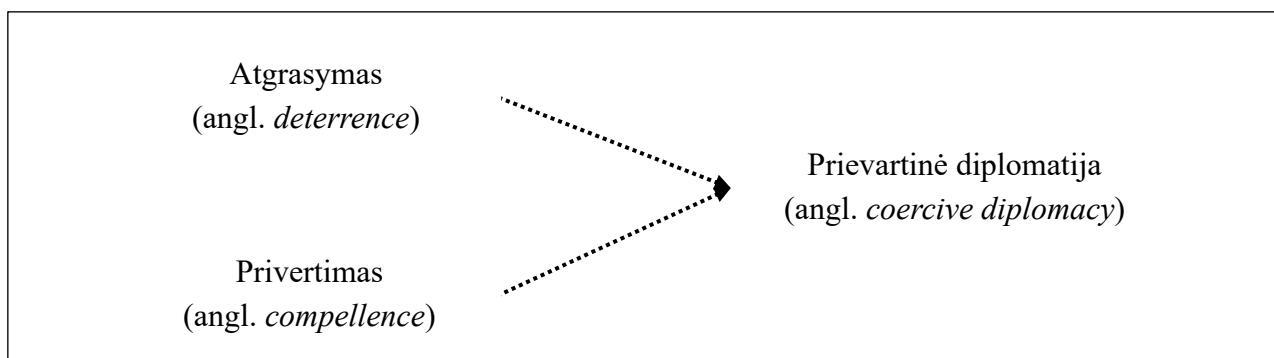
²⁵⁰ Ten pat, 256.

Taigi, atgrasymo ir privertimo strategijos išskiriamos kaip pagrindinės prievartos kategorijos. Prievartinė diplomatija vertinama kaip atgrasymo ir privertimo strategijų sinergija (žr. 4 pav.) Tai pasiūlo logišką teorinį pagrindą, kai tuo tarpu kiti autoriai prideda tik daugiau konceptualių skirtumų ir taip konceptualiai, ir empiriškai sudėtingame klausime.²⁵¹

3 pav. Thomas C. Schelling siūloma prievartos logika. Atgrasymo ir privertimo strategijos yra laikomos prievartos šakomis. Atgrasymas apibūdinamas kaip pasyvi strategija, kurios esminis tikslas yra gynyba. Privertimas apibūdinama kaip aktyvi strategija, kurios esminis tikslas yra puolimas.

Šaltinis: darbo autorius

4 pav. Trečiosios mokyklos siūloma prievartinės diplomatijos logika. Prievartinė diplomatija laiko atgrasymo ir privertimo strategijų mišiniu.

Šaltinis: darbo autorius

2.3.4. Trečiojo analizės klausimo apibendrinimas

Trečioji analizės dalis buvo skirta analizuoti prievartinės diplomatijos skirtumą nuo kitų prievartą grįstų strategijų. Po trečiosios analizės dalies galima pateikti susistemintus trijų mokyklų požiūrius į atgrasymo, privertimo ir šantažo skirtumą nuo prievartinės diplomatijos:

- 1) **Pirmoji mokykla** – prievartinė diplomatija yra savarankiška, prievarta grįsta strategija, atskiriama nuo atgrasymo, privertimo ir šantažo strategijų;

²⁵¹ Schelling, *Arms and Influence*, 256.

- 2) **Antroji mokykla** – prievartinė diplomatija yra privertimo strategijos šaka, kuriai paaiškinti kartais taip pat pasitelkiami atgrasinimo strategijos principai; Šantažo strategijos skirtis nepateikiama
- 3) **Trečioji mokykla** – prievartinė diplomatija yra atgrasinimo ir privertimo strategijos sinergija; Šantažo strategijos skirtis nepateikiama;

Laikomasi nuomonės, kad skirtis tarp atgrasymo ir privertimo strategijų dar nėra pilnai ištirta.²⁵² Dėl kompleksiškos teorinės ir empirinės minėtų keturių koncepcijų prigimties, teorijoje jos gali būti vertinamos kaip viena nuo kitos nepriklausomos arba glaudžiai susijusios. Ši analizės dalis nepateikia vieno teorinio požiūrio į prievartinės diplomatijos, privertimo, atgrasymo ir šantažo strategijų ryšį, tačiau indukuoja tolimesnę analizės poreikį, kad būtų paaiškintas prievarta grįstų strategijų tarpusavio santykis.

Kiekvieno skyriaus pabaigoje pateiktos iliustracijos, susistemintos trijų mokyklų analizės, iš dalies sustiprino šio darbo ginamąjį teiginį, kad norint suprasti chaotišką prievartinės diplomatijos teoriją, reikia analizuoti egzistuojančią polemiką tarp prievartinės diplomatijos autorių. Nepaisant to, pavyko išsamiau paaiškinti minėtų autorių skirstymą į tris mokyklas, pasireiškiantį prievartinės diplomatijos vertinimu kaip: 1) atskira prievartos šaka, atskiriama nuo kitų prievarta grįstų strategijų; 2) privertimo (angl. *compellence*) strategijos šaka, turinti atgrasymo strategijos bruožų; 3) atgrasymo ir privertimo strategijos mišinys;

²⁵² Maria Sperandei, „Bridging Deterrence and Compellence: An Alternative Approach to the Study of Coercive Diplomacy“, *International Studies Review*, Vol. 8, No. 2, 2006, 253-280.

2.4. Sėkmingos prievartinės diplomatijos sąlygos

Abstraktus prievartinės diplomatijos modelis teigia, kad sėkminga prievarta yra pasiekama tuo atveju, kai reikalavimai priešininkui yra pagrįsti grasinimu nubausti, jei oponentas nenusileis derybose,²⁵³ tačiau minėtas grasinimas turi būti patikimas ir veiksmingas, kad paskatintų agresorės nuolaidumą. Fundamentali kiekvieno tarptautinio ginčo dilema kyla iš dviejų esminių faktų: pirmiausiai, nė vienas oponentas iki galo negali būti užtikrintas kitos valstybės pasiryžimu kariauti, antra, valstybės yra linkusios tuščiai grasinti, kad įgyvendintų sėkmingą prievartą prieš oponentą.²⁵⁴ Prievartinės diplomatijos studijos nepakankamai dėmesio skiria įvairių tikslų, kuriuos prievartos naudotojas gali pasiekti, analizei.²⁵⁵

Šioje dalyje bus pateikiami susisteminti sėkmingos prievartinės diplomatijos įvaizdžiai. Po atliktos autorių tekstų analizės, probleminių pjūvių tyrimo, išskiriami trys pagrindiniai požiūriai į prievartinės diplomatijos sėkmę: 1) sėkminga prievartinė diplomatija priklauso ne nuo vieno metodo, kuris yra pasirenkamas, o nuo aplinkos veiksnių; 2) sėkminga prievarta pasireiškia karinių oro pajėgų naudojimu; 3) geba pateikti susistemintą, penkis kriterijus apimančią modelį;

2.4.1. Pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla

Alexander L. George savo prievartinės diplomatijos koncepcijos vystymą pradėjo naudodamas Thomas C. Schelling racionalia privertimo teorija.²⁵⁶ Norėdamas pasiūlyti politikos formuotojams situacijų, kuriose gali būti panaudota prievartinė diplomatija, analizę, autorius išskiria keturis klausimus, su kuriais susiduria politikos formuotojai kurdami tam tikrą strategiją: 1) Ko reikalauti iš oponento?; 2) Ar ir kaip sukurti poreikį skubiai reaguoti į nusileidimo reikalavimą? 3) Ar ir kokio tipo bausmę pasirinkti grasinimui, jei nebus paklūstama? 4) Ar taip pat pasiūlyti pozityvias paskatas ir kokias paskatas pasiūlyti kartu su reikalavimais, kad oponentas būtų paskatintas priimti reikalavimus? Nuo atsakymų į šiuos klausimus priklauso tai, kokios strategijos bus sukuriamos. Autorius išskiria keturias pagrindines prievartinės diplomatijos strategijas, kurios atsiranda suformulavus tris strategijos formavimo klausimus: ultimatumą, taktinį ultimatumą, palaiptiui sukamą varžtą, badymo ir pamatymo metodą.²⁵⁷

Stipriausia prievartinės diplomatijos forma laikomas klasikinis ultimatumas turi tris komponentus: 1) Reikalavimą oponentui; 2) Laiko terminą ar skubos jausmą paklusti

²⁵³ George, *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as An Alternative to War*, 14.

²⁵⁴ Sterbenz, *Autonomous Weapons and Coercive Threats*, 15.

²⁵⁵ Byman, Waxaman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and The Limits of Military Might*, 33.

²⁵⁶ Alexander L. George, William E. Simons, *The Limits of Coercive Diplomacy*, 278,287,292. Iš Jakobsen, 18.

²⁵⁷ Ten pat, 19.

reikalavimams; 3) Grasinimą bausme, kuris yra patikimas ir pakankamai stiprus, kad paklusimas reikalavimas atrodytų labiau vertingas; Taktinis ultimatumas neturi specifinio laiko limitu, o bausmės pobūdis už nenusileidimą derybose paliekamas atviras. Tačiau tiek klasikinis, tiek taktinis ultimatumas nėra patys efektyviausi prievartinės diplomatijos strategijos variantai, nes galint išprovokuoti išankstinius karinius oponento veiksmus.²⁵⁸ „Bandymo ir pamatymo“ (angl. *try-and-see*) metodas yra vertinamas kaip pranašesnis už abiejų tipų ultimatumus, dėl kelių priežasčių: 1) Pasitelkiamas tik vienas iš ultimatumo bruožų – aiškus reikalavimas iš oponento; 2) Nėra nurodomas laiko tarpas, per kurį turi būti paklūstama; 3) Panaudojama tik minimali prievarta, kad būtų pamatoma ar priešininkas linkęs paklusti reikalavimas ar reikia naudoti tolimesnius grasinimus bei kitas priemones; Stipresnę prievartinę įtaką turi „lėtai sukamo varžto“ metodas, kuris priešingai nei „bandymo ir pamatymo“ metodas grasinimus ir prievartą įgyvendina palaipsniui bei priešingai nei taktinis ultimatumas neturi laiko limitu ir yra priklausomas nuo palaipsniui įgyvendinamos prievartos.²⁵⁹

Sėkminga prievartinė diplomatija priklauso ne nuo vieno iš metodų, kuris yra pasirenkamas, o nuo aplinkos veiksnių. Autorius pabrėžia, kad prievartinė diplomatija yra priklausoma nuo konteksto (angl. *context-dependent*), daug skirtingų kintamųjų gali daryti įtaką prievartinės diplomatijos strategijos turiniui, įgyvendinimui ir rezultatui. Skirtingų kontekstinių kintamųjų gausa reiškia, kad prievartinė diplomatija turi būti atitaikomas konkrečiai naujai situacijai.²⁶⁰ Minėtų kintamųjų išskyrimas ir istorinių atvejų analizė, autoriui leidžia susisteminti pagrindines sėkmingos prievartinės diplomatijos sąlygas: 1) Tikslu aiškumas; 2) Motyvacijos stiprumas; 3) Motyvacijos asimetrija; 4) Skubos jausmas; 5) Adekvati vidaus ir tarptautinė parama; 6) Oponento baimė dėl nepriimtinos eskalacijos; 7) Aiškumas, susijęs su tiksliais krizės sprendimo sąlygomis;²⁶¹

²⁵⁸ George, *The Limits of Coercive Diplomacy*, 72.

²⁵⁹ George, *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 8.

²⁶⁰ Analizuodamas septynis atvejus autorius pateikia bent aštuonis kontekstinius kintamuosius: 1) Provokacijos tipas, dėl kurio kilo konfrontacija; 2) Interesų konflikto dydis ir gylis, nuo kurio priklauso būdai siekti taikaus konflikto sprendimo; 3) Karo įvaizdis, nuo kurio priklauso veikėjų motyvacija bendradarbiauti, kad karo būtų išvengta; 4) Laiko spaudimas pasiekti tikslų, galintis atsirasti dėl siekio išspręsti konfliktą, kol dar turima tarptautinė ir vidaus parama ar susirūpinimas, kad oponentas ilgai gali sustiprinti karinius resursus; 5) Vienašalė ar koalicinė prievartinė diplomatija; 6) Stipri lyderystė, nuo kurios priklauso prievartinės diplomatijos pasirinkimas, įgyvendinimas ir rezultatas; 7) Oponento izoliacija, teigianti, kad prievartinės diplomatijos užduotis yra labiau sudėtinga ir komplikuota, jei priešininkas nėra izoliuotas nuo diplomatinės ir karinės sąjungininkių paramos; 8) Pageidaujamas santykis su oponentu po krizės; Šaltinis: *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 77.

²⁶¹ Paaiškinimai sėkmingoms prievartinės diplomatijos sąlygoms: 1) Aiškus prievartinės diplomatijos tikslas, nuoseklumas ir tinkami reikalavimai priešininkui yra svarbūs kintamieji, didinantys prievartinės diplomatijos efektyvumą; 2) Prievartinės diplomatijos iniciatorė privalo būti pakankamai motyvuota ginti savo interesus; 3) Skirtinga konfliktuojančių veikėjų motyvacija lemia prievartinės diplomatijos rezultatą; 4) Prievartinė diplomatija yra linkusi būti sėkmingesnė, jei prievartos naudotojas yra labiau suinteresuotas apginti konflikto objektą; 5) Prievartos iniciatoriaus pastangos atskleisti kritinę būklę ir siekį skubiau išspręsti krizinę situaciją, gali versti oponentą skubiau atsižvelgti į reikalavimus.; 6) Politinė parama šalies viduje, kaip ir tarptautinė valstybių parama yra svarbūs faktoriai prievartinės diplomatijos įgyvendinimui ir krizės išsprendimo greičiui; 7) Prievartinės diplomatijos įtaka gali būti sustiprinta, jei pasirinktos priemonės kels grėsmę ir baimę oponentui, susijusią su galimos eskalacijos greičiu ir karo dydžiu, kurio priešininkė būtų motyvuota išvengti; 8) Gali neužtekti tik aiškaus tikslo, kai kuriais atvejais būtina suformuluoti

Didelis kintamųjų skaičius ir sėkmės sąlygų operacionalizacijos trūkumas yra probleminės ir silpnosios pirmosios mokyklos siūlomo sėkmės modelio vietos.²⁶² Ne visos paminėtos sąlygos yra vienodai svarbios prievartinės diplomatijos sėkmei. Kontekstinius kintamuosius rekomenduojama naudoti krizinės situacijos metu, kad būtų galima įvertinti ar prievartinė diplomatija yra tinkama strategija. Jei kontekstiniais kintamaisiais nustatoma, kad prievartinės diplomatijos strategija yra tinkama, tuomet sėkmės kriterijai atsiranda sprendimų priėmimo ir politikos įgyvendinimo procese.²⁶³ Šio modelio problema yra ta, kad autoriai nesvarsto, kurie kintamieji yra pakankami ar būtini sėkmei, todėl metodo taikytojai rezultatais gali būti užtikrinti tik *post factum* pritaikę prievartinės diplomatijos strategiją. Autoriai nurodo, kad sėkmė pabaigoje gali būti priklausoma nuo psichologinių kintamųjų, esančių už prievartos iniciatoriaus kontrolės ribų bei gali priklausyti nuo visados egzistuojančios klaidingos interpretacijos ir apsiskaičiavimo grėsmės. Autoriai nepasiūlo būdų kaip būtų galima išvengti apsiskaičiavimo ir klaidingų interpretacijų grėsmės pasirinkus ir pradėjus įgyvendinti prievartinės diplomatijos strategiją, todėl logiškai mažstant vienintelis sprendimas prievartos iniciatoriui yra bandymų ir klaidų būdas.

2.4.2. Antroji prievartinės diplomatijos mokykla

Robert A. Pape teigimu, sėkminga prievarta, bent jau tradiciniuose karuose, pasireiškia karinių oro pajėgų naudojimu, tiesiogiai taikant į priešininko karinės strategijos silpnąsias vietas.²⁶⁴ Pagrindinė šios idėjos prielaida slypi už teiginio, kad karo metu, kariaujančiųjų pusių sprendimų priėmimas priklauso nuo karinių pajėgų gebėjimo toliau priešintis mūšio lauke. Naudodamas JAV vykdytą Vietnamo bombardavimą kaip klasikinį tradicinės prievartos naudojimo pavyzdį, autorius kritikuoja Thomas C. Schelling teiginį, kad sėkminga prievarta priklauso nuo grasinimų sunaikinti pažeidžiamus civilinius taikinius, kuria remiasi tiek branduolinė, tiek karinė tradicinė sritis.²⁶⁵ Argumentuodamas istoriniais pavyzdžiais, autorius teigia, kad vyriausybės turėtų būti labiau susirūpinusios žalos darymu priešininko kariniams gebėjimams. Autoriaus teigimu, taip pat kaip naudojant atgrasymo strategiją sėkmė ir priklauso nuo oponento grėsmės apskaičiavimo, taip pat ir prievartos atveju sėkmė ir nesėkmė priklauso nuo priešininkės apsisprendimo.²⁶⁶

Daniel L. Byman ir Matthew C. Waxman kritikuoja dvinarę sistemą, pagal kurią prievartinė diplomatija vertinama kaip veikianti arba neveikianti.²⁶⁷ Svarbu suvokti, kad klasifikuojant tam

priešininkei aiškias sąlygas, susijusias su krizės nutraukimu, dėl kurių abi pusės sutiktų ir imtųsi veiksmų dėl jų įgyvendinimo. Šaltinis: George, *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 77.

²⁶² Jakobsen, 24.

²⁶³ Jakobsen, 20.

²⁶⁴ George, *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 93.

²⁶⁵ Pape, *Coercive Air Power in the Vietnam War*, 103.

²⁶⁶ Pape, *Bombing to Win: Air power and Coercion in War*, 13.

²⁶⁷ Byman, Waxman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and The Limits Of Military Might*, 31.

tikrus įvykius kaip sėkmingą ar nesėkmingą prievartinės diplomatijos atvejį, tai priklauso nuo tyrėjo nuomonės, kokio tikslo siekia prievartos naudotojas, todėl neretai skirtingose to paties įvykio analizėse, atsiranda prieštaraujantys vertinimai.²⁶⁸ Pavyzdžiui, analizuodama Persijos įlankos krizę, Janice G. Stein padaro išvadą, kad JAV prievartinės oro pajėgos panaudotos nesėkmingai, nes sustabdė karinių pajėgų konfrontacijos ant žemės, tai grindžiama prielaida, kad koalicijos tikslas buvo priversti Iraką pasitraukti nenaudojant sausumos pajėgų.²⁶⁹ Priklausomą kintamąjį, prievartinių grėsmių analizavimui, siūloma suprasti kaip nedidelį pokytį elgesio tikimybėje,²⁷⁰ kai tikimybė, kad oponentas pakeis savo elgesį niekada nėra nulinė. Tikrasis prievartinių strategijų efektas slypi už išitraukiančių veikėjų politikos preferencijų ar sprendimų priėmimų.²⁷¹ Efektyvios prievartinės strategijos problemos slypi politinėse, ne karinėse srityse.²⁷² Karinė pažanga padeda išspręsti kai kuriuos politinius karinių operacijų suvaržymus, tačiau technologinis procesas nėra pakankamas sprendimas, pavyzdžiui, kuo labiau JAV remiasi aukštosiomis technologijoms, norėdama spręsti aukų ir netiesioginės žalos problemas, tuo labiau priešininkės gali abejoti prievartos iniciatorės patikimumu, kuri dėl siekio sumažinti aukų skaičių, gali būti linkusi atsitraukti.²⁷³

Pastebima, kad prievartinė diplomatija bus pritaikoma sudėtingiau valstybėse, kuriose nuo koalicijos priklauso prievartinės diplomatijos įrankių pasitelkimas, lyginant su valstybėmis, kuriose tai nusprendžia vienalytė vyriausybė.²⁷⁴ Pasak, antrosios mokyklos grasinimai jėga bus sėkmingi, kai prievartinės diplomatijos iniciatorius pasieks dominavimą krizės eskalavimo procese, palikdamas mažiau galimybių oponentui priešintis.²⁷⁵ Todėl prievartos iniciatoriui svarbu palaikyti persvarą: kad ir kur oponentas nuspręstų daryti spaudimą, reikia sugebėti užtikrinti prievartos pranašumą.²⁷⁶ Be teiginio apie dominavimo svarbą krizės eskalavimosi procese ir spaudimo darymu priešininkui, nėra pateikiamas aiškesnis prievartinės diplomatijos sėkmės modelis ar detalesni minėtų teiginių komponentai. Reikia nepamiršti, kad prievartinė diplomatija yra užsienio politikos įrankis, o prievartinės strategijos sėkmė priklauso ne tik nuo taktinės oro pajėgų ar prievartos neigiant (angl. *coercion by denial*) sėkmės. Apibendrintai autoriai teigia, kad sėkmingos prievartinės strategijos kūrimui reikia išmanyti vidaus politikos logiką, kuri slypi už prievartos

²⁶⁸ Ten pat, 34.

²⁶⁹ Janice G. Stein, "Deterrence and Compellence in the Gulf, 1990–91: A Failed or Impossible Task?" *International Security*, 17(2), 1992, 147-179.

²⁷⁰ Byman, Waxaman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and The Limits Of Military Might*, 37.

²⁷¹ Ten pat, 37.

²⁷² Ten pat, 229.

²⁷³ Ten pat, 323.

²⁷⁴ Ten pat, 159.

²⁷⁵ Byman, Waxaman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and The Limits Of Military Might*, 30.

²⁷⁶ Ten pat, 39.

iniciatoriaus ir agresorės reakcijų į grėsmes, bei suvokti konfliktuojančių veikėjų karinių pajėgų stiprybes ir silpnybes.²⁷⁷

2.4.3. Trečioji prievartinės diplomatijos mokykla

Autoriaus suformuluota racionali privertimo teorija, identifikuoja penkias būtinas sąlygas²⁷⁸, kad prievarta būtų sėkminga:

1) Grėsmė, kuri yra transliuojama priešininkui, turi būti pakankamai stipri, kad įtikintų oponentą, jog reikalavimų nesilaikymas yra pernelyg brangus; Apie patikimą grėsmę diskutuoja tiek pirmoji, tiek antroji prievartinės diplomatijos mokyklos. Robert A. Pape patikima grėsme laiko oro pajėgų naudojimą, kad būtų silpninami oponento resursai pasipriešinti.²⁷⁹ Alexander L. George analizuodamos prievartinės strategijos metodus teigia, kad vienas iš esminių komponentų – grasinimas bausme, kuris yra patikimas ir pakankamai stiprus, kad paklusimas reikalavimas atrodytų labiau vertingas.²⁸⁰

2) Oponentas turi priimti grėsmę kaip patikimą, tai reiškia, kad priešininkas turi būti įtikintas kitos pusės valia ir resursais įgyvendinti grasinimus nepaklusimo atveju.²⁸¹ Autorius teigia, kad ideali prievartinė grėsmė būtų tokia, kuri inicijuota sukeltų minimalią žalą ir didelę žalą, jei ketinimas nusileisti nebūtų ketinama. Grėsmė taip pat turėtų būti tokia, kad vienintelis būdas jos išvengti oponentui būtų – reikalavimų priėmimas; Ši sąlyga yra grindžiama trečiosios mokyklos požiūriu, kad oponentas bus paskatintas nusileisti reikalavimams dėl egzistuojančios didesnės žalos baimės.²⁸² Antroji prievartinės diplomatijos mokykla taip pat pritaria teiginiui, kad grasinimai turi būti paremti realiomis materialinėmis galimybėmis, gebėjimu daryti realią žalą priešininkui,²⁸³ pasireiškiančia greitu ir mažų kaštų reikalaujančiu karinių pajėgų sunaikinimu.

3) Oponentui turi būti skiriama pakankamai laiko paklusti reikalavimams. Agresorei sutikti su privertimo sąlygomis turi būti skiriama laiko limitas, kuris būtų pakankamas.²⁸⁴

4) Prievartos įgyvendintojas turi užtikrinti oponentą, kad nusileidimo atveju tai neves daugiau reikalavimų ateityje. Konfliktas negali būti laikomas nulinės sumos, turi egzistuoti tam tikras bendras interesas išvengti visos apimties karo. Pasak, Alexander L. George nulinės sumos žaidimo sąlygomis, prievartos strategija nėra pajėgi surasti kompromisą tarp konfrontuojančių

²⁷⁷ Byman, Waxman, *The Dynamics of Coercion, American Foreign Policy and The Limits Of Military Might* 44.

²⁷⁸ Jakobsen, 26.

²⁷⁹ Pape, *Bombing to Win: Air power and Coercion in War*, 69.

²⁸⁰ George, *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War* 8.

²⁸¹ Schelling, *Arms and Influence*, 89.

²⁸² Ten pat, 3

²⁸³ Pape, *Bombing to Win: Air power and Coercion in War*, 8

²⁸⁴ Jakobsen, 29.

pusių.²⁸⁵ Užtikrinimas, kad ateityje negresia sulaukti daugiau reikalavimų yra ketvirta sėkmingos prievartos strategijose sąlyga.

5) Abi pusės turi būti įtikintos, kad derybomis galima laimėti daugiau nei bandant vienašališkai to pasiekti jėga.²⁸⁶ Antroji prievartinės diplomatijos panašiai teigia, kad konfrontacija yra dinamiškos, dviejų ar daugiau įsitraukiančių veikėjų, varžybos, kuriose priešininkas taip pat veikia, paveikdamas kaštus ir naudą, susijusius su tam tikru veiksmu,²⁸⁷ tarp abiejų konflikto dalyvių pasireiškia tam tikra manipuliacija, kreipiamas į mažesnius kaštus abejoms pusėms: prievartos iniciatorius mažesnius kaštus užsitikrintų nekariaujant, agresorė mažesnius kaštus galėtų pasiekti priimdama reikalavimus bei nutraukdama karinius veiksmus.²⁸⁸ Pirmoji prievartinės diplomatijos mokykla prievartinės diplomatijos strategiją grindžia priešininko racionalumas, reiškianti, kad jei oponentas yra racionalus, jis supras, kad nutraukti agresyvius veiksmus jam yra palanku.²⁸⁹

Trečiosios prievartinės diplomatijos mokyklos pateikiamas sėkmingos prievartinės diplomatijos modelis geba geriausiai paaiškinti abstrakčius sėkmės kriterijus bei geba atsakyti į klausimą kodėl prievartos strategija pasiseka arba yra nesėkminga, atkreipdamas dėmesį į minimalius sėkmės reikalavimus ir įtraukdamas mažą kintamųjų skaičių.

2.4.4. Ketvirtojo analizės klausimo apibendrinimas

Ketvirtoji analizės dalis buvo skirta atsakyti į klausimą, ar yra pateikiami sėkmingos prievartos kriterijai? Todėl ši analizės dalis buvo skirta sėkmingos prievartinės diplomatijos kriterijų išgryninimui, tam, kad būtų galima pateikti tam tikrą kryptį, kuriant efektyvią prievartinės diplomatijos versiją. Atlikus ketvirtą analizės dalį galima pateikti susistemintus trijų mokyklų požiūrius į sėkmingos prievartinės diplomatijos modelį:

- 1) Pirmoji mokykla – sėkminga prievartinė diplomatija priklauso ne nuo vieno metodo, kuris yra pasirenkamas, o nuo aplinkos veiksnių. Pateikiami bent aštuoni kontekstiniai kintamieji ir septynios sėkmingos prievartinės diplomatijos sąlygos. Didelis kintamųjų skaičius ir sėkmės sąlygų operacionalizacijos trūkumas yra probleminės ir silpnosios pirmosios mokyklos siūlomo sėkmės modelio vietos;
- 2) Antroji mokykla – pateikiamas instrumentinis požiūris, sėkminga prievarta laikoma pasireiškianti karinių oro pajėgų naudojimu, tiesiogiai taikant į priešininko karinės

²⁸⁵ George, *Forceful Persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 64.

²⁸⁶ Schelling, *Arms and Influence*, 1.

²⁸⁷ Pape, *Bombing to Win: Air Power and Coercion in War*, 256.

²⁸⁸ Ten pat, 13.

²⁸⁹ George, *Forceful Persuasion: Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, 62.

strategijos silpnąsias vietas, dėmesys efektyvesniam žalos darymui; Antrosios mokyklos grasinimai jėga laikomi sėkmingais, kai prievartinės diplomatijos iniciatorius pasiekia dominavimą krizės eskalavimo procese, palikdamas mažiau galimybių oponentui priešintis. Todėl prievartos iniciatoriui rekomenduojama palaikyti persvarą: kad ir kur oponentas nuspręstų daryti spaudimą, reikia sugebėti užtikrinti prievartos pranašumą. Šio modelio trūkumas yra koncentravimasis ties taktiniu lygmeniu ir detalesnių minėtų teiginių operacionalizacijos trūkumas;

- 3) Trečiajai mokyklai iš esmės pavyksta pašalinti pirmųjų dviejų mokyklų problemas – per didelį kintamųjų skaičių ir per didelį susitelkimą ties taktiniu lygmeniu. Trečioji mokykla pateikia penkis sėkmingos prievartinės diplomatijos sąlygas, kurias galima papildyti pirmųjų dviejų prievartinės diplomatijos mokyklų įžvalgomis.

IŠVADOS

Nepaisant neginčytinos diplomatijos įtakos, santykių tarp šalių koordinavimui, diplomatija netapo vienintelė ir pakankama prevencinė priemonė prieš kylančius konfliktus ar esančių konfliktų suvaldymui, neretu atveju atsiranda ir jėgos elementas. Susidomėjimą prievartinės diplomatijos teoriniu modeliu paskatino pastarųjų kelerių metų pokyčiai įvykę tarptautinėje valstybių sistemoje, kurių įvykių centre – atsinaujinančios varžybos tarp didžiųjų valstybių: JAV, Kinijos ir Rusijos. Atkreipti dėmesį į strategiją, kuri kombinuoja prievartą ir diplomatiją, kad pasiektų užsienio politikos tikslus, paskatino ir Šiaurės Korėjos vykdomi branduoliniai ginklų bandymai bei JAV ir Šiaurės Korėjos viršūnių susitikimus dėl denuklearizacijos Singapūre bei prieš keletą mėnesių nepavykusios derybos Hanojuje. Vis dar aktualia tema išlieka skirtis tarp Šiaurės Korėjos ir Pietų Korėjos ar priešprieša tarp Kinijos ir Taivano, kuris siekia nepriklausomos valstybės statuso. Minėtos problemos ir kiti nauji konkurencijos objektai, pavyzdžiui, išteklių ar saugumas, skatina analizuoti užsienio politikos strategijas, kurios yra naudojamos valstybių, sudarančių tarptautinę valstybių sistemą, užsienio politikos įgyvendinimui ir tarptautinės sistemos formavimui. Dėl šios priežasties buvo pasirinkta Šaltojo karo metu atsiradusi prievartinės diplomatijos strategija, kurios aktualumą ir pritaikomumą siekiama peržiūrėti ir patobulinti.

Šiame darbe buvo siekiama ištirti chaotišką prievartinės diplomatijos teorinį lauką. Atsižvelgiant į pastebėtus akademinės literatūros trūkumus buvo bandoma prievartinės diplomatijos teorijai suteikti daugiau konceptualumo. Tam, kad būtų susistemintos egzistuojančios prievartinės diplomatijos teorijos, buvo nuspręsta jas operacionalizuoti į tris prievartinės diplomatijos mokyklas. Minėtas autorių sugrupavimas į tris mokyklas buvo vienas iš dviejų ginamųjų šio darbo teiginių. Pagal vieną požymį – prievartos ir diplomatijos santykio vertinimą – autoriai buvo sugrupuoti į: pirmąją, antrąją ir trečiąją prievartinės diplomatijos mokyklas. Per trijų mokyklų prieigos idėją buvo bandoma ištirti ir apibendrinti pagrindines prievartinių diplomatijos mokyklų idėjas bei išskirti minėtų grupių panašumus, skirtumus bei silpnybes. Išskirtos prievartinės diplomatijos mokyklos buvo analizuojamos pagal sudarytą klausimų rinkinį, leidusį įvertinti skirtingus prievartos strategijos pūvius ir tris skirtingus požiūrius į tuos pačius klausimus. Analizuojant polemiką tarp autorių, pavyko išskirti tris skirtingus prievartinės diplomatijos apibrėžimus, tris skirtingus požiūrius į galimus prievartos strategijos įgyvendinimo įrankius, tris skirtingus požiūrius į prievartos strategijos ryšį su kitomis prievarta grįstomis strategijomis bei besiskiriančius požiūrius į prievartinės diplomatijos sėkmės kriterijus bei kintamuosius. Gauti analizės rezultatai leido patvirtinti ginamąjį teiginį, kad prievartinės diplomatijos autoriai gali būti analizuojami per trijų prievartinės diplomatijos mokyklų siūlomą koncepciją. Skirtingų autorių požiūris, susistemintas į atskiras mokyklas, prievartinės diplomatijos fenomeną pagal sudarytą klausimų rinkinį leido įvertinti iš skirtingų perspektyvų ir suprasti diskusijose naudojamus argumentus. Atskleista skirtis

tarp autorių keturiais aspektais, gilinimasis į prievartinės diplomatijos mokyklas, leido geriau suprasti, atskleisti ir paaiškinti egzistuojančius prievartos strategijos įvaidžius bei taip patvirtinti antrąjį ginamąjį teiginį kad, norint suprasti chaotišką prievartinės diplomatijos teoriją, reikia analizuoti polemiką tarp prievartinės diplomatijos autorių.

Išskiriami šie esminiai atradimai: 1) Prievartinę diplomatiją galima vertinti kaip gynybinę strategiją, agresyvią strategiją ar tiek gynybinę, tiek agresyvią strategiją; 2) Vertinant prievartinės diplomatijos įrankius ar mechanizmus yra svarbu pasirinkti, kurios prievartinės diplomatijos mokyklos percepcija yra naudojama; 3) Prievartinės diplomatijos strategija gali būti matoma kaip savarankiškas prievarta grįstas užsienio politikos įrankis, privertimo strategijos poklasis, turintis atgrasinimo strategijos elementų arba kaip sinergijos tarp atgrasinimo ir privertimo strategijų padarinys; 4) Viena sėkmingos prievartinės strategijos formulė neegzistuoja, kad būtų galima sukurti sėkmingos prievartos kriterijus reikia analizuoti trijų mokyklų pateikiamas sėkmingos prievartos modelius ir stengtis pašalinti minėtų sėkmės kriterijų trūkumus;

Taigi, prievartinės diplomatijos mokyklos, kurios buvo analizuojamos pasitelkus vieną klausimų rinkinį, visais nagrinėjamais aspektais buvo linkusios išsiskirti: naudojamas skirtingas prievartinės diplomatijos apibrėžimas, analizuojamos skirtingos prievartos įgyvendinimo priemonės ir mechanizmai, nevienodai vertinamas prievartinės diplomatijos ryšys su kitomis prievarta grįstomis strategijomis bei pateikiami nevienodo turinio ir apimties sėkmingos prievartinės diplomatijos kriterijai ir kintamieji. Galima teigti, kad iš pirmo žvilgsnio vienas kitam prieštaraujantys prievartinės diplomatijos mokyklų požiūriai į keturis teorinius klausimus, kurie buvo analizuojami tyrime, leido susisteminti polemiką tarp skirtingų autorių į konfliktuojantį, tačiau tuo pačiu metu konfliktą paaiškinantį, prievartinės diplomatijos modelį. Prieštaravimas tarp skirtingų mokyklų nėra laikomas *a priori* būseną, duota iki patyrimo, todėl yra indukuojamas kaip tolimesnės analizės reikalaujantis reiškinys. Manoma, kad tam, jog būtų galima išskirti vieno iš minėtų požiūrių pranašumą, reikalinga empirinė analizė. Tolimesnėse prievartinės diplomatijos teorijos analizėse rekomenduojama teorinius samprotavimus papildyti empiriniais įrodymais ir žiniomis apie prievartinės diplomatijos veikimą praktikoje, sėkmės ir nesėkmės priežastis, sąlygas bei su kokiais iššūkiais ir sunkumais realybėje yra susiduriama.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Aguera, Martin, „Air Power Paradox: NATO’s „Misuse“ of Military Force in Kosovo and its Consequences.“ *Small Wars and Insurgencies*, 12:3, 2001, 115-135.
2. Art, Robert J., Patrick M. Cronin, *The United States and Coercive Diplomacy.*, Washington: United Institute of Peace, 2004.
3. Baldwin, David A. „Power Analysis and World Politics: New Trends and Old Tendencies.“ *World Politics*, Vol. 31 no.1, 1979, 188.
4. Baldwin, David A., „The Sanctions Debate and the Logic of Choice.“ *International Security*, Vol. 24, No. 3, 2000, 80-107.
5. Barston, Ronald B. , *Modern Diplomacy*, 5 leid., Abingdon, Oxon, New York: Routledge, 2019.
6. Bell, Coral *The Conventions of Crisis: A Study in Diplomatic Management.* London: Oxford University Press, 1971.
7. Bellamy, Alex J., „Lessons Unlearned: Why Coercive Diplomacy Failed at Rambouillet.“ *International Peacekeeping*, 7(2), 95-114.
8. Benjamin Jensen, Brandon Valeriano, Ryan Maness, „Fancy bears and digital trolls: Cyber strategy with a Russian twist“, *Journal of Strategic Studies*, 42(2), 2019, 212-234.
9. Berridge, Geoffrey R., *Diplomacy Theory and Practice.* 3 leid. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan, 2005.
10. Bildt, Carl, „Force and Diplomacy“, *Survival*, 42(1), 141-148.
11. Byman, Daniel L. Matthew C. Waxman, Eric Larson, *Air power as a coercive instrument*, RAND Corporation, 1999.
12. Byman, Daniel L., Matthew C. Waxman, „Kosovo and the Great Air Power Debate.“, *International Security*, Vol. 24, No. 4, 2000, 5-38.
13. Byman, Daniel, Matthew Waxman, *The dynamics of coercion, American foreign policy and the limits of military might*, United Kingdom: Cambridge University, 2002.
14. Bowen, Andrew S., „Coercive Diplomacy at the Donbas: Explaining Russian Strategy in Eastern Ukraine.“ *Journal of Strategic Studies*, 42(3-4), 313-343, 2019.
15. Bratton, Patrick C., „When Is Coercion Successful?“Daktaro disertacija, Washington, D.C.: Naval War College Review: 2005.
16. Burton, Paul J., *Friendship and empire: Roman Diplomacy and Imperialism in the Middle Republic (353–146 BC)*, United Kingdom: Cambridge university press, 2011.
17. Caldwell, Dan, *Alexander L. George: A Pioneer in Political and Social Sciences*, 15 leid., Springer International Publishing, AG, part of Springer nature, 2019.

18. Cooper, Andrew F., Jorge Heine, Ramesh Thakur, *The Oxford handbook of modern diplomacy*, United Kingdom: Oxford University Press, 2015.
19. Dursun Peksen, Cooper A. Drury, „Economic Sanctions and Political Repression, Assessing the Impact of Coercive Diplomacy on Political Freedoms.“ *Human Rights Review*, Vol. 10, Issue 3, 2009,3 93-411.
20. Ellsberg, Daniel, “The Theory and Practice of Blackmail.” Lowell Institution, 1968. <<https://archive.org/details/TheTheoryAndPracticeOfBlackmail%3e>> [Žiūrėta 2019-03-13].
21. Freedman, Lawrence, “Ukraine and the Art of Limited War”, *Survival*. 56(6), 2014/15, 7–38.
22. Freedman, Lawrence, *Strategic Coercion: Concepts and Cases*, Oxford: Oxford University Press, 1998.
23. Frigo, Daniel, „Prudence and Experience: Ambassadors and Political Culture in Early Modern Italy.“ *Journal of Medieval and Early Modern Studies*, 38(1), 2008,15-34.
24. General Wesley Clark, Press conference, April 1999:<www.nato.int/Kosovo/press/p990401c.htm> [Žiūrėta 2019-03-30].
25. George, Alexander L., „Knowledge for Statecraft: The Challenge for Political Science and History.“ *International Security*, Vol. 22, No.1, 1997, 44-52.
26. George, Alexander L., „Strategies fo Preventive Diplomacy and Conflict Resolutions: Scholarship for Plocymaking.“ *Political Science and Politics*, Vol. 33, No. 1, 2000, 15-91.
27. George, Alexander L., Andrew Bennett, *Case Studies and Theory Development in the Socials Sciences*, Cambridge, Massachusetts: Belfer Center for Science and International Affairs, 2005.
28. George, Alexander L., David Hall, William Simons, *The Limits of Coercive Diplomacy: Laos, Cuba and Vietnam*, Boston: Little, Brown, 1971.
29. George, Alexander L., *Forceful persuasion, Coercive Diplomacy as an Alternative to War*, Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 1991.
30. George, Alexander L., *On Foreign Policy: Unfinished Bussines*. Paradigm Publishers, 2006.
31. George, Alexander L., Richard Smoke, “Deterrence and Foreign Policy.” *World Politics*, Vol. 41, No. 2., 1989, 170-182.
32. George, Alexander L., William E. Simons, *The Limits of Coercive Diplomacy*. 2 leidimas. Boulder: Westview Press, 1994.
33. Golstein, Walter, “Arms and Influence. By Thomas C. Schelling; Containing the Arms Race: Some Specific Proposals. By Jeremy T. Stone.” *Political Science Quarterly*, Vol. 85, No. 1, 1970, 121-123.
34. Gray, Colin S., *Modern Strategy*. Great Britain: Bookcraft Ltd., 1999.

35. Guetzkow, Harold, „Arms and Influence. By Thomas C. Schelling.“ *American Sociological Review*, Vol. 31, No. 6, 1966, 889-890.
36. Haffa, Robert P., „The Future of Conventional Deterrence: Strategies for Great Power Competition, *Strategy Studies Quarterly*, Vol. 12, No. 4, 2018, 94-115.
37. Hamilton, Keith, Richard Langhorne, *The Practice of Diplomacy. Its Evolution, Theory and Administration*. 2 leid. London: Routledge, 2011.
38. Jentleson, Bruce W., „Sanctions Against Iran: Key Issues.“ A Century Foundation Report, 2007. < <https://production-tcf.imgix.net/app/uploads/2006/01/31000313/tcf-jentleson-2.pdf>> [Žiūrėta 2019-05-12].
39. Jentleson, Bruce, “Coercive Diplomacy: Scope and Limits in the Contemporary World.” *The Stanley Foundation*, 2006.
40. Jon R. Lindsay, „Stuxnet and the Limits of Cyber Warfare.“ *Security Studies* 22(3),2013, 365–404;
41. Kaldor, Mary, “American Power: From “Compellance” to Cosmopolitanism?” *International Affairs (Royal Institute of International Affairs)*, 79(1), 2003, 1–22.
42. Kaplan, Morton A., “The Strategy of Limited Retaliation, Center of International Studies Memorandum.” Princeton: Center of International Studies, Woodrow Wilson School of Public and International Affairs, Princeton University, 1959.
43. Kavanagh, Jennifer, et.al. *Characteristics of Successful U.S. Military Interventions*. Santa Monica, California: RAND Corporation, 2019.
44. Lektzian, David and Patrick M. Regan, “Economic Sanctions, Military Interventions, and Civil Conflict Outcomes,” *Journal of Peace Research*, Vol. 53, No. 4, 2016, pp. 554–568.
45. Lukes, Steven, „Robert Dahl on Power.“ *Journal of Political Power*, 8:2, 261-271, 2015.
46. McPeak, Merrill A., Robert A. Pape, “Hit or Miss: What Precision Air Weapons Do, Precisely A Neater Way to Win.” *Foreign Affairs*, Volume 83, No. 5, September/October, 2004, 160-164.
47. Modelski, George, „The Limits of Coercive Diplomacy: Laos, Cuba, Vietnam by Alexander L. George, David K. Hall and William R. Simons, *The American Political Science Review*, Vol. 66, No. 1, 1972, 280-282.
48. Nathan, James A., *Soldiers, Statecraft, and History – Coercive Diplomacy and International Order*, Greenwood Publishing Group, 2002.
49. Pape, Robert A., „Coercive Air Power in the Vietnam War.“ *International Security*, 15(2), 1990, 103-146.
50. Pape, Robert A., „The True Worth of Air Power.“ *Foreign Affairs*, Vol. 83, Issue 2, March/April, 2004, 116-130.

51. Pape, Robert A., „Why Economic Sanctions Do Not Work.“ *International Security*, 22(2), 1997, 90-136.
52. Pape, Robert A., *Bombing to Win: Air power and Coercion in War*, London : Cornell University Press,1996.
53. Paul G. Lauren, “Ultima and Coercive Diplomacy.” *International Studies Quarterly*, Vol. 16, No. 2, 1972, 132-165.
54. Perez, Aida M., „Coercive Diplomacy in the 21st Century: A New Framework for the “Carrot and Stick”.”Doktoro disertacija, University of Miami, 2015 <https://scholarlyrepository.miami.edu/oa_dissertations/1557> [Žiūrėta 2019-03-30]
55. Peter Viggo Jakobsen, *Western Use of Coercive Diplomacy After the Cold War: A Challenge for Theory and practice*, Great Britain: Macmillan Press LTD, 1998.
56. Post, Jerrold M., *The Psychological Assessment of Political Leaders: With Profile of Saddam Hussein and Bill Clinton*, University of Michigan Press, 2003.
57. Price, Adrian H., „European Security, Strategic Culture, and the Use of Force.“, *European Security*, 13(4), 2010, 323-343.
58. Regan, Patrick M., “Conditions of Successful Third-Party Intervention in Intrastate Conflicts.” *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 40, No. 2, 1996, pp. 336–355.
59. Romeo, Silvia, „Coercive Diplomacy, Theories and Application: a Case Study on US Administration and Libya.“ Magistro darbas, LUISS, 2016.
60. Rossiter, Ash, „Drone usage by militant groups: exploring variation in adoption.“ *Defence and Security Analysis*, 34:2, 113-126, 2018.
61. Schachter, Oscar, „United Nations Law in the Gulf Conflict.“ *The American Journal of International Law*. “Vol. 85, No. 3., 1991, 452-473.
62. Schelling, Thomas C. „The Future of Arms Control.“ *Operations Research*, Vol. 9, No. 5, 1961, 722-731.
63. Schelling, Thomas C. *Arms and influence, With a New Prefaces and Afterword*. 2 leid. New Haven and London: Yales University Press, 2008.
64. Schelling, Thomas, *Arms and Influence*. New Haven: Yale University Press, 1966.
65. Schelling, Thomas, *The Strategy of Conflict*. Cambridge MA: Harvard University Press,1980.
66. Schultz, Kenneth A., *Democracy and Coercive diplomacy*. United Kingdom: Cambridge University Press, 2004.
67. Scott, Hamish S., *Cultures of Power in Europe during the Long Eighteenth Century*. New York: Cambridge University Press, 2007.

68. Sechser, Todd S., Matthew Fuhrmann, „Crisis Bargaining and Nuclear Blackmail.“ *International Organisation*, Vol. 67, No.1, 2013, 173-195.
69. Slayton, Rebecca, „What is the Cyber Offense-Defense Balance? Conceptions, Causes, and Assessments.“ *International Security* 41(3),2016, 72–109.
70. Sperandei, Maria, „Bridging Deterrence and Compellence: An Alternative Approach to the Study of Coercive Diplomacy“, *International Studies Review*, 8 2) , 2006, 253-280.
71. Stein, Janice G. “Deterrence and Compellence in the Gulf, 1990–91: A Failed or Impossible Task?” *International Security*, 17(2), 1992, 147-179.
72. Sterbenz, Ciara, Robert Trager, „Autonomous Weapons and Coercive Threats.“ UCLA: The Program on Understanding Law, Science, and Evidence (PULSE), 2019. <<https://escholarship.org/uc/item/2zx599j8>> [Žiūrėta 2019-03-18].
73. US Department of Defense (DOD), “Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America: sharpening the American Military’s Competitive Edge.” Washington, DC: DOD, 2018.
74. Valantiejus, Algimantas, “Sociologijos metodas. Istorinio proceso analizė. “ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1, 2006, 42-60.

Summary

The bachelor thesis is titled “Coercive Diplomacy: Searching for a Conceptual Theoretical Model” The thesis analyses the academic literature of coercive diplomacy. The main purpose of this study is to find out the way how to explain the existing contradiction between different authors that analyse coercive diplomacy as a foreign policy tool. The study relies on a premise that the chaotic theoretical field of coercive diplomacy can be explained and simplified. For this reason, this study offers to divide the main authors of coercive diplomacy subject into the three coercive diplomacy schools and analyse it with the same set of questions.

The first goal of this study is to overview the existing literature of coercive diplomacy. After reviewing the literature this study aims to validate the hypothesis that according to the main difference how authors tend to interpret the ratio between coercion and diplomacy in coercive diplomacy strategy, they could be divided into the three schools. The first school of coercive diplomacy analyses the coercive nature of diplomatic processes and claims that an international crisis could be solved without using an exemplary limited force. The second school of coercive diplomacy submits that risk does not work and policymakers, as well as academics, should pay more attention to the use of coercive airpower. The third school of coercive diplomacy claims that coercion is created through both physical and diplomatic coercion. After explaining the difference between the main authors this study seeks to analyse more closely the main aspects from where the difference appears and what kind of distinction between authors exists.

The second goal of this study is to formulate methodological principles and the final research design that would be used within the analyses. For analysing the theoretical framework of coercive diplomacy, a set of questions was constructed. The same set of questions was used to analyse three different coercive diplomacy schools. The first question was used to clarify the definition of coercive diplomacy, the second question was important for explaining the tools and mechanisms of coercive diplomacy, the third question helped to explain the difference of coercive diplomacy from other power-based foreign policy strategies and the final fourth question was important for discussing the conditions of successful coercive diplomacy strategy. The approach that was chosen made possible to compare three schools of coercive diplomacy from four different perspectives. Moreover, the method that was chosen was important to confirm the hypothesis that coercive diplomacy strategy could be understood from three different perspectives of coercive diplomacy schools.

Several conclusions could be made. According to the analysis, coercive diplomacy is seen as a defensive, offensive and both offensive and defensive strategies at the same time. The analyses of coercive diplomacy tools showed that coercion can be implemented using different tools, has an

unclear relation between other power-based strategies, as well as, blurred conditions for success. The research allows beginning a discussion about the complexity of coercive diplomacy theory. And indicates the need for further analysis that would be able to test empirically the relevance of coercive diplomacy strategy and the superiority of one of the coercive diplomacy school.